

Strategije održivog razvoja u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

Brkljačić, Ante

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:862461>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Specijalistički diplomski stručni studij
Projektni menadžment

ANTE BRKLJAČIĆ

STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ I EUROPSKOJ UNIJI

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2021. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Specijalistički diplomski stručni studij
Projektni menadžment

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ I EUROPSKOJ UNIJI

Mentor
dr. sc. Dragutin Funda, prof. v. š.

Naziv kolegija:
STRATEGIJSKI MENADŽMENT

Student:
Ante Brkljačić

JMBAG studenta:
135159928

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	3
1.1 Ciljevi rada	4
1.2 Izvori podataka i metode rada	4
1.3 Struktura rada	5
2. ODRŽIVI RAZVOJ	6
2.1 Povijesni razvoj koncepta održivog razvoja	7
2.1.1 Brundtland izvješće	9
2.1.2 Konferencija u Riju i Agenda 21	10
2.1.3 Konferencija u Johannesburgu	13
2.1.4 Konferencija Rio 20+	14
2.1.5 Agenda 2030	14
2.2 Elementi održivog razvoja	17
2.3 Načela održivog razvoja	19
2.4 Vrste održivog razvoja.....	22
2.5 Uloge i odgovornosti	23
2.5.1 Državna vlast.....	23
2.5.2 Lokalne vlasti	24
2.5.3 Civilni sektor	24
2.5.4 Poslovni sektor	25
2.6 Pokazatelji (indikatori) održivog razvoja	26
2.6.1 Ekološki otisak	26
2.6.2 Indeks ljudskog razvoja (HDI)	29
3. STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA U EUROPSKOJ UNIJI	30
3.1 Akcijski programi o okolišu	31
3.2 Ugovor iz Amsterdama.....	33
3.3 Lisabonska strategija	33
3.4 Strategija Europa 2020	35
3.5 Provedba UN-ove Agende 2030 u EU	39

3.5.1	Budući koraci za održivu europsku budućnost	39
3.5.2	Bijela knjiga o budućnosti Europe	40
3.5.3	Prema održivoj Europi do 2030.	41
3.5.4	Europski zeleni plan	43
4.	STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	49
4.1	Povijest održivog razvoja u Republici Hrvatskoj	50
4.2	Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske	51
4.3	Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.....	55
4.3.1	Razvojni smjer 1 : Održivo gospodarstvo i društvo	59
4.3.2	Razvojni smjer 2: Jačanje otpornosti na krize.....	60
4.3.3	Razvojni smjer 3: Zelena i digitalna tranzicija.....	61
4.3.4	Razvojni smjer 4: Ravnomjeran regionalni razvoj.....	62
4.3.5	Pokazatelji učinka	63
5.	ZAKLJUČAK	66
6.	IZJAVA.....	68
7.	POPIS LITERATURE	69
7.1	KNJIGE, ČLANCI I DOKUMENTI.....	69
7.2	INTERNETSKI IZVORI.....	71
7.3	ZAKONI I PROPISI.....	74
8.	POPIS SLIKA	75
9.	ŽIVOTOPIS	76

SAŽETAK

Koncept održivog razvoja opisan je u Izvješću Bruntland komisije iz 1987. godine kao „razvoj koji zadovoljava potrebe današnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe“. Održivi razvoj zahtijeva poboljšanje kvalitete života svih ljudi na svijetu bez povećanja korištenja prirodnih resursa iznad nosivog kapaciteta Zemlje. Iako održivi razvoj može zahtijevati različite akcije u svim regijama svijeta, naponi na izgradnji uistinu održivog načina života zahtijevaju integraciju djelovanja u tri ključna područja: društvo, okoliš i gospodarstvo.

Program Ujedinjenih naroda za održivi razvoj do 2030., usvojen 2015., pruža 17 ciljeva održivog razvoja koji pozivaju na akciju za zaustavljanje siromaštva, zaštitu planeta i osiguravanje da svi ljudi do 2030. godine uživaju u miru i prosperitetu. Iz tog razloga, krajem 2019., donesen je Europski zeleni plan kojim se Europsku uniju nastoji pretvoriti u „moderno, resursno učinkovito gospodarstvo sa smanjenom emisijom stakleničkih plinova do 2050., gospodarskim rastom koji nije povezan s upotrebom resursa te ciljem da ni jedna osoba niti jedna regija nisu zapostavljene“. Za njegovo ostvarenje biti će potrebno dekarbonizacija energetskega sektora, obnova zgrada radi smanjenja potrošnje energije, podupiranje inovacija u industriji te uvođenje čistih, zdravijih i jeftinijih oblika javnog i privatnog prijevoza.

U veljači 2021. godine, Hrvatski sabor usvojio je Nacionalnu razvojnu strategiju do 2030. godine, koja će pomoći u ostvarenju vizije održivog razvoja Hrvatske kao „konkurentne, inovativne i sigurne zemlje prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlje očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve“. Strategija je poglavito usmjerena na četiri razvojna područja (održivo gospodarstvo i društvo, jačanje otpornosti na krize, zelena i digitalna tranzicija i ravnomjeran regionalni razvoj), sadržanih u 13 strateških ciljeva i 23 pokazatelja učinka.

Ovaj rad predstavlja pregled prošlih i sadašnjih strategija održivog razvoja Europske unije i Republike Hrvatske.

Ključne riječi: održivi razvoj, društvo, okoliš, gospodarstvo, ciljevi održivog razvoja, strategija, Europska unija, Republika Hrvatska.

Title in English: STRATEGIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF CROATIA AND THE EUROPEAN UNION

ABSTRACT

The concept of sustainable development was described by the 1987 Brundtland Commission Report as “development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.” Sustainable development calls for improving the quality of life for all of the world’s people without increasing the use of natural resources beyond the Earth’s carrying capacity. While sustainable development may require different actions in every region of the world, the efforts to build a truly sustainable way of life require the integration of action in three key areas: society, environment and economy.

The United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development, adopted in 2015, provides 17 Sustainable Development Goals, which call for action to end poverty, protect the planet, and ensure that by 2030 all people enjoy peace and prosperity. For this reason, at the end of 2019, the European Green Deal has been adopted to transform the European Union into „a modern, resource-efficient economy with reduced greenhouse gas emission by 2050, resource-free economic growth, and the goal of leaving no person or region behind“. Its realization will require the decarbonisation of the energy sector, the renovation of the building to reduce energy consumption, support for industrial innovation and the introduction of cleaner, healthier and cheaper forms of public and private transport.

In February 2021, the Croatian Parliament adopted the National Development Strategy until 2030, which will help set Croatia’s sustainable development vision as „a competitive, innovative and safe country, with a recognisable identity and culture, a country with preserved resources, good living conditions and equal opportunities for all“. The strategy is mainly focused on four development areas (sustainable economy and society, strengthening crisis resilience, green and digital transition and balanced regional development), contained in 13 strategic objectives and 23 performance indicators.

This work presents an overview of past and present sustainable development strategies of the European Union and the Republic of Croatia.

Key words: sustainable development, society, environment, economy, sustainable development goals, strategy, the European Union, the Republic of Croatia.

1. UVOD

Svjedoci smo svjetske ekološke krize kao posljedice nerazumnog razvoja koji uništava okoliš, temeljenog na konzumerizmu i neodrživoj proizvodnji. To rezultira klimatskim promjenama koje prijete cijelom svijetu povećanom koncentracijom stakleničkih plinova u atmosferi, kao i obalnim gradovima povećanjem razine mora. Također, uviđaju se brojne nejednakosti pa tako 20% najbogatijih zemalja koristi 85% resursa, a proizvodi čak 90% otpada. Stoga je važno usredotočiti se na strategiju održivog razvoja.

Prije skoro pola stoljeća postalo je očito da je nemoguće imati zdravo društvo i kvalitetno gospodarstvo u svijetu u kojem postoji toliko siromaštva i degradacije okoliša. Gospodarski razvoj se ne može i ne želi zaustaviti, ali ga treba promijeniti kako bi postao manje štetan po okoliš i socijalni razvoj. Prelazak na održive oblike razvoja koji ne štete okolišu izazov je današnjice. Mnogo je definicija održivog razvoja koje se mogu tumačiti na različite načine ovisno o perspektivi. Ipak, svakoj je definiciji zajednički termin ravnoteža koja upućuje na "zadovoljavanje potreba sadašnje generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe". Ovim riječima održivi razvoj prvi je put definirala Svjetska komisija za okoliš i razvoj 1987. godine. I dok su se definicije mijenjale kroz povijest, srž je ostala ista. Razlika je što se ponekad fokus više usmjeravao na okoliš ili na socijalna prava. Danas se održivi razvoj temelji na razumijevanju povezanosti njegove tri temeljne sastavnice: društvo, okoliš i gospodarstvo. Ravnoteža između sve tri sastavnice i njezina provedba osigurava dugoročan razvoj ljudskog društva u očuvanom okolišu.

Održivi razvoj je ugrađen u temelje Europske unije (EU) i sve ključne europske ciljeve, strategije i politike. U posljednja dva desetljeća EU je postigla značajan napredak u smislu ublažavanja klimatskih promjena tako što je smanjila emisije stakleničkih plinova. Također, napredak je vidljiv i na drugim područjima, poput rješavanja problema zagađenja zraka i vode, uvođenja novih politika za rješavanje problema plastičnog otpada i poboljšanje prilagodbe na klimatske promjene te na području kružnog gospodarstva i biogospodarstva. Inicijativa EU-a za održivu financijsku potporu prva je takve vrste u smislu uloge financijskog sektora u pokretanju nužnog pomaka prema održivoj budućnosti.

Nakon Lisabonske strategije iz 2000. godine, EU je 2005. godine prihvatila revidiranu strategiju održivog razvoja koja je prvotno usmjerena na promjenu neodrživog načina proizvodnje i potrošnje te na uključiv pristup u izradi smjernica i politika, s naglaskom na potrebi za zajedništvom i suradnjom. 2010. godine slijedi desetogodišnja strategija Europa 2020. za pametan, održiv i uključiv rast koja je zamišljena kao partnerstvo između EU-a i njegovih država članica. U svrhu provedbe Programa Ujedinjenih naroda (UN) o održivom razvoju do 2030. godine, u studenom 2016. Europska je komisija iznijela svoj strateški pristup „Budući koraci za održivu europsku budućnost“, koji predstavlja mjere za uključivanje ciljeva održivog razvoja u politike i inicijative EU-a na svim razinama. Nadalje, u okviru šireg promišljanja potaknutog „Bijelom knjigom o budućnosti Europe“ iz ožujka 2017., Komisija u siječnju 2019. iznosi tri scenarija za poticanje rasprave o najboljim mjerama za postizanje ciljeva održivog razvoja, objavljenih u dokumentu za razmatranje „Prema održivoj Europi do

2030.” Konačno je u prosincu 2019. donesena nova strategija rasta „Europski zeleni plan“, kojim se EU nastoji pretvoriti u moderno i konkurentno gospodarstvo koje učinkovito raspolaže s resursima te ima smanjenu emisiju stakleničkih plinova do 2050. Održivost takvog gospodarskog rasta nije povezana s upotrebom resursa, a na dobrobit je svih: svakog čovjeka, regije i države. Naglasak Europskog zelenog plana je na klimi, čistoj energiji, mobilizaciji industrije, učinkovitoj upotrebi resursa i pravednoj tranziciji, a cilj mu je da Europa postane prvi klimatski neutralan kontinent do 2050. godine.

Temeljem strategije održivog razvoja EU-a, obveza svih zemalja članica jest donošenje nacionalne strategije održivog razvoja. Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske (RH) donesena 2009. godine sadrži temeljna načela i mjerila za određivanje ciljeva i prioriteta u postizanju dugoročne preobrazbe Hrvatske u državu koja se vodi načelima održivog razvoja. U tom su dokumentu izloženi ključni izazovi na koje Hrvatska mora dati odgovor u svrhu postizanja održivog razvoja, kao što su porast stanovništva RH, zaštita okoliša i prirodnih dobara, usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju, ostvarivanje socijalne kohezije i pravde, postizanje energetske neovisnosti i učinkovitosti, jačanje javnog zdravstva, povezivanje teritorija RH te zaštita Jadranskog mora, priobalja i otoka. Od strateške je važnosti očuvati izuzetne prirodne i kulturne vrijednosti Hrvatske, a istovremeno planirati i postići održiv gospodarski rast i razvoj.

S obzirom da je 2019. godine završilo desetogodišnje razdoblje provođenja strategije, Hrvatska je trebala novu jasnu viziju svog budućeg razvoja s utvrđenim razvojnim smjerovima i strateškim ciljevima koji trebaju pridonijeti tome da Hrvatska u 2030. godini bude „konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve“. U tu je svrhu, 5. veljače 2021. donesena Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, kao krovni dokument i sveobuhvatni strateški dokument kojim se dugoročno usmjerava održiv, uključiv i inovativan razvoj Hrvatske, uz postizanje društva i gospodarstva otpornog na globalne krize, kao što su klimatske promjene, pandemije, potresi ili migracije.

1.1 Ciljevi rada

Ciljevi ovog rada su objasniti važnost održivog razvoja kao politike koja predstavlja kontinuirani razvoj i rast gospodarstva bez da se nanosi šteta okolišu te prikazati strategije održivog razvoja Europske unije i Republike Hrvatske.

1.2 Izvori podataka i metode rada

Podaci potrebni za rad prikupljeni su iz sekundarnih izvora, koji se odnose na znanstvene, stručne i doktorske radove, knjige i udžbenike, publikacije državnih, civilnih i poslovnih organizacija te internetske izvore i članke. Većina internetskih izvora su službene stranice državnih tijela RH i EU ili su to internetske stranice različitih udruga, organizacija i projekata posvećenih promicanju održivog razvoja.

Prilikom izrade ovog rada primjenjivane su različite znanstveno – istraživačke metode poput metode kompilacije, metode deskripcije, metode komparacije, metode analize te induktivne i deduktivne metode.

1.3 Struktura rada

Rad je strukturirano podijeljen u pet međusobno povezanih poglavlja, koji su podijeljeni na nekoliko potpoglavlja. U uvodnom dijelu definiran je problem rada, postavljeni su ciljevi i svrha, navedene su sve metode i izvori podataka koji su korišteni prilikom pisanja rada te je iznesena struktura rada. Drugo poglavlje bavi se općenito održivim razvojem te su u njemu iznijete definicije i pojmovi vezani za održivi razvoj te važnosti istih. U ovom dijelu rada iznesena je povijest koncepta održivog razvoja kroz pregled važnih konferencija i dokumenata koji su bili ključni za začetak i razvoj tog koncepta. Treći dio rada bavi se strategijama održivog razvoja Europske unije i u njemu su analizirane strategije koje su prethodile Europskom zelenom planu te su zatim analizirane karakteristike i elementi njega samog. Četvrti dio odnosi se na strategije održivog razvoja Republike Hrvatske: prethodnu Strategiju održivog razvoja iz 2009. godine i novu Nacionalnu razvojnu strategiju do 2030. godine, donesenu u veljači ove godine. Zadnje, peto poglavlje, jest zaključak rada koji daje pregled rada te iznosi spoznaje autora nakon analize ove važne koncepcije modernog društva. Nakon zaključka, navedena je korištena literatura u radu te popis slika i životopis autora.

2. ODRŽIVI RAZVOJ

Prema Hrvatskoj enciklopediji (2021a), održivi razvoj (uravnoteženi razvoj, postojani razvoj) predstavlja „ekonomski razvoj koji u potpunosti uzima u obzir djelovanje ekonomske aktivnosti na okoliš i osniva se na obnovljivim izvorima dobara“. Osnovna je postavka održivoga razvoja da se povećanje dobrobiti mjeri povećanjem kvalitete života pojedinca i sveukupnog stanovništva, a ne povećanjem količine proizvedenih ili utrošenih resursa. Neusklađenost interesa i usmjerenja različitih skupina i država o prioritetima ciljeva razvoja, uzrokom je neujednačenosti razvojnih planova pojedinih zemalja, regija ili kontinenata. Manje razvijene zemlje smatraju planove održivoga razvoja ograničenjima koja im nameću razvijene i tehnološki moćne zemlje, koje su svoj razvoj u prošlosti postigle upravo intenzivnim degradiranjem okoliša.

Obilježje održivog razvoja je unutarnja proturječnost same sintagme koja sjedinjuje statičnost održivosti i dinamičnost razvoja. „Pridjev *održiv* opisuje procese koji nikad ne završavaju, već se temelje na beskonačnom kruženju tvari i energije. Temelji za održive procese dolaze iz prirode gdje iz kružnog kretanja energije i tvari proizlaze beskonačni procesi. Pojam *razvoja* označava proces *stalnog unapređivanja*, a može se odnositi na materijalan ili nematerijalan rast, kao što je intelektualni i kulturni napredak ili rast vrijednosti. Upravo kombinacija tih dviju riječi naizgled suprotnog značenja, otežala je daljnje tumačenje i točno definiranje samog pojma održivog razvoja. To može biti sposobnost nekoga živog bića (biološkog kao što je okoliš ili socijalnog kao što je društvo) ili procesa što ga ta bića svojim postojanjem i djelovanjem sačinjavaju tako da se oni načinom življenja i djelovanja (samo)održavaju, (samo)reproduciraju i (samo)obnavljaju“ (Bačun, Matešić i Omazić, 2012:196).

Također, značenje pojma održivi razvoj istovremeno je jednostavno i kompleksno. Jednostavno je jer se koncept održivog razvoja može objasniti jednostavnim riječima: „Ne smijemo zaklati kravu od koje sutra očekujemo da nam daje mlijeko.“ (Drljača, 2012:5). Kompleksnost dolazi do izražaja kad se shvati da realizacija održivog razvoja podrazumijeva promjenu ponašanja u svim domenama čovjekovog djelovanja te temeljitu reviziju i promjenu sustava vrednosti. Stoga održivi razvoj zahtijeva novi način razmišljanja temeljiti na vrijednostima i vrlinama demokratskih društava. Jedino informirani i obrazovani građani i akteri mogu odgovorno i umjesno odlučivati o pitanjima održivog razvoja unutar svoje zajednice. Svjetski uspjeh koncepta održivog razvoja moguć je jedino ostvarivanjem glavnih strateških i političkih ciljeva za što je neophodno provođenjem društvenih promjena. Stoga je održivi razvoj okvir za oblikovanje strategija i politika za razvoj gospodarskog i društvenog sektora bez štetnih posljedica na okoliš u cjelini te prirodne resurse neophodne za daljnju ljudsku djelatnost. Održivi razvoj se temelji na ambicioznoj ideji po kojoj razvoj, trošenjem neobnovljivih izvora energije te uništavanjem i zagađivanjem okoliša, ne smije ugroziti budućnost generacija koje dolaze. Danas se svi moderni gospodarski i društveni trendovi temelje na konceptu održivog razvoja jer shvaćaju da se nanošenjem štete okolišu u konačnici nanosi šteta sveukupnom društvu pa i samom gospodarstvu. S druge strane, rastuća je spoznaja da se djelovanjem na području zaštite okoliša donosi korist društvu u obliku gospodarskog rasta, zapošljavanja i konkurentnosti.

Suprotno učestalom mišljenju, gospodarski rast i razvoj nisu istoznačnice. Gospodarski rast podrazumijeva kvantitativne elemente gospodarskog sustava, dok se razvoj odnosi na kvalitativno shvaćanje razvoja društva koje u sebi uključuje ekonomske, kulturološke i socijalne segmente. Prema Layu (2007:20-21): „Između održivosti i rasta stalna je konceptualna i praktična napetost.“ Nadalje kaže da se održivost odnosi na budućnost, dok je rast okrenut prema sadašnjosti. S druge strane, opstanak stremi prema održivosti i usporavanju rasta kroz smanjenje potrošnje, dok profit potiče rast. Isto tako, rast automatski ne podrazumijeva razvoj i ne obećava opstanak. Stoga je rast „neupitna dogma suvremenog doba“ te se kao „rast pod svaku cijenu“ nezaustavljivo širi i predstavlja prijetnju koja proždire ljude i prirodu. Takvo ekološko i društveno izumiranje traje već dulje vrijeme na velikom dijelu planeta pa se stoga u tom kontekstu na održivost može gledati kao na nadu, šansu i lijek.

I nakon više od 50 godina od prvog pojavljivanja sintagme održivog razvoja još ne postoji jedinstvena i jednoznačna definicija tog pojma. Ostaje neodgovoreno pitanje „radi li se o cilju ili o standardu razvoja“ (Kordej-De Villa, Stubbs i Sumpor, 2009:17). Mnogi su pojam održivog razvoja koristili kao istoznačnicu očuvanja okoliša, no to je pogrešno jer se održivost ogleda kroz brigu za okoliš, ali to nije jedino što se nastoji postići. Koncept je ipak kompliciraniji i nastoji se uspostaviti ravnoteža između razvoja gospodarstva, društva te očuvanja okoliša. Također, ne postoji ni jednoznačna definicija pojma. Ekonomisti su danas sve bliži tvrdnji kako „ne postoji opća teorija održivog razvoja i održivosti te se stoga smatra kako je primjerenije govoriti o različitim definicijama održivog razvoja i s njime povezanim, ali nadređenim, pojmom održivosti“ (Kordej-De Villa i sur., 2009:18). U sljedećem će potpoglavlju kroz povijesni pregled razvoja koncepta održivog razvoja bit iznesene neke od najvažnijih definicija tog pojma.

2.1 Povijesni razvoj koncepta održivog razvoja

Pojam održivosti pojavljuje se još od Starog vijeka, ali uvođenje samog koncepta pripisuje se šumarima iz Prusije, koji su u 18. stoljeću počeli sustavno koristiti načela održivog upravljanja šumama. Termin „održivost“ (njem. *nachhaltiger Ertrag*) skovao je plemić iz Saske Hans Carl von Carlowitz, koji je u knjizi „*Sylvicultura Oeconomica*“ iz 1713. godine tražio od svih koji koriste drvo da primjerenom sudjeluju u ponovnom pošumljavanju i vraćanju ravnoteže između rasta i krčenja šuma (Mance, 2014:62). Pojam „održivi razvoj“ (engl. *sustainable development*) 1969. godine prvi put u Washingtonu na konferenciji o okolišu i razvitku upotrijebila je lady Barbara Ward, britanska laburistička zastupnica i aktivistica zaštite okoliša (Kordej-De Villa i sur., 2009:17).

Daljnji razvoj pojma potaknut je krizom 1970-ih godina. Jay Forresterom 1972. godine u djelu „Granice rasta“ (engl. „*The Limits to Growth*“) upozorava kako postojeći ekonomski sustav ugrožava ekološki sustav Zemlje te iznosi model linearne eksploatacije gospodarskog poretka (Črnjar i Črnjar, 2009:122). To se smatra prvim globalnim pristupom zaštiti okoliša u kojem je sagledana veza između gospodarskog rasta i posljedične degradacije okoliša. Također se postavlja pitanje preživljavanja čovječanstva zbog tri povezana čimbenika: rasta

stanovništva, nestajanje prirodnih resursa i onečišćenja okoliša zbog sve većih potreba industrijalizacije.

Prva Konferencija UN-a o ljudskom okolišu (engl. *UN Conference on the Human Environment – UNCHE*) održana je 5. lipnja 1972. u Stockholmu, a na njoj se okupilo više od 1200 predstavnika iz 113 država te više od 500 promatrača raznih vladinih i nevladinih organizacija. Rezultati konferencije rezimirani su u nekoliko osnovnih dokumenata, od kojih je najznačajnija Deklaracija o zaštiti okoliša (tzv. Stockholmska deklaracija). Konferencija se smatra prekretnicom u radu UN-a, ali i prekretnicom u pogledu aktivnosti svih čimbenika na zaštiti okoliša jer je konačno prepoznat problem uništavanja prirodnih resursa i intenzivnije se potaknulo svijet na ozbiljno promišljanje o potrebi zaštite okoliša. To je bila je prva konferencija u povijesti na kojoj se na međunarodnoj razini raspravljalo o pitanju zaštite okoliša te uzajamne povezanosti razvoja i okoliša. Stockholmska konferencija je zaštitu okoliša smatrala djelovanje kojim se sprečava zagađivanje okoliša (zraka, vode i tla) te su uvedene mjere za provođenje zaštite okoliša u vidu zabrana i kazni, temeljene na tzv. konceptu „naredi i kontroliraj“ (engl. „*command and control*“). U sklopu standarda kvalitete okoliša propisane su maksimalno dopuštene koncentracije zagađivača u nekom segmentu okoliša. Neke zemlje (kao i Hrvatska) još svoje pravne propise vezane za zaštitu okoliša temelje na tom nedjelotvornom načelu (Hrvatska enciklopedija, 2021b). Uspjeh konferencije bilo je i osnivanje Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (*United Nations Environment Programme – UNEP*) kao vodećeg tijela za zaštitu okoliša te razvijanje i provođenje politika zaštite okoliša na globalnoj i regionalnoj razini (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, n.d.). UNEP kroz rad s mnogobrojnim partnerima kao što su tijela UN-a, međunarodne organizacije, vlade, nevladine organizacije, poslovni sektor, industrija, mediji i civilno društvo, nastoji dati vodstvo i potaknuti suradnju u razvijanju i provođenju politika vezanih za zaštitu okoliša na svim razinama: regionalnoj, nacionalnoj i globalnoj. Na taj način se želi omogućiti svim ljudima, u bilo kojem kutku Zemlje, da poboljšaju kvalitetu života bez ugrožavanja kvalitete života budućih generacija. Nakon toga uslijedile su inicijative temeljene na činjenici da je čovjek dio okoliša i da mu bez očuvanog i zdravog okoliša nema opstanka. Skupština UN-a iste je godine ustanovila i Svjetski dan zaštite okoliša koji se od 1974. održava 5. lipnja (Škoro, 2015).

„Tijekom 1980-ih rastuća globalna ekonomija donijela je mobilnost kapitala i rada, otvorenost tržišta, razmjenu informacija i dobru ponudu proizvoda i usluga, što je pozitivno utjecalo na rast i razvoj nacionalnih gospodarstava. No globalizacija je donijela i nove rizike, kao što su nejednakost između bogatih i siromašnih, degradacija okoliša uslijed prioriteta korporativne dobiti nad zaštitom okoliša te smanjenje uloge države u procesu donošenja odluka koju su im oduzeli kapitalni interesi. Globalizacija predstavlja priliku za globalni rast i dobrobit ljudi, ali njezine prednosti moraju biti pravedno distribuirane te je stoga bilo nužno postići sporazum o ekonomskom rastu, socijalnom izboru i zaštiti okoliša“ (Korošec i Smolčić Jurdana, 2013:607).

2.1.1 Brundtland izvješće

Ujedinjeni narodi su 1983. godine osnovali Svjetsku komisiju za okoliš i razvoj (engl. *World Commission on Environment and Development – WCED*), koja je prema predsjedateljici Gro Harlem Brundtland, norveškoj premijerki, nazvana Brundtland komisija. Osnovana je s ciljem istraživanja brojnih pokazatelja „o ubrzanoj degradaciji ljudskog okoliša i prirodnih resursa i posljedicama degradacije na ekonomski i društveni razvoj“ te je 1987. godine objavila izvješće „Naša zajednička budućnost“ (engl. „*Our common future*“), u javnosti poznato i kao Brundtland izvješće. U tom možda najznačajnijem dokumentu u povijesti razvoja koncepta održivog razvoja prvi put je iznesena definicija održivog razvoja kao „razvoj koji zadovoljava potrebe današnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje“ (Bačun i sur., 2012:133). Ta najčešće citirana definicija održivog razvoja prihvatljiva je s filozofskog gledišta, ali je ujedno predmet brojnih kritika i interpretacija. Međutim, tako je održivi razvoj prvenstveno prihvaćen kao moralna obveza te je ostala nejasna njegova ekonomska interpretacija. Glavna kritika ove definicije jest što pojmovi u njoj nisu jednoznačno definirani. Prema Kordej-De Villa i sur. (2009:18): „Nije jasno o kojim se potrebama govori te kako odrediti stupanj zadovoljenja potreba kod različitih ljudi. Drugo, o ukusima, preferencijama i potrebama budućih generacija ne znamo ništa. Postavlja se tada pitanje tko bi trebao odlučiti o tome kako podijeliti blagostanje između sadašnjih i budućih generacija i može li država zastupati interese budućih generacija.“.

UN-ova Organizacija za prehranu i poljoprivredu (*Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO*) 1989. godine definira održivi razvoj kao „upravljanje i očuvanje (konzervacija) prirodnih resursa i orijentacije tehnoloških i institucionalnih promjena na način da se osigura postizanje i održavanje zadovoljavanja čovjekovih potreba za sadašnje i buduće naraštaje; takav razvoj čuva vodu, biljni i životinjski svijet, okolini je prihvatljiv, tehnološki odgovarajući, ekonomski ostvarljiv i društveno prihvatljiv“ (Črnjar i Črnjar, 2009:80).

Europska ekonomska zajednica (EEZ) (engl. *European Economic Community – EEC*) 1989. godine formalno prihvaća održivi razvoj kao vodeće načelo za sve relevantne aktivnosti te su u Rimski ugovor uključeni vezani članci. Tako se po prvi put zaštita okoliša i održivi razvoj uključuju u zakonodavni okvir EEZ-a. 1991. godine se u programu potpore tranziciji država centralne i istočne Europe održivi razvoj vidi kao „proces ili program restrukturiranja ekonomskih, društvenih i tehničkih odnosa kako bi se zaštitila prirodna (geobiosfera) i čovjekova (prostor koga čovjek koristi i uređuje) okolina za korištenje sadašnjih i budućih naraštaja“ (Črnjar i Črnjar, 2009:80).

1991. godine Međunarodna unija za zaštitu prirode i prirodnih bogatstava (engl. *International Union for Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN*) u suradnji s UNEP-om i Svjetskim fondom za prirodu (engl. *World Wide Fund – WWF*) u svojoj strategiji „Briga za Zemlju – Strategija za održivo življenje“ (engl. „*Caring for the Earth – A Strategy for Sustainable Living*“) predstavlja smjernice prema održivom življenju. U tom se dokumentu održivi razvoj definira kao: „proces unapređivanja kvalitete ljudskog života koji se odvija u okvirima tzv. nosivog kapaciteta održivih eko-sustava“ (Matešić, 2012:22). Šimleša (2008:78) definira nosivi kapacitet ekosustava kao „maksimalnu količinu populacije određene vrste koja

može obitavati na nekom području.“. Znači to je maksimalna granica do koje se može opteretiti okoliš, a da se on i dalje u stanju oporaviti i samoobnoviti. Pojam nosivog kapaciteta nije precizno definiran i prvenstveno je usredotočen na brojnost populacije određene vrste na nekom području. Također, publikacija upozorava na nužnost integracije lokalnih, regionalnih i globalnih zajednica u očuvanju prirodne baštine. U svom posljednjem dijelu daje doprinos tadašnjoj međunarodnoj raspravi o obrazovanju za okoliš, usredotočenoj na primjenu ideja i principa održivog življenja u praktičnim akcijama koje mogu podjednako utjecati i na vlade i na pojedince. To podrazumijeva konkretne korake za provođenje obrazovanja za okoliš kroz razvoj agencija za podršku i izradu nacionalnih planova za promidžbu održivog življenja u svim zemljama svijeta (Buzov, 2008:307).

The Global Development Research Center definira održivi razvoj kao „održavanje ravnoteže između ljudske potrebe za poboljšanjem kvalitete življenja i blagostanja s jedne strane te očuvanja prirodnih izvora i ekosustava, o kojima ovise buduće generacije“ (Pavić-Rogošić, 2010:4).

2.1.2 Konferencija u Riju i Agenda 21

Brundtland izvješće pridonijelo je prvomu Skupu o Zemlji (engl. *Earth Summit*), održanom u Rio de Janeiru u lipnju 1992. godine (Bačun i sur., 2012:260). Ta druga konferencija UN-a o okolišu i razvoju (engl. *United Nations Conference on Environment and Development – UNCED*) predstavlja odgovor na prigovore zemalja u razvoju da razvijene zemlje zanemaruju potrebe razvoja manje razvijenih zemalja zbog zaštite okoliša. Stoga je pojam „razvoja“ službeno uvršten u program, što je zemlje u razvoju motiviralo da aktivnije sudjeluju. S time je napravljena vidna promjena u globalnom programu zaštite okoliša jer su razvoj i ekonomija postali prioriteti u odnosu na okoliš i prirodu. Tako zaštita okoliša postaje oruđe za postizanje viših standarda razvoja, a ne samo cilj. Taj pristup je podržan na globalnoj razini od brojnih institucija, zajednica i skupina. Također, na ovaj je način svjetska pažnja usmjerena na najkritičnija pitanja, kao što je pitanje energije s obzirom na njezin utjecaj na okoliš i izravnu odgovornost za klimatske promjene. Stoga je preciznije razmotreno pitanje energije i njegova potencijalna rješenja: smanjenje potrošnje i proizvodnje, energetska učinkovitost i čistiji (zeleniji) izvori energije.

Kao završni dokument prihvaćen je Akcijski program za 21. stoljeće, tzv. Agenda 21, koji u 40 poglavlja daje popis smjernica za očuvanje okoliša i prirodnih resursa, uz vođenje računa o ekonomskim i socijalnim problemima svijeta na kraja 20. stoljeća. To nije međunarodnopravni dokument, već dokument koji integrira razvojno-političke i okolišno-političke aspekte i predstavlja stratešku osnovu koncepta održivi razvoj (Bačun i sur., 2012:240). Agenda 21 predstavlja globalni plan djelovanja uz isticanje potrebe za suradnjom na najvišoj političkoj razini u svrhu stvaranja nove zajedničke vizije i etike utemeljene na jednakim mogućnostima za sve ljude, države i naraštaje. Usredo zaštitom i gospodarenjem prirodnim dobrima, položajem žena, djece, mladeži, nacionalnih manjina te ulogom tehnologija, znanosti i obrazovanja u održivu razvoju. Zajedničko i odmjereno rješavanje pitanja okoliša i razvoja jedini je način osiguranja sigurnije i uspješnije budućnosti. Za to su potrebne nove tehnologije, novi pristupi trgovini (promjene u potrošnji) te novi način

zadovoljavanja potreba ljudi posredstvom tržišta. Također su dani naputci za uvođenje nacionalnih strategija održivog razvoja tako da sve zemlje prilagode smjernice iz Agende 21 svojim potrebama razvoja, ne zanemarujući pritom lokalne i globalne probleme okoliša. Koncept održivog razvoja prema Črnjar i Črnjar (2009:84) zahtijeva:

1. „očuvanje prirodnih resursa i s tim u vezi temeljni zaokret u eksploataciji resursa;
2. veću učinkovitost u raspodjeli resursa i preraspodjelu bogatstva;
3. uvođenje novih tehnologija i poimanje razlike između rasta i razvoja;
4. odustajanje od aktivnosti koje bi mogle ugroziti buduće naraštaje;
5. uključivanje koncepcije održivog razvoja kao filozofije u sve društvene, ekonomske i političke strukture.“

Tako se počela rađati svijest da je djelotvorna zaštita okoliša moguća jedino kroz međudjelovanje ekologije, ekonomije i sociologije. Prema američkim ekonomistima učinkovita zaštita okoliša moguća je jedino uz visok stupanj gospodarskog razvoja u kojem se može ostvariti „spremnost na plaćanje“ (engl. „*willingness to pay*“). Tako je nastao postulat američkog ekonomista Simona Kuznetsa koji govori o odnosu između stupnja raspodjele dohotka i BDP-a. Uspoređivanjem porasta zagađivanja okoliša s porastom BDP-a, izvedeno je empirijsko pravilo da s porastom bogatstva raste i zagađivanje okoliša do nekog maksimuma te se nakon toga, s daljnjim porastom BDP-a, počinje smanjivati. Krivulja zvonastog oblika koja prati to ponašanje nazvana je Kuznetsovom krivuljom za okoliš (engl. *Environmental Kuznets Curve – EKC*) i pokazatelj je neučinkovitosti provođenja zaštite okoliša u zemljama u razvoju (Hrvatska enciklopedija, 2021b).

Na Konferenciji u Riju prihvaćena je i Deklaracija o okolišu i razvoju (tzv. Deklaracija iz Rija) koja se sastoji od 27 načela važnih za održivi razvoj (Bačun i sur., 2012:35-36). Uz Agendu 21 i Deklaraciju o okolišu i razvoju, prihvaćena je i Izjava o načelima za održivo upravljanje. Ta tri dokumenta usvojilo je 178 država, među kojima i Hrvatska. Nakon toga, koncept održivog razvoja počinje se redovito uvrštavati u nacionalne strategije razvoja, ali „njegov je sadržaj, iako privlačan i intuitivno razumljiv svima, i dalje ostajao neuhvatljiv“ (Kordej-De Villa i sur., 2009:17).

Ujedno je kao inicijativa UN-a započeo i projekt Povelja o Zemlji (engl. *Earth Charter*), koji je završio kao globalna inicijativa civilnih društava. Završnu Povelju o Zemlji 2000. godine predstavila je Komisija o Povelji o Zemlji (engl. *Earth Charter Commission*), neovisno međunarodno tijelo. Prema Bačun i sur. (2012:226) cilje te inicijative jest „istaknuti potrebu za cjelovitim etičnim okvirom, oblikovanjem vrijednosti i načela koja će dijeliti različiti dionici i poticati ih u prijelazu na održivi razvoj“.

Jedan od glavnih uspjeha Konferencije u Riju 1992 bio je i dogovor vlada o uspostavljanju nove UN-ove organizacije, Komisije za održivi razvoj (*Commission on Sustainable Development – CSD*). Prema Bačun i sur. (2012:261) njen zadatak jest „nadzor i revizija napretka u provođenju Agende 21, izrada smjernica za razvoj politika i rješenja za buduće

inicijative radi postizanja održivog razvoja i promicanja dijaloga te razvoja partnerstva za održivi razvoj između vlada, međunarodne zajednice i drugih dionika“.

Opća skupština UN-a je 1997. godine održala posebno zasjedanje kako bi se procijenio status Agende 21, tzv. Rio+5 jer je održana 5 godina nakon Rija. Prepoznat je neravnomjeran napredak u ostvarivanju deklariranih ciljeva iz Agende 21, među kojima je i poticanje razvijenih zemalja da reformom globalnih gospodarskih odnosa i struktura pokrenu rješavanje problema koji opterećuju većinu zemalja u razvoju. Također su utvrđeni ključni trendovi, kao što je sve veća globalizacija, povećanje nejednakosti u prihodima i stalna degradacija globalnog okruženja.

Slika 1 Milenijski razvojni ciljevi do 2015.

Izvor: Pavić-Rogošić, 2017.

2000. godine Opća skupština UN-a je usvojila Milenijsku deklaraciju (engl. *United Nations Millennium Declaration*), politički dokument UN-a za 21. stoljeće, koji je utvrdio ciljeve razvoja na područjima od interesa za međunarodnu zajednicu te aktivnosti koje trebaju pridonijeti njihovom ostvarivanju. Utvrđeno je osam Milenijskih razvojnih ciljeva (engl. *Millennium Development Goals – MDGs*) za koje su se države članice UN-a obvezale da će ih ostvariti do 2015. godine (slika 1). Prema Bačun i sur. (2012:161) ti ciljevi „daju okvir međunarodnoj zajednici za zajedničke napore i aktivnosti na ljudskom razvoju i napretku, dostupnom svim ljudima bez obzira na to gdje žive. Ako se postignu opći ciljevi, svjetsko će siromaštvo biti prepolovljeno, bit će spašeni deseci milijuna života, a milijarda ljudi moći će iskoristiti dobrobiti globalne ekonomije.“ Osam Milenijskih razvojnih ciljeva podijeljeno je na 21 pojedinačni cilj te je ustanovljeno 60 pokazatelja za praćenje i mjerenje učinkovitosti njihove provedbe. Prema Hrvatskoj enciklopediji (2021b): „UN je Milenijskom deklaracijom 1999. pokušao obnoviti svoju privrženost Agendi 21, ali je danas ona izišla iz tokova svj. kretanja, a očekivane promjene u strukturi i odnosima u svj. gospodarstvu nisu ostvarene. Unatoč nastojanjima, jaz u bogatstvu između razvijenih i nerazvijenih zemalja nije se smanjio.“.

2.1.3 Konferencija u Johannesburgu

Iako je Konferencija u Riju središte pozornosti s okolišnih pitanja proširila na pitanje ravnoteže između okoliša i ekonomskog razvoja, uloga u zadovoljenju ljudskih potreba kao treće dimenzije održivog razvoja je još ostala u sjeni ekonomskog razvoja i pitanja okoliša. Ovaj pristup upotpunjen je Konferencijom u Johannesburgu.

„Načelo održivog razvoja dobiva snažnu političku potporu na Svjetskom sastanku na vrhu o održivom razvoju (engl. *World Summit on Sustainable Development – WSSD*), održanom 2002. godine u Johannesburgu, poznatim pod nazivom Rio 10+. Skup je okupio više od 21,000 sudionika iz 191 države; predstavnika vladinog i nevladinog sektora, privatnog poduzetništva, civilnog društva i znanstvene zajednice. Cilj Skupa na vrhu bio je pregled provedenih aktivnosti u 10 godina od Konferencije u Riju, jačanje globalne obveze i posvećenosti održivom razvoju te osvrt na tehnološki napredak i nove izazove *svjetskog gospodarskog poretka*. Samit je usvojio dva ključna dokumenta: Političku deklaraciju i Plan provedbe. Politička deklaracija, tzv. Deklaracija iz Johannesburga, ukazuje na provedene aktivnosti od Rija do Johannesburga, upozorava na trenutne izazove, izražava predanost održivom razvoju, naglašava važnost suradnje i partnerstva na globalnoj razini te nužnost djelovanja. Plan provedbe predstavlja okvir za provedbu obveza usvojenih još na Konferenciji u Riju te obuhvaća 11 poglavlja“ (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2002).

Deklaracija o održivom razvoju iz Johannesburga prema Bačun i sur. (2012:35) „potvrđuje opredjeljenje mnogih država za održivi razvoj i ističe kako je multilateralnost jedini put prema održivom razvoju“. To je politički dokument kojima predsjednici država i vlada svijeta iskazuju političku volju za preuzimanje obveza ispunjavanja ciljeva održivog razvoja. Deklaracija naglašava važnost sva tri stupa održivog razvoja, poziva na promjenu obrazaca proizvodnje i potrošnje, zaštitu i upravljanje prirodnim resursima te odlučnost u rješavanju iskorjenjivanju globalnih opasnosti za održivi razvoj čovječanstva: siromaštva, gladi, neishranjenosti i pothranjenosti, strane okupacije, oružanih sukoba, ilegalne trgovine drogom, organiziranoga kriminala, korupcije, prirodnih katastrofa, ilegalne trgovine oružjem, trgovine ljudima, terorizma, netolerancije i poticanja rasne, etničke, vjerske i druge mržnje, ksenofobije te bolesti, kao što su AIDS, malarija i tuberkuloza. Bačun i sur. (2012:35) zaključuju: „Mnogi kritiziraju deklarativno opredjeljenje država za održivi razvoj dok se u praksi nastavlja neodrživa praksa, a neke su kritike Deklaracije usmjerene na skretanje pozornosti s pitanja okoliša na ekonomska pitanja i iskorjenjivanje siromaštva. To je privuklo pozornost zemalja Trećeg svijeta, ali je omogućilo nastavak prekomjerne potrošnje resursa.“.

Iako je pojam održivog razvoja i dalje ostao nejasan, postao je pojam u kojem je razvoj dobio prioritet nad okolišem, ali uz provođenje niza aktivnosti za zaštitu okoliša. U Hrvatskoj enciklopediji (2021b) zaključuju: „Nije ostvareno globalno jedinstvo djelovanja, te sudjelovanje u nedjeljivim okolišnim, gospodarskim i soc. kretanjima. Polemika između optimističkog i skeptičnoga poimanja tehnike/tehnologije kao oruđa za rješavanje problema zaštite okoliša izazvala je nejedinstvo na svj. razini.“.

2.1.4 Konferencija Rio 20+

Konferencija UN-a o održivom razvoju (engl. *United Nations Conference on Sustainable Development – UNCS D*), tzv. Rio 20+, održana je u Rio de Janeiru 2012. godine, 20 godina nakon prvog Skupa o Zemlji. To je ujedno bila i 40. godišnjica prve velike međunarodne političke konferencije koja je u naslovu sadržavala riječ „okoliš“, tj. UNCHE u Stockholmu. Opća skupština UN-a usredotočila se na konferenciji na sljedeće teme: zelena ekonomija u kontekstu održivog razvoja, iskorjenjivanje siromaštva te na institucionalni okvir za održivi razvoj (engl. *Institutional Framework for Sustainable Development – IFSD*) (Vojvodić, 2012:551). Na Konferenciji su se sastali svjetski čelnici iz 191 države uz tisuće sudionika iz poslovnog i civilnog sektora, kako bi zajedno snažili rješenja za smanjenje siromaštva, poboljšanja socijalne pravednosti te djelotvornu zaštitu okoliša. Ciljevi Konferencije su bili: „a) ponovno osigurati političku predanost održivom razvoju; b) procijeniti napredak u proteklih dvadeset godina i podsjetiti na jaz u provedbi zaključaka većih skupova na vrhu o održivom razvoju; c) istaknuti nove i važne izazove.“ (Bačun i sur., 2012:261). Također, na Konferenciji se raspravljalo i o: „a) zelenoj ekonomiji u kontekstu održivog razvoja i smanjenja siromaštva; b) institucionalnom okviru za održivi razvoj.“ (Bačun i sur., 2012:261).

Državna izaslanstva zaključila su pregovore dokumentom „Budućnost koju želimo“ (engl. „*The Future We Want: Rio+20*“), koji je iznio viziju budućnosti zasnovane na blagostanju, pravednosti i poboljšanoj kvaliteti života uz poštivanje ograničenih prirodnih resursa. Značajno je bilo „definiranje budućih ciljeva održivog razvoja koji će uključivati tri dimenzije održivog razvoja – gospodarsku, socijalnu i okolišnu, te koji se trebaju nadovezati na razvojne politike sadržane u Milenijskim razvojnim ciljevima (MDGs) i predstavljati globalnu razvojnu agendu za razdoblje nakon 2015. godine“ (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019). Stoga je osnovana radna skupina za izradu niza općih ciljeva održivog razvoja (engl. *Sustainable Development Goals – SDGs*).

2.1.5 Agenda 2030

Nakon tri godine pregovora, u rujnu 2015. godine u New Yorku, na sastanku UN-a o održivom razvoju usvojen je Program Ujedinjenih naroda za održivi razvoj do 2030. godine (tzv. Agenda 2030). Završni dokument sastanka na vrhu formalno je usvojen 21. listopada 2015. kao rezolucija Opće skupštine UN-a 70/1 pod naslovom „Promijenimo naš svijet: Agenda 2030 za održivi razvoj“. Agenda 2030, osim navedenog, uključuje i UN-ov Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa za razdoblje 2015.-2030., Akcijski plan Treće Konferencije Ujedinjenih naroda o financiranju razvoja iz 2015. i Pariški sporazum o klimatskim promjenama iz 2016. godine (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019).

U središtu Programa nalazi se 17 ciljeva održivog razvoja (slika 2), detaljno razrađenih u 169 međusobno usko povezanih podciljeva, a donesenih kako bi se okončalo siromaštvo, zaštitio planet, osiguralo blagostanje i mir. Dok su Milenijski razvojni ciljevi bili usmjereni na zemlje u razvoju, nova Agenda 2030 je globalni sporazum kojim se utvrđuje univerzalni program djelovanja za sve zemlje (slika 3). Ciljevi održivog razvoja i Milenijski razvojni ciljevi

donekle se preklapaju i nadovezuju (slika 4). Rezultati nekih ciljeva mjerljivi su u brojkama, dok se drugi očituju u poboljšanju uvjeta i životnog standarda.

Slika 2 Ciljevi održivog razvoja

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2019.

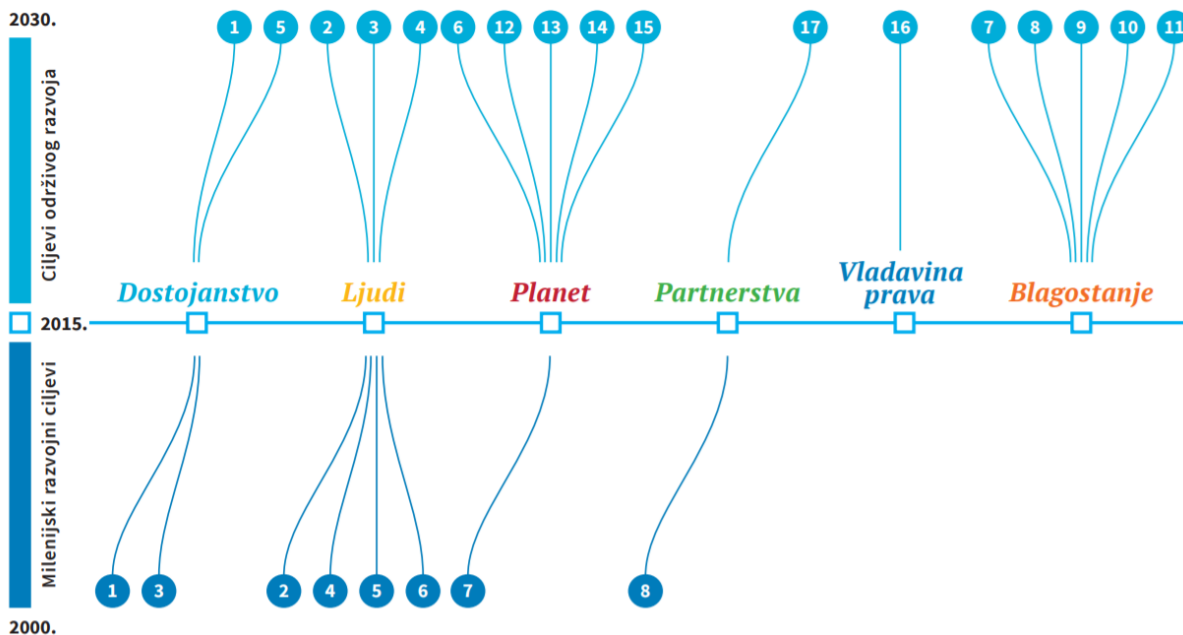
U brošuri Hrvatske gospodarske komore (2019:6) navodi se kako: „Program poziva na revitalizaciju globalnog partnerstva i dobrog upravljanja, ključnih elemenata za njegovu provedbu. Globalno partnerstvo obuhvaća sudionike iz svih segmenata: vlade, poslovnu i akademsku zajednicu, organizacije civilnog društva, medije itd.“. To je ključna platforma za rješavanje najvažnijih izazova današnjice, pri tome vodeći računa o sve tri povezane i ravnomjerno zastupljene dimenzije održivog razvoja: gospodarskoj, socijalnoj i okolišnoj. Prikazani ciljevi održivog razvoja su: „univerzalno su primjenjivi i međusobno povezani: ostvarivanjem jednog cilja u većoj se ili manjoj mjeri pridonosi ostvarivanju i svih ostalih ciljeva“ (Hrvatska gospodarska komora, 2019:6). Nadalje se navodi kako: „Iako ciljevi održivog razvoja nisu pravno obvezujući, od vlada se očekuje preuzimanje odgovornosti te uspostavljanje nacionalnog okvira za njihovu provedbu. Međutim, provedba ciljeva održivog razvoja prati se na nacionalnoj, regionalnoj, globalnoj i tematskoj razini.“ (Hrvatska gospodarska komora, 2019:6).

Usmjerenost na simptome umjesto na uzroke problema	Razumijevanje isprepletenosti napretka gospodarstva, društva i okoliša
Vlade i razvojne agencije odgovorne za 'isporuku' razvoja	Svi sektori (uključujući i poslovni) prepoznati kao ključni akteri razvoja i dio rješenja
Svaki sektor ispunjava svoju ulogu neovisno o drugima	Nužna je suradnja svih sektora
Usmjerenost na specifične probleme na specifičnim lokalitetima	Potreba za holističkim pristupom problemima i lokalitetima
Većina financiranja uvjetovana postizanjem kratkoročnih rezultata	Potrebna su dugoročna ulaganja kako bi se postigla transformacijska promjena
Mala tolerancija rizika uz očekivanje da se demonstrira utjecaj	Potreba za inovativnim pristupima s većim dugoročnim utjecajem
Centralizirano planiranje, pristup 'dizajniranje razvoja'	Elastično planiranje utemeljeno na spajanju interesa i lokalnih resursa oko pojedinih problema

Slika 3 Usporedba Ciljeva održivog razvoja s Milenijskim razvojnim ciljevima

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2019.

Slika 4 Povezanost Ciljeva održivog razvoja i Milenijskih razvojnih ciljeva

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2019.

Može se zaključiti da: „Zbog svoje sveobuhvatnosti, uključivosti, univerzalnosti i transformativnog karaktera Agenda 2030 te njezina dosljedna provedba od prvorazrednog je značaja za cijelu međunarodnu zajednicu. Agenda 2030 svoje težište stavlja na ljude, planet, prosperitet, mir i partnerstvo (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership), očekujući od država da u skladu sa svojim nacionalnim kapacitetima učine sve da „nitko ne bude ostavljen po strani“.“ (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019). Nadalje: „Agenda 2030 poziva države da što prije razviju praktična i ambiciozna nacionalna rješenja za njezinu provedbu, a pritom se također mogu koristiti i postojeći instrumenti poput nacionalnih strategija održivog razvoja.“ (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019). Također se potiče države na redovnu reviziju provedbe Agende 2030 na svim razinama (nacionalnoj i lokalnoj) te se ističe potreba „uključivanja svih dionika održivog razvoja, od državnih i lokalnih institucija, organizacija civilnog društva, akademske zajednice i privatnog sektora, kao i podrške parlamenta i drugih institucija u tom smislu“ (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019).

Glavno tijelo UN-a za praćenje i reviziju provedbe Agende 2030 i Ciljeva održivog razvoja na globalnoj razini je UN-ov Politički forum na visokoj razini (engl. *High-Level Political Forum – HLPF*). Države svoja postignuća u provedbi Agende 2030 predstavljaju putem Dobrovoljnih nacionalnih pregleda (engl. *Voluntary National Reviews – VNR*) o provedbi ciljeva održivog razvoja te je takvo izvješćivanje važan aspekt djelovanju svake države članice UN-a u području održivog razvoja. Tako se objedinjavaju ključni statistički podaci i povratne informacije o tijeku provedbe te se omogućuje stjecanje novih saznanja na svim razinama primjene. U brošuri Hrvatske gospodarske komore (2019:7) navodi se da: „Države nacionalnim analitičkim pregledima analiziraju izazove koji prate provedbu ciljeva održivog razvoja i djelotvornost politika, pri čemu moraju organizirati savjetovanje s različitim dionicima, uključujući i marginalizirane i ranjive skupine, a zatim oblikovati koncept i pripremiti nacionalni izvještaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja.“. U svrhu praćenje ostvarivanja ciljeva održivog razvoja i upravljanje njihovom provedbom na Općoj skupštini UN-a u srpnju 2017. usvojena su ukupno 232 pokazatelja uspješnosti.

HLPF održava godišnja zasjedanja pod okriljem Gospodarskog i socijalnog vijeća, a svake četvrte godine pod okriljem Opće skupštine Ujedinjenih naroda, kada se saziva pod nazivom Sastanak na vrhu o ciljevima održivog razvoja. Održava se od 2013. godine te je nadomjestio godišnje sastanke Komisije za održivi razvoj. Na svakom zasjedanju naglasak se stavlja na aktualne teme vezane s provedbom određenih ciljeva održivog razvoja. Jedino se redovito razmatra napredak u provedbi Cilja 17. „Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj“ (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019).

2.2 Elementi održivog razvoja

Događaji i dokumenti izloženi u prošlom potpoglavlju postavili su temelje koncepta održivog razvoja. Korov (2020:139) navodi tri ključna elementa koja proizlaze iz njih:

- „koncept razvoja – društveno-gospodarski razvoj u skladu s ekološkim ograničenjima;

- koncept potreba – preraspodjela resursa u svrhu osiguranja potrebne kvalitete života svih ljudi;
- koncept budućih naraštaja – mogućnost dugoročne upotrebe resursa u svrhu osiguranja potrebne kvalitete života budućih naraštaja.“

Nadalje iz tog proizlaze tri ključna međuzavisna stupa održivog razvoja (Laboratorij održivog razvoja, n.d.):

1. Društvo – Društvena održivost podrazumijeva ostvarivanje društvenih jednakosti i ljudskih prava te naglasak daje na lokalne zajednice uz poticanje kulturološke raznolikosti i očuvanje kulturne baštine, osiguravanje jednake dostupnosti na obrazovanje i zdravstvenu skrb, postizanje ravnopravnosti svih članova društva te unapređenje socijalnih prava radi njihove održivosti i blagostanja;
2. Okoliš – Okolišna/ekološka održivost uključuje razvoj strategija i planova upravljanja za očuvanje okoliša, smanjenje i zaustavljanje zagađenja okoliša (zraka, tla i voda), brigu za stabilnost klime, razumnu i učinkovitu eksploataciju prirodnih resursa i brigu o njihovim kapacitetima (posebice neobnovljivih i ključnih za održavanje života) te očuvanje biološke raznolikosti i prirodne baštine;
3. Gospodarstvo – Gospodarska/ekonomska održivost treba omogućiti porast blagostanja ljudi na svim društvenim razinama uz naglasak na troškovnu učinkovitost gospodarstva i dugoročnu održivost poslovanja gospodarskih subjekata, što podrazumijeva održavanje stabilnosti cijena i zaposlenja uz zadovoljavajuće prihode, uštedu troškova te ekonomsku efikasnost.

Slika 5 Ravnoteža između elemenata održivog razvoja

Izvor: Laboratorij održivog razvoja – LORA (<https://lora.bioteka.hr/sto-je-odrzivi-razvoj/>)

U teoriji svaki stup ima jednaku vrijednost, međusobno su povezani i ovisni (slika 5). Društveno-okolišna ravnoteža treba biti prihvatljiva za sve zajednice, kako na lokalnoj, tako i na globalnoj razini, pri čemu je potrebno voditi računa o osjetljivosti okoliša. Gospodarsko-okolišna ravnoteža pretpostavlja poticajno i subvencionirano okruženje za ekonomski rast uz očuvanje prirodnih resursa. I naposljetku gospodarsko-društvena ravnoteža podrazumijeva ravnomjeran ekonomski rast poduzeća i lokalnih zajednica. Ravnoteža između sve tri sastavnice i njezino provođenje u praksi osigurava dugoročan razvoj ljudskog društva u očuvanom okolišu.

Međutim, osnovni problem jest što u stvarnosti ova tri stupa održivog razvoja nisu u ravnopravnim omjerima i ne zauzimaju iste pozicije pa stoga u praksi većinom nisu u ravnoteži. Ta neravnoteža može se objasniti sljedećim primjerom: velike svjetske tvornice pogoduju gospodarskom i društvenom razvoju na način da doprinose ekonomskom razvoju i osiguravaju radna mjesta velikom broju ljudi, ali s druge strane zagađuju okoliš. S obzirom da sva tri elementa nisu u ravnoteži, ovaj slučaj ne možemo nazvati održivim. Vidljivo je da je okoliš najmanje zastupljen, a on je jedini potpuno neovisan i od društva i od ekonomije. Za razliku od toga, društvo ovisi o okolišu (prvenstveno prirodnim resursima) ako želi preživjeti, a da bi se povećala kvaliteta života koriste se ekonomski modeli pa se može zaključiti da ekonomija izranja iz društva.

2.3 Načela održivog razvoja

Kao politički koncept, održivi razvoj obuhvaća pet osnovnih načela (Korošec i Smolčić Jurdana, 2013:609-610):

1. „Demokracija: prilikom rješavanja problema okoliša i međugeneracijske jednakosti;
2. Jednakost: svi gospodarski problemi vezani uz socijalnu i ekonomsku nejednakost;
3. Načelo jednakosti: pitanje integracije jednakosti.
4. Načelo uključivanja (inkluzije): odnosi se na sektorske i horizontalne veze između različitih sektora u državi i zahtijeva administrativnu reformu.
5. Planiranje: zbog ovisnosti o međudjelovanju političkih, socijalnih i ekonomskih čimbenika.“

Prije spomenuta strategija „Briga za Zemlju – Strategija za održivo življenje“ iznijela je devet načela koja predstavljaju temelj strategije za održivi razvoj. Ta načela su međusobno povezana i nadopunjuju se. Prvo načelo predstavlja etičku osnovu za ostala načela, sljedeća četiri načela definiraju kriterije koji se moraju ostvariti, a zadnja četiri načela definiraju smjernice za održivost na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Načela su (Črnjar i Črnjar, 2009:85-87):

1. Poštovanje i briga za životnu zajednicu: Etičko načelo utemeljeno na poštovanju i brizi za ostale ljude i oblike života, u sadašnjost i u budućnosti. Razvoj ne smije štetiti

drugim ljudima ili sljedećim naraštajima, niti ugroziti opstanak ostalih vrsta. Koristi od uporabe prirodnih resursa i troškovi zaštite okoliša trebaju se pravedno podijeliti među različitim zajednicama i interesnim skupinama, među ljudima različitog imovinskog stanja te među svim generacijama.

2. Pобољшanje kvalitete života: Cilj je razvoja poboljšati kvalitetu ljudskog života tako što će ljudima omogućiti da ostvare svoje sposobnosti i dostojanstven život. Iako je gospodarski rast dio razvoja, ne smije mu biti isključivi cilj i odvijati se u nedogled. Ciljevi razvoja su: dug i zdrav život, obrazovanje, dostupnost resursa potrebnih za blagostanje, politička sloboda, poštovanje ljudskih prava te sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja. Stoga je razvoj istinski samo ako poboljšava živote ljudi u svim tim aspektima.
3. Zaštita vitalnosti i raznolikosti Zemlje: Razvoj se mora temeljiti na zaštiti okoliša te stoga mora pružiti zaštitu strukturi, funkcijama i raznolikosti prirodnih sustava Zemlje o kojima ovisi čovječanstvo. Održivo upravljanje i korištenje se smatra ono koje se odvija u okviru nosivog kapaciteta resursa, tj. ima mogućnosti za regeneraciju. U tu je svrhu potrebno:
 - Zaštititi sustave za održavanje života (ekološke procese koji održavaju planet prikladnim za život tako što oblikuju klimu, pročišćava zrak i vode, reguliraju protok voda, recikliraju osnovne elemente, stvaraju i regeneriraju tla te omogućuje ekosustavima da se sami obnavljaju);
 - Zaštititi bioraznolikost (sve vrste biljaka, životinja i ostalih organizama);
 - Osigurati održivost upravljanja obnovljivim resursima (tla, divlje i domaće životinje, šume, pašnjake, obradiva zemljišta te morska i slatkovodna ribogojilišta);
4. Smanjivanje iscrpljivanja neobnovljivih resursa na najmanju moguću granicu: Iscrpljivanje neobnovljivih resursa, kao što su minerali, nafta, plin i ugljen, mora se svesti na minimum. Unatoč tome što se ne mogu koristiti na održivi način, njihovo trajanje može se produžiti recikliranjem, efikasnijom uporabom resursa te prelaskom na obnovljive resurse kad god je to moguće.
5. Poštovanje granica nosivog kapaciteta Zemlje: Granice nosivog kapaciteta Zemlje unutar kojih ekosustav i biosfera mogu podnijeti štetne utjecaje, a da pritom ne dolazi do nepovratne degradacije, ograničene su i regionalno su različite. U svrhu povećanja kapaciteta neophodno je da održivo upravljanje prati tehnološki napredak.
6. Promjene u osobnim stavovima i postupcima: U svrhu usvajanja etike za održivo življenje, neophodno je da pojedinci preispitaju svoje obrasce vrijednosti i ponašanja. Moraju se promicati vrijednosti koje su u skladu s takvom etikom, a obeshrabrivati one koje nisu. Neophodno je pravovremeno, redovito i kvalitetno informiranje putem formalnog i neformalnog obrazovanja kako bi svima bile dostupne informacije o aktivnostima koje se poduzimaju i koje je potrebno poduzeti

7. Omogućavanje zajednicama da skrbe o vlastitom okolišu: Najjednostavniji način da pojedinci izraze svoju zabrinutost i poduzmu odgovarajuće mjere za stvaranje održivog društva jest kroz djelovanje zajednica i lokalnih skupina. Međutim, kako bi uspješno mogle djelovati zajednicama su potrebna ovlaštenja, moć i znanje. Pojedinci koji potiču održivost i sami se organiziraju, djelotvoran su pokretač bez obzira je li njihova zajednica bogata, siromašna, gradska, prigradska ili ruralna.
8. Stvaranje nacionalnog okvira za integraciju razvoja i zaštite: Baza informacija i znanja, pravni i institucijski okvir te dosljedna gospodarska i socijalna politika neophodni su za napredak društva. Nacionalni program za postizanje održivosti mora uključivati sve potrebe i težnje te nastojati prepoznati i unaprijed spriječiti probleme. Također, kao odgovor na nova iskustva i potrebe, mora biti prilagodljiv i podložan promjenama.
9. Stvaranje globalnog saveza: Globalna održivost ovisit će o stupnju međunarodne suradnje, tj. o čvrstoći saveza među svim državama. Budući da razine razvijenosti u svijetu nisu jednake, siromašnim državama u razvoju neophodno je pružiti pomoć kako bi poticale i razvijale održivost te zaštitile svoj okoliš. Zajedničkim prirodnim resursima, kao što su atmosfera i mora, može se upravljati isključivo na temelju zajedničke strategije i ciljeva. Nijedna država nije samodostatna i sve države će imati korist od održivosti na globalnoj razini. S druge strane, ako se ne postigne takva održivost svi će biti ugroženi.

Načela održivog razvoja definirani su kroz Deklaraciju iz Rija i Agendu 21, Milenijsku deklaraciju UN-a te Deklaraciju i Plan provedbe iz Johannesburga. Pavić-Rogošić (2010:6) sažela ih je na sljedeći način:

- „Integriranje pitanja okoliša u razvojne politike;
- Internalizacija troškova vezanih za okoliš (tj. prevođenje eksternih troškova degradacije okoliša u interne troškove zagađivača/korisnika) kroz provođenje principa zagađivač/korisnik plaća;
- Sudjelovanje svih društvenih dionika u donošenju odluka kroz procese savjetovanja i dijaloga te stvaranje partnerstva;
- Pristup informacijama i pravosuđu;
- Generacijska i međugeneracijska jednakost (uključujući i rodnu ravnopravnost) i solidarnost;
- Princip supsidijarnosti (hijerarhije odnosno međuzavisnosti) između lokalne i globalne razine;
- Pristup uslugama i financijskim resursima koji su neophodni za zadovoljavanje osnovnih potreba.“

Ova načela daju perspektivu za sagledavanje postojećih problema i izazova za postizanje održivog razvoja pojedinih država, odnosno okvir u kome su definirani ciljevi, zadaci i mjere za provođenje politika održivog razvoja. Prema Pavić-Rogošić (2010:6) održivi razvoj podrazumijeva:

- „Uravnotežen i pravičan gospodarski razvoj koji se može održati u dužem vremenskom razdoblju;
- Smanjenje siromaštva, kroz osnaživanje siromašnih i osiguranje njihovog boljeg pristupa neophodnim uslugama i sredstvima;
- Sudjelovanje svih zainteresiranih strana u procese odlučivanja (nacionalne i lokalne vlasti, organizacije civilnog društva, poslovni sektor, profesionalne organizacije, sindikati), uz promoviranje dijaloga i postizanje povjerenja kako bi se razvio društveni kapital;
- Pažljivo upravljanje i očuvanje (u najvećoj mogućoj mjeri) neobnovljivih resursa;
- Racionalna/održiva upotreba energije i prirodnih izvora (vode, zemljišta, šuma, itd.);
- Smanjivanje otpada, učinkovito spriječavanje i kontrola zagađenja te smanjivanje na najveću moguću mjeru ekoloških rizika;
- Unaprijeđenje sustava obrazovanja i zdravstva i poboljšanja u pogledu ravnopravnosti spolova;
- Zaštitu kulturnih identiteta, tradicije i nasljeđa.“

2.4 Vrste održivog razvoja

O značenju održivosti vodi se velika debata među ekonomistima. Dominantna ekonomska škola – neoklasična ekonomija, izjednačava ljudsko blagostanje s razinom potrošnje tržišnih dobara i okoliš gleda samo kao izvor resursa za ekonomski proces pa stoga po njoj održivost znači održavanje proizvodnje. S druge strane, ekološki ekonomisti šire shvaćaju održivost pa smatraju da je ekološke sustave potrebno održati zbog toga što oni omogućuju život na Zemlji. Stoga se održivi razvoj može tumačiti ili kao nastavak ekonomskog rasta prema poznatim smjernicama ili kao neminovna potreba za temeljitim socio-ekonomskim promjena. Prema tome se razlikuju dva ekstremna tumačenja održivog razvoja: slabi i jaki (Bačun i sur., 2012:196-197). Neoklasični koncept se naziva „slaba održivost“, a koncept ekološke ekonomije „jaka održivost“ (Črnjar i Črnjar, 2009:87).

Slabi održivi razvoj temelji se na tumačenju da su okoliš i njegovi resursi samo jedan dodatan oblik kapitala – prirodni (okolišni) kapital, koji čine prirodna bogatstva, biološka raznolikost, krajobraz, tlo, staništa, regulacija klime, kontrola erozije itd. S druge strane proizvedeni (ekonomski) kapital kojeg čine zgrade, oprema, infrastruktura, tehnologija, škole itd. Prema tom konceptu se održivi razvoj temelji na razmjeni između ekonomskog i okolišnog kapitala,

koji su međusobno zamjenjivi, odnosno dopuštena je neograničena zamjena između te dvije vrste kapitala. Jedini je uvjet, na bilo koji način, održati nepromijenjene trenutne razine ukupnog kapitala za buduće naraštaje, pri čemu nije bitan odnos prirodnog i proizvedenog. Ako je moguća zamjena između proizvedenog i prirodnog kapitala, gospodarstvo je održivo čak i u slučaju kad se okoliš degradira (iscrpljuje i onečišćuje), uz uvjet da stvara dovoljno proizvedenog kapitala koji će nadomjestiti gubitak vrijednosti okoliša. Prema Črnjar i Črnjar (2009:87): „Ideja slabe održivosti jedna je od najkontroverznijih ideja u literaturi o održivom razvoju.“. Ako se slijedi ovaj koncept, mogla bi uslijediti potpuna devastacija okoliša. Također, proizvedeni kapital nije toliko stabilan kao prirodni jer se tržišta brzo mijenjaju te ako ne postoji prirodni kapital na kojem se gospodarstvo može temeljiti, moglo bi doći do ekonomskog sloma. Nadalje, ako postoji samo ograničena količina prirodnog kapitala, ona može biti vrlo osjetljiva na promjenjive uvjete, a i sama zamjena prirodnog s proizvedenim kapitalom je jednosmjerna, jer jednom kad se resursi pretvore u proizvode, praktički nije moguć povrat u početno stanje. Bačun i sur. (2012:197) navode da: „Kasnija tumačenja prepoznaju tri komponente održivog razvoja kao jednako važne, ali još daju prednost ekonomskom rastu kao najvažnijem cilju, vjerujući da će tehnološki razvoj i međunarodna razmjena stvoriti uvjete za zadovoljenje ljudskih potreba i osigurati dovoljno resursa. Drugim riječima, gubitak prirodnog kapitala moći će se nadomjestiti drugim oblicima kapitala kao što su to ljudski, ekonomski, tehnološki kapital. Oni će nadomjestiti naše potrebe za kapitalom okoliša.“.

S druge strane, jaki održivi razvoj prepoznaje postojanje dijelovi prirodnog okoliša koji nisu zamjenjivi. Ako se unište ključni resursi i dobrobiti koje pruža okoliš, ne ugrožava se samo ekonomsko blagostanje, već i sam opstanak ljudske vrste. Stoga je osnovno pravilo jake održivosti da se zalihe prirodnog kapitala moraju održavati stalnim tijekom vremena te iz toga proizlazi da je neograničena supstitucija prirodnog i proizvedenog kapitala nepoželjna. Prema Črnjar i Črnjar (2009:88): „Svrha očuvanja prirodnog kapitala na taj je način osiguranje stabilne opskrbe inputa za proizvodne procese i osiguranje da akumuliranje otpada ne štet gospodarskoj aktivnosti.“.

2.5 Uloge i odgovornosti

U svrhu kreiranja i provedbe politike održivog razvoja na globalnoj i lokalnoj razini, neophodno je analizirati uloge i odgovornost različitih sudionika.

2.5.1 Državna vlast

Prema Pavić-Rogošić (2010:7) dobra vlast je „sustav koji se temelji na demokraciji, slobodi, povjerenju, učinkovitosti i pravednom institucionalnom uređenju, donošenju odluka temeljenim na podacima i znanstvenim dostignućima, koordinaciji i partnerstvu, vjerodostojnim pravima građana, odgovarajućem sudjelovanju civilnog društva, transparentnosti postupaka donošenja odluka, pristupu pravosuđu i provođenju zakonodavstva u području zaštite okoliša“.

Nadalje Pavić-Rogošić (2010:7) iznosi tri preduvjeta uspješne vlasti i postizanja konsenzusa između svih sektora u vladi:

- „strateško promišljanje i planiranje u cilju djelotvornog integriranja različitih sektorskih politika;
- postavljanje konkretnih, realističnih i mjerljivih ciljeva u srednjorečnim i dugoročnim planovima;
- uspostava partnerskih odnosa.“

Međutim, za osiguravanje transparentnosti i odgovornosti vlasti, kao i za podizanje svijesti o održivim obrascima potrošnje, neophodna je suradnja vlade s civilnim društvom. Također je važna i suradnja s poslovnim sektorom u svrhu održivog upravljanja prirodnim resursima, osiguravanja novih radnih mjesta i promocije održivog razvoja. Naposljetku je važna zadaća vlade definiranje okvira za poticanje suradnje među različitim sektorima društva.

2.5.2 Lokalne vlasti

Lokalne vlasti imaju ključnu ulogu u promociji i postizanju održivog razvoja. Kao razlog tome Pavić-Rogošić (2010:8) navodi da: „Brojni problemi vezani za gospodarski razvoj, kvalitetu življenja te onečišćavanje okoliša, ali i njihova rješenja, imaju korijene u lokalnim djelatnostima...“. Lokalna razina vlasti je najbliža pojedincu te stoga ima važnu ulogu u obrazovanju i uključivanju u održivi razvoj. Bilo bi dobro da lokalna vlast izradi program (strategiju) za održivi razvoj na lokalnoj razini jer bi izrada takvog dokumenta pridonijela okupljanju svih raspoloživih resursa u zajednici iz javnog, poslovnog i civilnog sektora. Tako bi se jednostavnije i brže prikupile potrebne informacije, šire sagledali problemi, definirale potrebe te postigla suglasnost svih dionika.

2.5.3 Civilni sektor

Prema Bačun i sur. (2012:205): „Civilno društvo predstavlja prostor između obitelji, države i tržišta, a u njemu se građani udružuju radi promicanja zajedničkih interesa. Civilno društvo je društvo građana, njihovih inicijativa, skupina i organizacija koje imaju svoj ustroj, vlastitu upravu, neprofitni status, u svoje aktivnosti uključuju volontere, građani se učlanjuju dobrovoljno, a različiti im dionici daju materijalne potpore. Civilno je društvo i mjesto ostvarivanja zajedništva, okvir potvrđivanja slobode, poticaj za društvenu obnovu.“. Organizacije civilnog društva drže društvo zajedno kao svojevrsno „socijalno ljepilo“ te stoga imaju važnu ulogu u oblikovanju i primjeni sudioničke demokracije. Velik broj takvih organizacija raspolaže različitim stručnim znanjima potrebnim za kreiranje i implementiranje održivog razvoja. Stoga se poticanje razvoja civilnog društva smatra se univerzalnim lijekom za izgradnju funkcionalnog i dobrog društva. Budući da su organizacije civilnog društva odvojene od vlade i njezina utjecaja, često se za njih koristi naziv nevladine organizacije, pogotovo za organizacije koje se bave ljudskim pravima i demokracijom. Nadalje Bačun i sur. (2012:205) navode kako: „Organizacije civilnog društva djeluju kao korektiv društva te zaštita građana od sprege poslovnog i javnog sektora.“. Budući da su neovisne o tijelima

državne uprave često su u ulozi čuvara (engl. „*wach dog*“) te tako nadziru rad industrije, upozoravaju na propuste u zaštiti okoliša ili drugim područjima, organiziraju bojkote proizvoda poduzeća koja nisu provodila društveno odgovorno poslovanje i konačno navode poslovni sektor na poštivanje načela održivog razvoja. Prema Bačun i sur. (2012:205): „U razvijenom su društvu sve češće partnerske veze civilnog i poslovnog sektora, a cilj im je približavanje stajališta, bolje razumijevanje mogućnosti i očekivanja te iznalaženje kompromisnih rješenja na zadovoljstvo svih sudionika procesa.“

Pavić-Rogošić (2010:8) navodi da: „U Hrvatskoj postoji cijeli niz organizacija civilnog društva koje, često u partnerstvu s lokalnim vlastima, provode vrijedne projekte pružanja socijalnih usluga različitim društvenim skupinama koje su u nepovoljnom položaju. Važnu ulogu imaju u neformalnom obrazovanju te podizanju svijesti javnosti o potrebi očuvanja okoliša. Jedna od važnih uloga tih organizacija je i lobiranje te provođenje kampanja za poboljšanje stanja u određenim područjima, ali i aktivnosti praćenja provođenja propisa.“

Zbog dobrih rezultata koje su polučile dosadašnje suradnje između lokalnih vlasti i javnih ustanova s organizacijama civilnog društva, sve se više potiču daljnje suradnje takve vrste u cilju pokretanja razvoja, rješavanja lokalnih problema i zadovoljavanja potreba građana.

2.5.4 Poslovni sektor

Kao odgovor na Izvješće Svjetske komisije za okoliš i razvoj, Međunarodna trgovačka komora (engl. *International Chamber of Commerce – ICC*), 1991. godine donijela je Poslovnu povelju za održivi razvoj, koja daje 16 načela upravljanja okolišem. Svrha te povelje je navesti poduzeća da se posvete zaštiti okoliša i prema tome prilagode upravljačke procese te da ustanove pokazatelje svog napretka i redovito izvještavaju dionike o njemu. Prema Bačun i sur. (2012:222): Načela obvezuju poduzeća da upravljaju okolišem, uspostavljaju programe i politike i integriraju ih u strukture upravljanja, da stalno prate proces napretka u skladu sa zakonom, obrazuju zaposlenike, procijene učinke na okoliš prije poduzimanja radnji, razvijaju proizvode i usluge manjeg utjecaja na okoliš, savjetuju potrošače kako se koristiti proizvodima i uslugama na za okoliš najpovoljniji način, unapređuju tehnologiju i način proizvodnje kako bi bio što manje štetan za okoliš, ulažu u istraživanje i razvoj radi dobivanja tehnologija i materijala koji smanjuju utjecaj na okoliš, da se služe principom prevencije, utječu na dobavljački lanac potičući okolišno odgovorne prakse, razvijaju planove hitnih intervencija, potiču transfer sigurnih tehnologija, utječu na razvoj javnih politika, potiču dijalog te izvještavaju o svom napretku na ovom području.. Do danas je nekoliko tisuća poduzeća iz cijelog svijeta potpisalo Poslovnu povelju za održivi razvoj.

Društveno odgovorno poslovanje (DOP) je koncept poslovnog upravljanja koji na dobrovoljnoj bazi integrira brigu o društvu i okolišu u svoje poslovanje i u odnose sa svojim dionicima. Bačun i sur. (2012:310) navode da je: „Omjer je to pozitivnih (radna mjesta, zapošljavanje, razvoj zajednice) i negativnih (zagađenja, uzurpacija prostora, buka) učinaka poslovnog subjekta na zajednicu i okoliš. Ti su odnosi uređeni zakonom, ali i nepisanim pravilima (vidi: društvena dozvola za rad) koja se očituju u protivljenju zajednice nekim poslovnim aktivnostima – opravdanom ili neopravdanom.“

Prema Pavić-Rogošić (2010:8): „U Europi i širom svijeta raste broj kompanija koje promoviraju svoju strategiju društvene odgovornosti, kao odgovor na različite ekonomske i društvene pritiske te one koje se tiču zaštite okoliša. Te kompanije žele poslati poruku različitim dionicima, s kojima imaju doticaj: zaposlenici, dioničari, investitori, potrošači, javni sektor te organizacije civilnog društva. Na taj način kompanije investiraju u svoju budućnost. Pri tome smatraju da njihov dobrovoljni angažman i opredijeljenost mogu pomoći u povećanju dobiti.“ DOP je u skladu s osnovnom porukom svake strategije održivog razvoja, budući da gospodarski rast, društvena kohezija i zaštita okoliša dugoročno moraju „ići ruku pod ruku“.

2.6 Pokazatelji (indikatori) održivog razvoja

Radi praćenja i usporedbe podataka o održivom razvoju, međunarodna je zajednica utvrdila nekoliko grupa pokazatelja (indikatora) temeljem kojih se prate procesi i napredak održivog razvoja u pojedinim državama.

2007. godine Odjel za gospodarska i društvena pitanja Ujedinjenih naroda (engl. *United Nations Department of Economic and Social Affairs – UN DESA*) objavilo je izvješće u kojem je gotovo 150 pokazatelja održivog razvoja svrstano na: poticajne, bazične i posljedične (Matešić, 2012:81). Poticajni indikatori opisuju procese ili djelovanja koji imaju izravan, pozitivan ili negativan, utjecaj na održivi razvoj. S druge strane, bazični indikatori prikazuju trenutno stanje, dok posljedični prikazuju društvene aktivnosti poduzete u svrhu poboljšanja tog stanja.

Standardni i najučestaliji indikatori za održivost su:

- ekološki otisak (engl. *ecological footprint*) – omjer ljudskog utjecaja i nosivog kapaciteta ekosustava (sposobnosti ekosustava da taj utjecaj unese); „mjera čovjekova iskorištavanja prirodnih dobara Zemlje preračunatu u poljoprivrednu površinu (hektare) po stanovniku, koja je potrebna za proizvodnju hrane, energije i ostalih resursa nužnih za održanje postojećega standarda života stanovništva na nekom području ili cijeloj Zemlji“ (Bačun i sur., 2012:72).
- indeks ljudskog razvoja (engl. *Human development indeks – HDI*) – „mjera očekivane duljine ljudskog života, obrazovanja i standarda života u državama diljem svijeta“ (Bačun i sur., 2012:112).

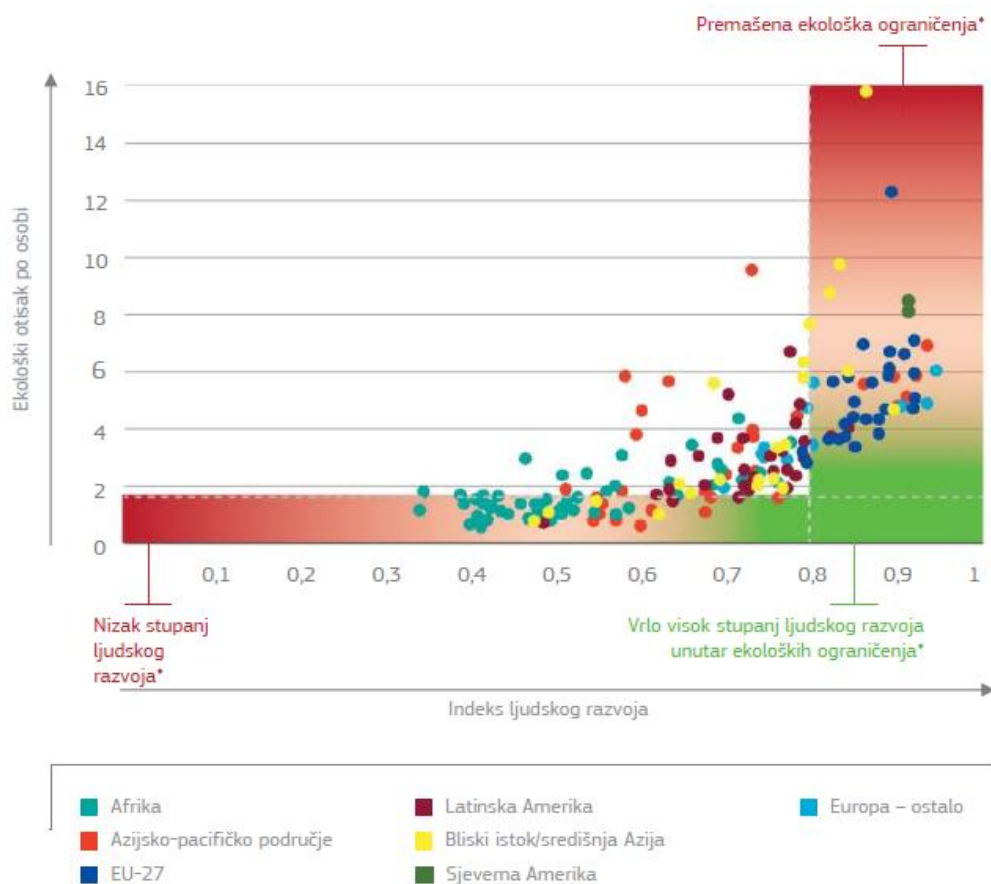
Ekološki otisak govori o ograničenim resursima, a indeks ljudskog razvoja ocjenjuje kvalitetu života nekog područja. Zajedno daju informaciju o stupnju i obimu održivog razvoja na nekom području (Šimleša 2008: 74-76).

2.6.1 Ekološki otisak

Koncept ekološkog otiska potječe od Nathiasa Wackernagela, a naziv je 1996. godine osmislio William Rees. Bačun i sur. (2012:72). navode da se ekološki otisak odnosi na „rast

potrošnje dobara i usluga što djeluju na društveni standard pa ekološki otisak za proizvode uključuje električne i elektroničke uređaje te opremu, namještaj, hranu, odjeću itd., a za usluge obrazovanje, zdravstvo, turizam, odvodnju itd.“. Ekološki otisak stoga podrazumijeva prirodne resurse (vodu i zemlju) neophodne za zadovoljavanje materijalnih potreba neke populacije uz korištenje prevladavajuće tehnologije.

„Postoje 4 kategorije u računu ekološkog otiska: prirodni resursi, životni stil, populacija i tehnološka efikasnost. Počele su se koristiti u računanju opterećenja početkom 1970-ih u radovima Paula Ehrlicha i Johna Holdrena. Porast bilo koje od kategorija životnog stila, populacija i tehnologije rezultira povećanim opterećenjem na okoliš, zbog povećane potražnje za prirodnim resursima, te u konačnici vodi na prelazak granice nosivog kapaciteta ekosustava“ (Šimleša, 2008:77).

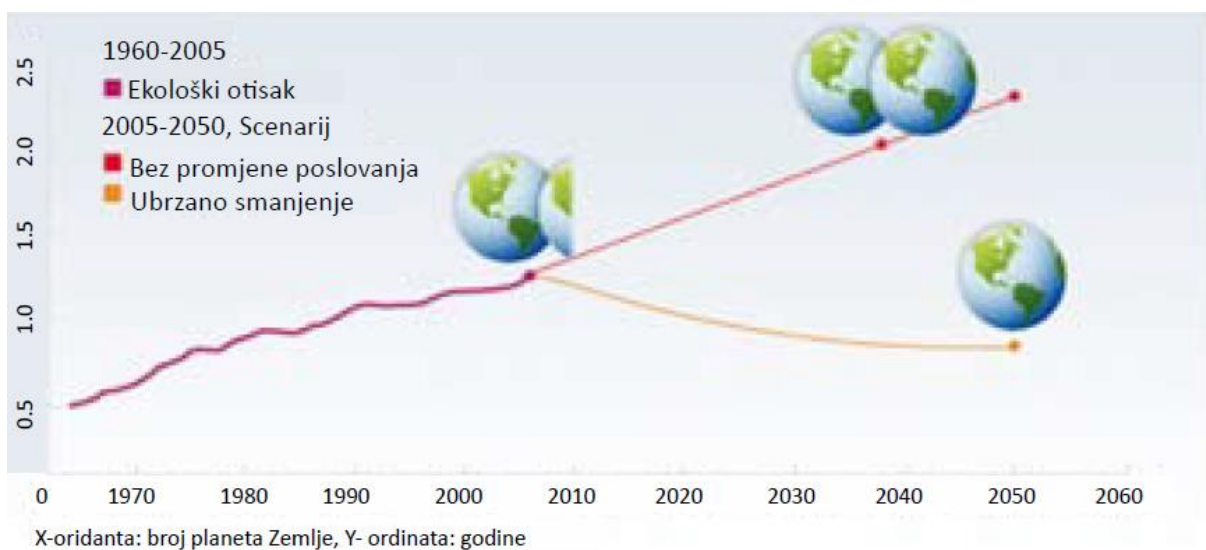
Slika 6 Nacionalni ekološki otisak po osobi u ovisnosti o stupnju ljudskog razvoja

Izvor: Europska komisija, 2018.

Životni standard, kvaliteta života i potrošnja resursa razlikuju se od države do države pa je i njihov ekološki otisak različit. Mreža globalnog otiska (engl. *Global Footprint Network*) mjeri globalni ekološki otisak na svjetskoj razini i otisak pojedinih država. U godini se troši daleko više Zemljinih resursa od bioloških kapaciteta Zemlje, čime se povećava i težina ekološkog otiska (materijalni ulazi, emisije i otpadi povezani s proizvodnjom). Tako se od 1961. do

2003. ekološki otisak utrostručio. Čovječanstvo trenutno koristi daleko više od onoga što se može obnoviti. U 2020. godine je svjetska populacija potrošila 1.6 kapaciteta Zemlje kako bi se osiguralo dovoljno resursa za proizvodnju materijalnih dobara te apsorpciju otpada i emisija. To znači da je Zemlji potrebno više od godinu i pol da obnovi ono što čovječanstvo iskoristi u jednoj godini. To se odnosi na obnovljive resurse, dok je s neobnovljivim resursima daleko veći problem jer kada se iskoriste, više nema procesa kojim se obnavljaju i treba tražiti zamjenu.

Prema podacima o indeksu ljudskog razvoja i okolišnim ograničenjima iz 2014. godine, niti jedna zemlja nije postigla visok stupanj ljudskog razvoja u okviru ograničenja planeta (slika 6).

Slika 7 Prikaz ekološkog otiska do 2005. godine te scenariji od 2005. do 2050. godine

Izvor: Bačun i sur., 2012.

Dan ekološkog duga ili dan prekoračenja (engl. *Earth Overshoot Day*) označava dan na koji je potražnja čovječanstva za prirodnim resursima u određenoj godini premašila ono što Zemlja može obnoviti u jednoj godini. Prema Global Footprint Network taj se dan od 1970-ih događa sve ranije, a 2020. godine pao je na 22. kolovoza, dvadesetak dana kasnije u odnosu na 2019. godinu zahvaljujući pandemiji COVID-19. Tako smo se vratili na razinu iz 2008. godine. Sve države članice EU-a, počevši od „najgoreg“ Luksemburga koji je sve svoje prirodne resurse potrošio već 18. veljače, ušle su u ekološki dug znatno prije 22. kolovoza. Jedino je Rumunjska taj prag prešla dosta kasnije, odnosno 11. srpnja 2020. Stanovnici Hrvatske su u ekološki dug 2019. godine ušli 1. lipnja, a 2020. godine jedan dan ranije – 31. svibnja 2020., što znači da Hrvate, za razliku od većine svijeta, ni pandemija COVID-19 nije omela u nekontroliranom korištenju prirodnih resursa. Prema WWF-ovom izvješću iz 2019. godine „Dan ekološkog duga EU-a: Život iznad granica prirode“, nastalom u suradnji s mrežom

Global Footprint Network, dana 10. svibnja 2019. čovječanstvo bi iscrpilo sve Zemljine prirodne resurse kada bi svi stanovnici svijeta živjeli poput stanovnika EU-a. To znači da su stanovnicima EU-a, umjesto jednog, neophodna čak 2.8 planeta kako bi zadovoljili svoje potrebe (Ekovjesnik, 2020). Scenariji UN-a pokazuju da, nastave li stanovništvo i potrošnja rasti kao i dosad, do 2030. godine bit će potrebni resursi dvije Zemlje da se podmire jednogodišnje potrebe svjetskog stanovništva (slika 7).

2.6.2 Indeks ljudskog razvoja (HDI)

Pokazatelj indeks ljudskog razvoja (HDI) razvijen je unutar UN-ovog Programa za razvoj (engl. *United Nations Development Programme – UNDP*), kako bi se mjerila kvaliteta života ljudi određenog područja (Šimleša, 2008:156-160). Šimleša navodi kako „indeks ljudskog razvoja balansira utjecaj ekonomije u odnosu na druge važne dimenzije nekog društva koje govore i o kvaliteti života stanovnika“. Naglasak je stavljen na odnos ekonomskih i socijalnih dimenzija društva. HDI je pokazatelj koji u sebi kombinira sljedeće pokazatelje: prosječnu životnu dob, stupanj pismenosti odraslih i BDP po glavi stanovnika mjereno paritetom kupovne moći. Na taj način se temeljem ocjena iz tri različita područja ljudskog života (mogućnosti dugog i života, edukacije i pristojnog standarda života) mjeri kvaliteta života u nekom društvu.

Prema Bačun i sur. (2012:112) to je: „standardna mjera blagostanja, posebno dobrobiti djece (zdravstvene skrbi za djecu). Služi za razlikovanje razvijenosti država, odnosno je li neka država razvijena, u razvoju ili nerazvijena. Koristi se i za mjerenje utjecaja ekonomskih politika na kvalitetu života te se izračunava za države, gradove, sela itd. na temelju podataka vodećih međunarodnih agencija i drugih vjerodostojnih izvora.“. HDI iznad 0.8 smatra se indeksom visokog društvenog razvoja. Indeks između 0.5 i 0.8 smatra se postignućem srednjeg društvenog razvoja, a ispod 0.5 slabim društvenim razvojem. Šimleša (2008:287) navodi da: „Visoki HDI imaju uglavnom zemlje Sjeverne Amerike, Europe, Australije, Japana i još nekoliko zemalja Južne Amerike. Srednji HDI ima većina zemalja Južne Amerike i Azije. Najmanji HDI imaju gotovo sve zemlje Afrike.“. Indeks ljudskog razvoja za Hrvatsku u 2020. godini jest 0.851, što je stavlja na 43. mjesto na tom popisu i znači da je u Hrvatskoj zadovoljen visok društveni razvoj (Human Development Reports, 2021).

3. STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA U EUROPSKOJ UNIJI

Održivi razvoj je jedan od temeljnih i dalekosežnih ciljeva Europske unije i sastavni je dio svih strateških dokumenata EU-a. Strategija održivog razvoja EU-a određuje gospodarski rast, socijalnu koheziju i zaštitu okoliša kao najviše ciljeve. U kontekstu kohezijske politike održivi razvoj ključno je načelo u Uredbi o zajedničkim odredbama, koja čini politički okvir za sve programe sufinancirane iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova. EU je na čelu zemalja koje se zalažu za borbu protiv klimatskih promjena te promicanje gospodarstva s niskom razinom ispuštanja ugljika, gospodarstva utemeljenog na znanju i učinkovitim iskorištavanju resursa. Također, EU i njegove države članice kolektivno su daleko najveći svjetski donator razvojne pomoći (Arsoski, 2016:16) te EU osigurava više od 40% javnih financijskih sredstava u području klime u svijetu (Europska komisija, 2019d:2).

Održivi razvoj pretpostavlja strategije koje će uskladiti ostvarivanje njegovih ciljeva. Bačun i sur. (2012:268) navode tri strategije koje imaju važnu ulogu:

- „Strategija djelotvornosti upozorava na promjenu postojećega odnosa između proizvedenih dobara i utrošenih resursa radi uvođenja održivosti u ekonomiju. Zahtijeva smanjivanje potrošnje prirodnih izvora (resursa), a postizanje jednake korisnosti proizvoda i usluga. Time se nastoji povećati stupanj učinkovitosti resursa i smanjiti potrošnja prirode (dematerijalizacija).“
- „Strategija dostatnosti jest strategija uvođenja održivosti u gospodarstvo. Pridonosi svakodnevnoj orijentaciji u ponašanju ljudi na dostatnost i skromnost u potrošnji radi usklađivanja s održivošću. U središtu su ljudske potrebe. U načela ostvarivanja strategije ulaze usporavanje, dekomercijalizacija (socijalne aktivnosti izvan profitnog sektora), regionalizacija i usmjerenost na postizanje više kvalitete robe.“
- „Strategija konzistentnosti odnosi se na postojanost kruženja materijala, što znači sposobnost uključivanja ljudskog načina uporabe prirodnih resursa na ekološka mjerila da bi se povezivali antropogeni i prirodni tijekovi materijala s obzirom na kvalitetu i kvantitetu.“

UN predstavlja glavno globalno tijelo za kreiranje smjernica održivog razvoja, dok niz međunarodnih dokumenata zaključenih pod okriljem UN-a predstavlja opći regulatorni okvir za pitanja održivog razvoja. EU je u potpunosti predan, zajedno sa svojim državama članicama, uložiti predvodnika u provedbi UN-ovih programa i ciljeva održivog razvoja.

Razvojni principi EU-a temelje se na osnovnim načelima održivog razvoja, a to je ravnoteža ekonomskog i socijalnog rasta uz zaštitu okoliša, s posebnim naglaskom na štednji prirodnih resursa i zaštiti klime. Matešić (2008:405-406) navodi sljedeća načela: „promocija i zaštita ljudskih prava, međugeneracijska solidarnost, razvoj demokratskog društva, uključenost građanstva u donošenje odluka, razvoj socijalnog dijaloga, društveno odgovornog poslovanja i javno-privatnog partnerstva s ciljem jačanja suradnje i prihvaćanja odgovornosti u postizanju održive proizvodnje i potrošnje, koherentnost nacionalnih, regionalnih i lokalnih politika kao i

integracija principa održivosti u sektorske politike, te korištenje principa najboljih raspoloživih tehnika, principa predostrožnosti i principa zagađivač plaća“.

Ključnim dokumentima EU-a, prikazanim u sljedećim potpoglavljima, postavlja se potreba očuvanja, zaštite i poboljšanja okoliša te promicanje održivog razvoja kao temeljnog cilja.

3.1 Akcijski programi o okolišu

Politika Unije o zaštiti okoliša već je od druge polovice 1970-ih godina vođena akcijskim programima u kojima se donose načela i ciljevi te politike za određeno razdoblje. Do sada je doneseno sedam akcijskih programa.

Nakon prve konferencije UN-a vezane za pitanja okoliša, održane u Stockholmu 1972. godine, Europska zajednica (EZ) usvojila je svoj prvi od ukupno sedam Akcijskih programa vezanih za okoliš (1973.-1976.) te postavila načela i prioritete koji će u budućnosti voditi okolišnu politiku.

Drugi Akcijski program (1977.-1981.) bio je više vezan za pristup problemu okoliša i ciljeve te je obuhvaćao veći raspon problema koji zahtijevaju rješavanje. Prvi i drugi Akcijski programi vezani za okoliš postavili su detaljne liste akcija koje treba provesti kako bi se u većoj mjeri kontroliralo probleme zagađenja. Doneseno je 11 načela i prioriteta vezanih za politiku zagađenja koji su ostali na snazi i u kasnijim akcijskim programima.

Treći Akcijski program vezan za okoliš (1982.-1986.) usvojen je 1982. godine i njime se pokušalo napraviti sveobuhvatnu strategiju za zaštitu okoliša i prirodnih resursa u EZ. Taj program prebacio je težište s kontrole zagađenja na zaštitu od zagađenja. Proširio je koncept zaštite okoliša te je uključio okolišnu politiku u ostale europske politike.

Četvrti Akcijski program vezan za okoliš (1987.-1992.) dao je novo značenje obvezama vezanim za integraciju dimenzije okoliša u ostale politike zajednice, naglašavajući četiri područja aktivnosti: efikasnu provedbu zakonodavstva zajednice, uredbu o svim utjecajima tvari i izvora zagađenja na okoliš, povećanje pristupa javnosti, širenje informacija i stvaranje poslova. To je bila inicijalna ideja za stratešku preorijentaciju politike okoliša u EZ te je tako od početka 1990-tih godina održivi razvoj postao normativna referenca za politiku okoliša EU.

Strateška preorijentacija koja se mogla vidjeti na kraju četvrtog akcijskog programa formulirana je u petom Akcijskom programu (1993.-2000.). Opći pristup i strategija razlikovali su se od prethodnih programa te je peti Akcijski program pod naslovom „Prema održivosti“ (engl. „*Towards Sustainability*“) postavio dugoročne ciljeve i više se usredotočio na globalni pristup. Impresivno zakonodavstvo za kasne 1990-te godine uključivalo je novi složeniji i cjelovitiji zakonodavni okvir, kao što su Direktiva o kvaliteti zraka u okolini (96/62), Direktiva koja obuhvaća vodu (2000/60) ili Direktiva o cjelovitom sprečavanju i kontroli onečišćenja (engl. *Integrated Pollution Prevention Control – IPPC*) (1996/61), koje su sve zajedno činile ambiciozni program za sljedeća desetljeća. Priprema politike na razini EU-a postala je više participativna te su civilne organizacije pozvane na sudjelovanje i dana

im ulogu u vijećima, tako stvarajući mrežu stručnjaka i mnoštvo procesa savjetovanja u nastojanjima da se uravnoteži vrlo utjecajna industrija lobiranja na svim razinama zajednice.

Šesti Akcijski program o okolišu usvojen je 22. srpnja 2002. godine kao odluka Europskog parlamenta i Vijeća. Tako je postavljen okvir za stvaranje EU politike o okolišu za razdoblje od 2002.-2012. godine te su naglašene aktivnosti koje treba provesti da bi se postigli ciljevi. Definirana su četiri prioritetna područja: klimatske promjene, priroda i biološka raznolikost, okoliš i zdravlje te prirodni resursi i otpad. Šesti Akcijski program o okolišu promovira potpunu integraciju zahtjeva o zaštiti okoliša u sve politike i aktivnosti EU-a te pruža Strategiju o održivom razvoju EU s komponentom vezanom za okoliš (ICTtrain, 2017).

U sedmom Akcijskom programu djelovanja za okoliš (2013.-2020.) pod nazivom „Živjeti dobro unutar granica našeg planeta“ (engl. „*Living well, within the limits of our planet*“) EU se usuglasila da će, uz istovremeno poštivanje prirodnih granica Zemlje, povećati svoj trud u zaštiti prirodnog kapitala, potaknuti učinkoviti rast s niskom razinom emisije ugljičnog dioksida (CO₂), razvoj tehnologije i inovacije te zaštititi zdravlje i blagostanje svojih građana. Ova zajednička strategija usmjeravat će buduće akcije institucija i država članica Unije koje imaju zajedničku odgovornost u provedbi i postizanju prioritetnih ciljeva programa. Ovaj je program vođen dugoročnom vizijom: „Godine 2050. živimo dobro, unutar ekoloških ograničenja planeta. Naše blagostanje i zdrav okoliš proizlaze iz inovativnog, kružnog gospodarstva u kojem se ništa ne gubi i u kojem se prirodnim resursima upravlja na održiv način, a bioraznolikost se štiti, vrednuje i održava tako da se pojačava otpornost našeg društva. Naš rast s niskom razinom emisije CO₂ već je dugo odvojen od korištenja resursa, što određuje tempo za sigurno i održivo globalno društvo.“ (Europska komisija, 2014a:1). Program navodi devet prioritetnih ciljeva i sve što Unija treba napraviti kako bi ciljeve ostvarila do 2020. (Europska komisija, 2014a:2):

1. „zaštititi, očuvati i povećati prirodni kapital Unije;
2. pretvoriti Uniju u resursno učinkovito, zeleno i konkurentno gospodarstvo s niskom razinom emisije CO₂;
3. zaštititi građane Unije od pritiska u vezi s okolišem i opasnosti za njihovo zdravlje i blagostanje;
4. povećati koristi zakonodavstva Unije u području okoliša boljom provedbom zakona;
5. povećati znanje o okolišu i proširiti bazu dokaza za bolju utemeljenost politika;
6. osigurati ulaganja u politiku okoliša i klimatsku politiku te rješavati popratne troškove povezane s okolišem u svim društvenim aktivnostima;
7. povećati uključenost pitanja u vezi s okolišem u druga politička područja i osigurati koherentnost prilikom stvaranja novih politika;
8. poboljšati održivost gradova na području Unije;

9. povećati djelotvornost Unije u rješavanju međunarodnih izazova povezanih s okolišem i klimom.“

3.2 Ugovor iz Amsterdama

U ožujku 1996. u Torinu u Italiji počela je međuvladina konferencija kako bi se revidirao Ugovor o Europskoj uniji. Kao rezultat toga, Ugovor iz Amsterdama o izmjenama Ugovora o EU-u, Ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata potpisan je u 2. listopada 1997. u Amsterdamu, a stupio je na snagu 1. svibnja 1999. (Europski parlament, n.d.). „Pravno, Ugovor sadrži neke dodatke Ugovoru o Europskoj uniji (Ugovoru iz Maastrichta) i kao takav ne zamjenjuje druge ugovore, nego ravnopravno ulazi u pravne akte Unije. Najvažnije izmjene uvedene Amsterdamskim ugovorom jesu: jačanje uloge Europskog parlamenta (veći broj odluka koje se donose postupkom suodlučivanja), uvođenje fleksibilnosti, mogućnost suspenzije države članice iz postupka donošenja odluka, prenošenje dijela odredaba koje se odnose na suradnju u području pravosuđa i unutarnjih poslova (treći stup) u prvi stup EU-a (vizni režim, azil, suradnja među sudovima u civilnim pitanjima), uvrštavanje Schengenskoga sporazuma u pravnu stečevinu EU-a, izmjene odredaba o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici, uključivanje socijalnoga protokola u tekst Ugovora, te isticanje borbe za većom zaposlenošću kao cilja Unije“ (Brigljević, Brnčić, Gotovac i Očuršćak, 2010:7).

Ugovorom su postavljeni ciljevi EU-a čiji je temeljni zadatak promicanje održivog razvoja te je uvedena obaveza prema kojoj zaštita okoliša mora postati sastavnim dijelom svih sektorskih politika EU-a u svrhu promicanja održivog razvoja. Tako se u članku 2. navodi sljedeće: „Zadaća je Zajednice, uspostavom zajedničkog tržišta te ekonomske i monetarne unije, kao i provedbom zajedničkih politika ili aktivnosti, promicati širom Zajednice skladan, uravnotežen i održiv razvoj gospodarskih aktivnosti, visoku razinu zaposlenosti i socijalne zaštite, jednakost između muškaraca i žena, održiv i neinflatorni rast, visoki stupanj konkurentnosti i konvergencije gospodarskih rezultata, visoku razinu zaštite i poboljšanja kvalitete okoliša, povišenje životnog standarda i kvalitete života te ekonomsku i socijalnu koheziju i solidarnost među državama članicama.“ (11997D/hr).

3.3 Lisabonska strategija

2000. godine u Lisabonu na sastanku Europskog vijeća, čelnici vlada i država članica EU-a postigli su dogovor o zajedničkom strateškom cilju prema kojem bi EU do 2010. godine trebala postati „najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo svijeta utemeljeno na znanju, sposobno za održivi gospodarski rast s najvećom stopom zaposlenosti te snažnom gospodarskom i socijalnom kohezijom“ (Kesner-Škreb, 2007:441). U svrhu ostvarenja tog cilja usvojena je tzv. Lisabonska strategija, program koji povezuje kratkoročne političke inicijative te srednjoročne i dugoročne gospodarske reforme. Ta se strategija prema Kesner-Škreb (2007:441) zasniva na tri segmenta:

Ekonomskim segmentom priprema se tranzicija prema konkurentnom, dinamičnom i gospodarstvu temeljenom na znanju. Naglasak je na potrebi stalnih prilagodbi promjenama u informacijskom društvu te u intenzivnom poticanju razvoja i istraživanja.

Socijalni segment usmjeren je na modernizaciju europskoga socijalnog modela, a postiže se ulaganjem u ljudske resurse i borbom protiv socijalne isključenosti. Od država članica očekuje se investiranje u obrazovanje i osposobljavanje te provođenje aktivne politike zapošljavanja, čime bi se olakšao put prema gospodarstvu utemeljenom na znanju.

Ekološki segment je naknadno usvojen kao strategija EU za održivi razvoj „Održiva Europa za bolji svijet” na Europskom vijeću u Göteborgu 15. i 16. lipnja 2001. Ta strategija upozorava na činjenicu da gospodarski rast treba uskladiti s razumnom upotrebom prirodnih resursa i prelaskom na korištenje čiste energije, a klimatske su promjene, uzrokovane emisijom stakleničkih plinova i onečišćenjem zbog prijevoza, prepoznati kao glavne zapreke održivom razvoju (Europska komisija, 2001).

Nadalje, Lisabonska strategiji iznosi sedam ciljeva za jačanje konkurentnosti EU-a, a to su prema Kesner-Škreb (2007:441-442):

1. „šire i učinkovitije korištenje novih informacijskih tehnologija,
2. stvaranje europskog prostora za istraživanje i inovacije,
3. dovršetak izgradnje jedinstvenoga unutarnjeg tržišta EU-a,
4. stvaranje učinkovitih i integriranih financijskih tržišta,
5. jačanje poduzetništva poboljšanjem i pojednostavljenjem regulatornog okruženja poduzeća,
6. jača socijalna kohezija utemeljena na promicanju zapošljavanja,
7. unapređenje vještina i modernizacija sustava socijalne zaštite,
8. održivi razvoj koji bi osigurao dugoročnu kvalitetu života.“

Provedba navedenih ciljeva gotovo je u potpunosti u nadležnosti država članica te je stoga utvrđen mehanizam za provedbu Strategije – otvorena metoda koordinacije (OMK) (engl. *open method of coordination – OMC*). U EU se ta metoda može opisati kao oblik „blagog” zakona te kao oblik međuvladinog utvrđivanja politika koji ne rezultira obvezujućim pravnim mjerama EU-a i ne zahtijeva od država članica uvođenje novih ili mijenjanje postojećih zakona. OMK se temelji na zajedničkom utvrđivanju ciljeva, odabiru pokazatelja, usporedbi ciljeva ostvarenih u državama članicama i razmjeni informacija o primijenjenim rješenjima. Tako je zadan novi okvir suradnje članica EU-a čije se nacionalne politike time usmjeravaju prema zajedničkim ciljevima, a dok članice EU-a procjenjuju jedna drugu (pritisak suparništva), uloga Komisije ograničena je na nadgledanje. Europski parlament i Europski sud nemaju gotovo nikakvu ulogu u tom procesu. OMK se odvija na područjima koja pripadaju

nadležnosti država EU-a, kao što su zapošljavanje, socijalna zaštita, obrazovanje, mladi i strukovno osposobljavanje (EUR-Lex, n.d.).

Izvješće iz 2005. godine pod vodstvom Wima Koka, tzv. Kokovo izvješće, analizira provedbu Lisabonske strategije i prijedloge mjera za postizanje njezinih ciljeva. Zaključuje da su loši rezultati posljedica su preširoko definiranih ciljeva, preopsežnog programa, nedovoljne koordinacije i proturječnih prioriteta. Podjela odgovornosti između nacionalne i europske razine nije bila dovoljno jasno određena, a u državama članicama nedostajalo je političke volje za provedbu reformi, budući da je za uspjeh nužna dobrovoljna suradnja u sklopu OMK. Kesner-Škreb (2007:442) navodi da: „Iako su utvrđena znatna odstupanja od planirane provedbe kojima se ugrožava mogućnost ostvarenja postavljenih ciljeva, Kokovo se izvješće zalaže za zadržavanje ambicioznih ciljeva i rokova. Naime, odgoda provedbe Strategije mogla bi donijeti zaostajanje Europe za SAD-om i gospodarstvima Azije, u kojima je gospodarski rast brži nego u EU.“.

Prijedlozi Kokova izvješća jedan su od temelja revidirane Lisabonske strategije, koja stavlja poseban naglasak na partnerstvo među zemljama članicama u svrhu postizanja gospodarskog rasta i zapošljavanja (Europska komisija, 2005). Revidirani Lisabonski program navodi akcije, koje treba poduzeti na razini EU i na nacionalnim razinama, unutar tri ključna područja (Kesner-Škreb, 2007:443):

1. učiniti Europu atraktivnijim mjestom za ulaganje i rad;
2. osigurati znanje i inovacije za rast;
3. stvoriti veći broj radnih mjesta te bolja radna mjesta:

Prema tome, Europa mora obnoviti svoju konkurentnost, povećati mogućnost rasta i učinkovitosti te ojačati društvenu koheziju, stavljajući glavni naglasak na znanje, inovacije i optimizaciju ljudskog kapitala.

3.4 Strategija Europa 2020

Kao odgovor na svjetsku financijsku krizu, 2010. godine donesena je desetogodišnja strategija Europa 2020. „Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast“, koja se gradi na iskustvima koja proizlaze iz Lisabonske strategije. U novoj strategiji revidirani su ciljevi iz Lisabonske strategije, ali su uvedeni i novi prioriteti i ciljevi te predstavljene nove smjernice za rast i razvoj gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama, jačanje konkurentnosti europskog gospodarstva i poticanje zapošljivosti europske radne snage. Strategija Europa 2020. posvećena je kratkoročnim izazovima povezanim s krizom, ali i potrebi za strukturnim reformama pomoću mjera za poticanje rasta potrebnih da bi se europsko gospodarstvo pripremilo za budućnost. Predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju (Europska komisija, 2010:6):

- Pametan rast: razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovacijama;

- Održiv rast: promicanjem ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, zelenija je i konkurentnija;
- Uključiv rast: njegovanjem ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Izdvojeno, strateški prioritet održivog rasta uključuju (Vlada Republike Hrvatske, n.d.):

- „izgradnju ekonomije s konkurentnim gospodarstvom i održivom uporabom resursa s malim emisijama ugljika,
- zaštitu okoliša i sprečavanje gubitka bioraznolikosti,
- iskorištavanje Europske tehnološke naprednosti u novim zelenim tehnologijama i proizvodnim metodama,
- uvođenje učinkovitih pametnih električnih mreža,
- iskorištavanje mreža europskih razmjera za dodatnu komparativnu prednost,
- poboljšanje poslovnog okruženja, posebice za male i srednje poduzetnike,
- potpora potrošačima u donošenju informiranih odluka na tržištu.“

Cilj strategije Europa 2020. jest osigurati gospodarski oporavak EU-a nakon gospodarske i financijske krize, rast zaposlenosti, produktivnosti i društvene kohezije, uz postizanje visoke kvalitete života i očuvanje europskog socijalnog modela. Poseban je naglasak na povećanju stope zaposlenosti, poboljšanju uvjeta za istraživanje i razvoj, smanjenju emisije stakleničkih plinova, poboljšanju obrazovanosti i promicanju društvene uključenosti. Baveći se strukturnim slabostima gospodarstva EU-a te gospodarskim i socijalnim pitanjima, strategija u obzir uzima i dugoročne izazove globalizacije, pritiska na resurse i starenje. Europska komisija (2015a:3) navodi sljedeće konkretne ciljeve:

- „osigurati stopu zaposlenosti od 75 % za osobe u dobi između 20 i 64 godine;
- ulagati 3 % europskog BDP-a u istraživanje i razvoj;
- smanjiti emisije stakleničkih plinova za 20 ili čak 30 % u usporedbi sa stanjem iz 1990., zadovoljiti 20 % potreba za energijom iz obnovljivih izvora i povećati energetske učinkovitost za 20 %;
- smanjiti stopu prekida školovanja na manje od 10 % te osigurati da najmanje 40 % osoba između 30 i 34 godine završi tercijarno obrazovanje;
- smanjiti broj ljudi na granici siromaštva i socijalne isključenosti za 20 milijuna.“

Ovi ciljevi međusobno su povezani. Obrazovanije stanovništvo lakše se zapošljava, a porast zaposlenosti smanjuje siromaštvo. Isto tako, ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije, zajedno s povećanom učinkovitosti korištenja resursa, povećavaju konkurentnost i olakšavaju

otvaranja novih radnih mjesta. Ulaganja u čišće tehnologije s niskim udjelom ugljena pomoći će okolišu, pridonijeti borbi protiv klimatskih promjena te stvoriti nove poslovne mogućnosti i povećati zapošljavanje.

Nadalje, strateški ciljevi su reprezentativni, a ne razrađeni te ne predstavljaju jedinstven pristup, već opći stav gdje bi EU trebala biti do 2020. godine. Svaka država članica je drugačija, ali unatoč razlikama u razini razvijenosti i standardu života, predloženi ciljevi su jednako relevantni za sve države članice, kako stare, tako i nove. Ulaganja u istraživanje i razvoj te inovacije, u obrazovanje i tehnologije koje učinkovito koriste resurse imat će pozitivan učinak na tradicionalne sektore, ruralna područja te visoko kvalitetnu uslužnu ekonomiju. Stoga, svaka država članica treba utvrditi vlastite nacionalne ciljeve, a čelnici EU-a dogovorili su niz konkretnih mjera na razini EU-a i pojedinačnih država.

Ciljevi strategije poduprti su „vodećim inicijativama”, koje pružaju okvir unutar kojeg EU i nacionalna tijela članica zajednički potiču glavne prioritete strategije. Sedam „vodećih inicijativa“ je sljedeće (Europska komisija, 2010:6-7):

1. „Unija inovacija“: cilj je unapređenje uvjete i dostupnost financiranja za istraživanje i inovacije, kako bi se u konačnici osiguralo pretvaranje inovativnih ideja u proizvode i usluge, što potiče rast i otvara nova radna mjesta;
2. „Mladi u pokretu“: cilj je povećati učinkovitost obrazovnih sustava i olakšati ulazak mladih na tržište rada;
3. „Digitalni program za Europu“: cilj je ubrzati širenje brzog interneta te korištenje prednosti informacijske i komunikacijske tehnologije;
4. „Resursno učinkovita Europa“: cilj je razdvojiti gospodarski rast od korištenja resursa, dati podršku za prijelaz na gospodarstvo s niskim emisijama ugljika, povećati korištenje obnovljivih izvora energije i razvoj zelenih tehnologija, modernizirati prometa sektor te promicati energetska učinkovitost;
5. „Industrijska politika za globalizacijsko doba“: cilj je poboljšati poslovno okruženje, prvenstveno za mala i srednja poduzeća te potaknuti razvoj snažne i održive industrijske osnove za uvođenje inovacija i konkurentan nastup na svjetskoj razini;
6. „Program za nove vještine i radna mjesta“: cilj je modernizirati tržišta rada te osnažiti ulogu i položaj ljudi razvijanjem njihovih vještina tijekom cijelog životnog vijeka, čime te poboljšanjem fleksibilnosti i sigurnosti u radnom okruženju;
7. „Europska platforma protiv siromaštva“: cilj joj je osigurati društvenu i teritorijalnu povezanost tako što će se siromašnima i socijalno isključenima omogućiti pristup tržištu rada, dostojanstven život i aktivno sudjelovanje u društvu.

Jedna od vodećih inicijativa odnosi se na održiv rast, posebice na učinkovito iskorištavanje resursa te industrijsku politiku u globalizacijsko doba. To podrazumijeva dobivanje više vrijednosti s manjim ulogom, učinkovito iskorištavanje resursa i učinkovitije upravljanje tim

resursima tijekom njihova cjelokupnog životnog ciklusa. Za to su potrebni inovacije, promjene u proizvodnji i obrascima potrošnje te odgovarajući poticaji i cjenovni signali.

Strategija Europa 2020. oslanja se na mnoge druge politike i aktivnosti EU-a poput jedinstvenog tržišta, proračuna EU-a (koji se strateški koristi kao podrška prioritetnim područjima strategije Europa 2020.) i trgovinske politike EU-a, kao instrumenti za ostvarivanje ciljeva strategije

Europski statistički ured Eurostat (engl. European statistical system) objavljuje napredak koji se postiže Strategijom. Dok provodi horizontalni nadzor nad provedbom Strategije, Europsko vijeće na sastancima usmjerava pozornost na specifične teme dajući nužne poticaje i smjernice. Vijeće Ministara se, kao relevantna skupina u vijeću, bavi provođenjem programa Europa 2020. i postizanjem ciljeva na poljima za koje posjeduju odgovornost. U okviru inicijativa koje se provode, države članice će biti pozvane kako bi unaprijedile razmjenu političkih informacija koje su vezane uz dobru praksu među različitim skupinama u Vijeću. Europska komisija ima funkciju nadziranja situacije na godišnjoj razini na temelju pokazatelja napretka Nadalje, napredak u ostvarenju ciljeva potiče se i prati u okviru Europskog semestra, EU-ova godišnjeg ciklusa koordinacije ekonomskih i proračunskih politika. Tijekom tog razdoblja države članice EU-a objavljuju svoje planove vezane za makroekonomsku i strukturnu politiku te politiku zapošljavanja, tako da mogu učiti jedne od drugih i predvidjeti moguće probleme. Na službenim stranicama Vlade Republike Hrvatske (n.d.) navodi se da: „Uspjeh strategije Europa 2020. u velikoj mjeri ovisi o sposobnosti država članica EU-a da osiguraju svoju ulogu u provedbi potrebnih reformi na nacionalnoj razini radi poticanja rasta (primjerice povećanja ulaganja u istraživanje i stope zaposlenosti)“. Strategija se temelji na konkretnim aktivnostima na razini EU-a i pojedinih država članica. Vlade zemalja članica EU-a moraju svake godine u travnju dostaviti dva izvješća u kojima o načinima pomoću kojih se nastoje približiti ostvarenju nacionalnih ciljeva strategije Europa 2020. Programi stabilnosti/konvergencije predaju se prije nego što vlade donesu nacionalne proračune za sljedeću godinu. Istovremeno se predaju i nacionalni programi reformi, koji sadržavaju elemente nužne za praćenje napretka u ostvarenju nacionalnih ciljeva strategije Europa 2020. za pametan, održiv i uključiv rast. Prema službenim stranicama Vlade Republike Hrvatske (n.d.): „Oba izvješća trebala bi biti potpuno integrirana u nacionalne proračunske postupke i Europski semestar, koji je uveden kako bi se unaprijedila koordinacija ekonomskih i proračunskih politika u EU-u. Kako bi se osigurala široka potpora provedbi tih politika, u pripremu izvješća moraju biti uključena i regionalna/lokalna tijela, socijalni partneri i drugi dionici.“.

U ožujku 2014., četiri godine nakon njezina pokretanja, Europska komisija objavila je izvješće pod naslovom „Provjera napretka strategije Europa 2020. za pametan, održiv i uključiv rast“, kojom se osvrće na strategiju Europa 2020. (Europska komisija, 2014b). Zaključak izvješća je da se izazovima utvrđenima 2010. godine pristupilo neujednačeno te je napredak na razini EU-a prema ostvarivanju nekih od njih, na primjer borbe protiv nezaposlenosti, i dalje umjeren. Stoga bi se EU trebala usredotočiti na održivi rast i razvoj, kao i na radna mjesta dostojna čovjeka, radi ostvarenja dugoročne dobiti od svojih ulaganja.

U svrhu prikupljanja iskustva dionika radi utvrđivanja naučenih lekcija i postignutih rezultata tijekom prvih godina provedbe Strategije, Europska je komisija pokrenula javno savjetovanje o strategiji Europa 2020. koje je bilo otvoreno od 5. svibnja do 31. listopada 2014. Konačna svrha prikupljanja tih podataka je bila revizija same Strategije te njen daljnji razvoj i prilagodba potrebama građana i europske ekonomije u narednom periodu. Ukupno je primljeno 755 doprinosa iz 29 zemalja. Socijalni partneri, interesne skupine i civilne udruge bili su najzastupljenija kategorija ispitanika, a slijedile su je vlade država članica i javna tijela, pojedinačni građani, trustovi mozгова, akademska zajednica, fondacije i poduzetnici. Glavni zaključci javnog savjetovanja bili su sljedeći (Europska komisija, 2015b):

- Europa 2020. smatra se važnim sveobuhvatnim okvirom za promicanje zapošljavanja i rasta na razini EU-a i nacionalnoj razini. Njezini ciljevi i prioriteti značajni su u kontekstu trenutnih i budućih izazova.
- Pet glavnih ciljeva čine glavne pokretače zapošljavanja i rasta te omogućuju održati smjer strategije.
- Većina vodećih inicijativa ispunila je svoju svrhu, ali je njihova vidljivost i dalje slaba.
- Ima prostora i potrebe za poboljšanjem rezultata strategije povećanjem odgovornosti i uključenosti na terenu.

Nakon ovog perioda srednjoročne revizije (2014.-2015.), Komisija je odlučila nastaviti strategiju Europa 2020. jer se i dalje smatrala prikladnim okvirom za promicanje radnih mjesta i rasta.

3.5 Provedba UN-ove Agende 2030 u EU

EU je u pregovorima koji su rezultirali usvajanjem UN-ove Agende 2030 imala vodeću ulogu i znatno je pridonijela oblikovanju globalnog Programa održivog razvoja do 2030. koji je potpuno usklađen s vizijom Europe te je postao svjetski plan za održivi razvoj na svjetskoj razini. Programom održivog razvoja do 2030. potvrđuje se obveza da se do 2030. iskorijeni siromaštvo i postigne održivi razvoj u cijelom svijetu i da se to odnosi na sve – i siromašne i bogate; i razvijene zemlje i zemlje u razvoju; bez obzira na rasu, spol i dob. Svih 17 ciljeva održivog razvoja i s njima povezanih 169 kratkoročnih ciljeva globalne su naravi, univerzalno su primjenjivi i uzajamno povezani. Sve razvijene i nerazvijene zemlje dijele odgovornost za ostvarenje ciljeva održivog razvoja. Ciljevima održivog razvoja osigurava se ravnoteža triju dimenzija održivog razvoja: gospodarske, društvene i okolišne. Njima se utvrđuju konkretni ciljevi za idućih 15 godina, usmjereni među ostalim na: ljudsko dostojanstvo, regionalnu i globalnu stabilnost, zdrav planet, pravedna i otporna društva te uspješna gospodarstva. Ciljevi pridonose približavanju zemalja EU-a, unutar Unije i s ostatkom svijeta.

3.5.1 Budući koraci za održivu europsku budućnost

Ubrzo nakon usvajanja Agende 2030, Europska je komisija izradila izvješće pod nazivom “Budući koraci za održivu europsku budućnost: europsko djelovanje za održivost“, kojom je postavljen okvir EU-a za postizanje ciljeva održivog razvoja i provedbu Agende 2030. Ključne mjere za provedbu Programa do 2030. su sljedeće (Europska komisija, 2016:18-19):

- uključivanje ciljeva održivog razvoja u politike i inicijative EU-a na svim razinama, pri čemu je održivi razvoj nužno vodeće načelo u svim politikama Europske komisije;
- redovito izvješćivanje Komisije o napretku EU-a od 2017. godine;
- radi promicanja održivog razvoja diljem svijeta EU će svim dostupnim instrumentima u okviru vanjskih politika podupirati zemlje u razvoju;
- napredak u provedbi Programa održivog razvoja do 2030. u suradnji s vladama zemalja EU-a, Vijećem i Europskim parlamentom te s drugim europskim institucijama, međunarodnim organizacijama, organizacijama civilnog društva, građanima i drugim dionicima;
- pokretanje platforme s više dionika na visokoj razini za praćenje i razmjenu najboljih praksi provedbe ciljeva održivog razvoja u različitim sektorima na nacionalnoj razini i razini EU-a;
- razvijanje dugoročnije vizije za razdoblje nakon 2020.

U skladu s obvezama u okviru UN-a, države članice EU-a pozivaju se da odgovorno rade na nacionalnim okvirima za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja te da pravovremeno provode povezane europske politike i revidiraju ostvareni napredak.

3.5.2 Bijela knjiga o budućnosti Europe

Dana 25. ožujka 2017. u Rimu se sastalo 27 čelnika država članica EU-a obilježavajući 60 godina od Ugovora o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ), tzv. Ugovora iz Rima. Raspravljalo se o postignućima u posljednjih 60 godina i budućnosti Unije s 27 država članica. Tim je povodom 1. ožujka 2017. predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker predstavio „Bijelu knjiga o budućnosti Europe: Razmatranja i scenariji za EU27 do 2025.“ (engl. „*White paper on the future of Europe: Drivers of Europe's Future*“) (Europska komisija, 2017). Bijela knjiga Europske komisije dokument je koji sadrži prijedloge za djelovanje EU u određenom području. Svrha je Bijele knjige pokretanje rasprave s javnošću, dionicima, Europskim parlamentom i Vijećem u cilju postizanja političkog konsenzusa (EUR-Lex, n.d.).

U Bijeloj knjizi o budućnosti Europe razmatra se način na koji će se Europa mijenjati u sljedećem desetljeću, što će ovisiti o čimbenicima kao što su utjecaj novih tehnologija na društvo i radna mjesta, preispitivanje globalizacije te sigurnosna pitanja i rast populizma. Ističe se pitanje izbora: da li će novi trendovi zanijeti Europu ili će ih ona prihvatiti i iskoristiti nove mogućnosti koje donose. U njoj se iznosi pet potencijalnih scenarija o tome kako bi se Europa mogla razvijati do 2025. godine na raznim područjima, primjerice na području jedinstvenog tržišta i trgovine, migracija i sigurnosti ili ekonomske i monetarne unije. Namjera Bijele knjige jest potaknuti iskrenu i sveobuhvatnu raspravu o tome kako bi se Europa trebala razvijati u predstojećim godinama. Kako bi potaknula raspravu, Europska komisija, zajedno s Europskim parlamentom i zainteresiranim državama članicama, bila je

domaćin niza rasprava o budućnosti Europe u gradovima i regijama diljem u suradnji s Europskim parlamentom, nacionalnim parlamentima, lokalnim i regionalnim vlastima te civilnim društvom. Također je Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) (engl. *European Economic and Social Committee – EESC*), tripartitno savjetodavno tijelo EU koje okuplja predstavnike europskih sindikata, poslodavaca i udruga civilnog društva, organizirao rasprave o budućnosti Europe u svim državama članicama kako bi se prikupilo stajališta, prioritete i pitanja ključnih dionika iz poslovnog i civilnog sektora o tome kakvu budućnost žele za EU. Rasprava o budućnosti Europe započela je s Bijelom knjigom i trajala do izbora za Europski parlament 2019. godine te je rezultirala nizom dokumenata za razmatranje, u kojima su ponuđene različite mogućnosti za Europu.

3.5.3 Prema održivoj Europi do 2030.

S obzirom na horizontalnu narav Agende 2030, za njezinu je provedbu bio potreban međusektorski pristup EU-a i država članica. Stoga je, u okviru rasprave o budućnosti Europe pokrenute na temelju Bijele knjige, Europska komisija u siječnju 2019. godine objavila dokument za razmatranje „Prema održivoj Europi do 2030.” (Europska komisija, 2019a). Tim se dokumentom kao izazove za implementaciju Agende identificira klimatske promjene, tehnološke i demografske promjene, nejednakost i manjak socijalne kohezije. U dokumentu se naglasak stavlja na horizontalne čimbenike na kojima prijelaz na održivost treba počivati, a to su:

- obrazovanje, znanost, tehnologija, istraživanje, inovacije i digitalizacija;
- financije, određivanje cijena, oporezivanje i tržišno natjecanje;
- odgovorno poslovanje, društveno odgovorno poslovanje i novi poslovni modeli;
- otvorena trgovina utemeljena na pravilima;
- upravljanje i osiguravanje usklađenosti politika na svim razinama.

Također, dokument za razmatranje usredotočen je na temelje ključnih politika za prijelaz na održivost, što podrazumijeva: prijelaz s linearnog na kružno gospodarstvo, ispravljanje neravnoteža u prehrambenom sustavu te stvaranje energetskog, građevinskog i prometnog sektora koji će biti otporni na promjene u budućnosti.

Za poticanje rasprave o najboljim mjerama za postizanje ciljeva održivog razvoja unutar EU-a izložena su tri scenarija (Europska komisija, 2019a:40-44):

1. Jedinstvena i sveobuhvatna strategija EU-a za ciljeve održivog razvoja kao vodilja djelovanja EU-a i njegovih država članica: mjere koje su poduzeli EU i njegove države članice učinkovito bi se koordinirale i pratile s pomoću konkretnih i vremenski ograničenih ciljeva za 2030;
2. Daljnje uključivanje ciljeva održivog razvoja u sve relevantne EU politike, ali bez obvezujuće strategije za države članice;

3. Stavljanje većeg naglaska na vanjsko djelovanje: usmjeravanje na pomaganje ostatku svijeta uz istodobno uvođenje poboljšanja na razini EU-a.

Slika 8 Pokazatelji UN-ovih ciljeva održivog razvoja za EU i države članice postignuti do 2018. godine

Izvor: Europska komisija, 2019.

Ova tri scenarija nude različite odgovore, ali svi polaze od ideje da EU ima velike konkurentske prednosti koje omogućuju da bude predvodnik u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja na svjetskoj razini i da mora iskoristi svoju početnu prednost. Te prednosti uključuju snažnu socijalnu državu, značajno ulaganje u istraživanje i razvoj te visoke socijalne, zdravstvene i ekološke standarde. Prema tome su države članice EU-a među najuspješnijima u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja (slika 8). Prikazani scenariji nisu restriktivni niti preskriptivni, već im je cilj izložiti različite ideje te pokrenuti raspravu i potaknuti na razmišljanje. Krajnji rezultat vjerojatno će biti kombinacija elemenata iz svakog od njih.

3.5.4 Europski zeleni plan

Zagrijavaње atmosfere, sve više ugroženih vrsta životinja i biljaka, propadanje okoliša, šuma i oceana te promjene klime samo su neki od izazova s kojima se susreće cijela planeta Zemlja i svi narodi na njoj te su velika prijetnja egzistenciji i života i gospodarstava Europe i svijeta. Stoga je u zaključcima iz lipnja 2019. Europsko vijeće pozvalo na povećanje napora u borbi protiv klimatskih promjena te je od Komisije zatražilo da nastavi rad na postizanju klimatski neutralne EU, u skladu s međunarodnim obvezama preuzetim na temelju Pariškog sporazuma¹. Klimatske promjene i uništavanje okoliša prijetnja su egzistenciji Europe i svijeta. Za borbu protiv tih problema potrebna je nova europska strategija rasta koja će EU pretvoriti u moderno, resursno učinkovito i konkurentno gospodarstvo u kojem:

- 2050. godine nema neto emisija stakleničkih plinova;
- gospodarski rast nije povezan s upotrebom resursa;
- ni jedna osoba i ni jedna regija nisu zapostavljene.

Stoga je 11. prosinca 2019. Europska komisija predstavila novu strategiju rasta pod nazivom „Europski zeleni plan“ (engl. *The European Green Deal*) kojom se EU nastoji preobraziti u „pravedno i prosperitetno društvo s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom“ (Europska komisija, 2019b:2). Zeleni plan za cilj ima postizanje održivosti gospodarstva EU-a pretvaranjem klimatskih i ekoloških izazova u prilike u svim područjima politike te osiguravanjem pravedne i uključive tranzicije. Sastavni je dio strategije Europske komisije za provedbu Programa UN-a do 2030. i njegovih ciljeva održivog razvoja. Konačni mu je cilj da do 2050. godine Europa postane prvi klimatski neutralan kontinent. Zelenim planom će se preusmjeriti proces makroekonomske koordinacije u okviru europskog semestra kako bi integrirala ciljeve održivog razvoja UN-a, smjestila održivost i dobrobit građana u središte ekonomske politike, a ciljeve održivog razvoja u središte donošenja politika i djelovanja EU-a. Europski zeleni plan obuhvaća sve gospodarske sektore, a posebice promet, energetiku, poljoprivredu, održavanje i gradnju zgrada te industrije kao što su proizvodnja čelika, cementa, tekstila i kemikalija. U okviru zelenog plana sve će se postojeće politike povezane s ciljem postizanja klimatske neutralnosti preispitati i, akoa to bude potrebno, revidirati kako bi odražavale veće klimatske ambicije. Primjerice, to se odnosi na postojeće zakonodavstvo o emisijama stakleničkih plinova, obnovljivim izvorima energije i energetske učinkovitosti. Da bi se postigla klimatska neutralnost EU-a 2050. godine, predložen je

¹ Pariški sporazum o klimatskim promjenama je sporazum potpisan na 21. zasjedanju Konferencije stranaka (engl. *Conference of the Parties – COP 21*) Okvirne konvencije UN-a o klimatskim promjenama (engl. *United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC*) u Parizu 2015. godine. Glavni dugoročni cilj sporazuma jest ograničavanje globalnog zatopljenja na temperature „znatno ispod“ 2°C u usporedbi s predindustrijskim razinama. Ostali ciljevi su: osiguravanje opskrbe hranom, jačanje kapaciteta država da se bore s posljedicama klimatske promjene, razvoj novih zelenih tehnologija i pomaganje slabijim, ekonomski manje razvijenim članicama u ostvarenju svojih nacionalnih planova o smanjenju emisija. EU je postigla dogovor o smanjenju emisija za najmanje 55% do 2030., povećavši tako svoju obvezu smanjenja za 40% koju je preuzeo 2014. (Vijeće Europske unije, n.d.).

„Europski propis o klimi“ kako bi politička obveza postala pravna obveza (Europska komisija, 2020).

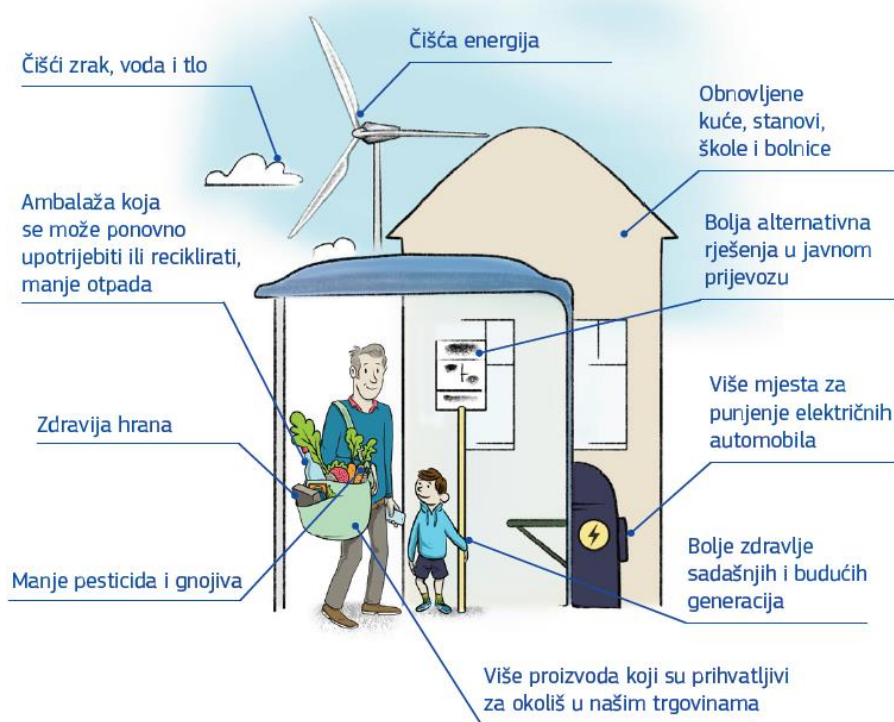
U europskom zelenom planu ističe se potreba za cjelovitim pristupom u kojem sva djelovanja i politike EU-a doprinose ciljevima zelenog plana. Za ostvarenje tih ciljeva bit će potrebno djelovanje svih EU gospodarskih sektora i provođenje u djelo niz inicijativa kojima se štiti okoliš i potiče zeleno gospodarstvo (Europska komisija, 2021a):

- „ulaganje u tehnologije prihvatljive za okoliš;
- poticanje industrija na inovacije;
- uvođenje čišćih, jeftinijih i zdravijih oblika privatnog i javnog prijevoza;
- dekarboniziranje energetske sektora;
- povećanje energetske učinkovitosti zgrada;
- suradnja s međunarodnim partnerima na poboljšanju globalnih standarda u području okoliša.“

Klimatski neutralna Europa i zaštita prirodnog staništa pozitivno će utjecati na građane, planet i gospodarstvo. Europskim zelenim planom nastoji se očuvati i povećati prirodne resurse EU-a te zaštititi zdravlje i dobrobit građana od rizika povezanih s okolišem (slika 9). Prijelaz istodobno mora biti pravedan i uključiv s ljudima na prvom mjestu. Također, treba dodatnu pozornost usmjeriti na regije, industrije i radnike koji će se suočiti s najvećim izazovima. Budući da će doći do znatnih promjena, uključenost i predanost javnosti u tranziciju je od presudne važnosti za uspjeh i prihvaćenost ove politike.

Kao što je Ursula von der Leyen, predsjednica Europske komisije, izjavila: „Troškovi tranzicije bit će veliki, no troškovi nedjelovanja mnogo veći.“ (Europska komisija, 2019e:1), ne bude li se ništa učinilo po pitanju klimatskih promjena, svojoj ćemo djeci ostaviti: onečišćenje, toplinu i sušu, porast razina vode i poplave te negativne učinke na gospodarstvo. Što se duže čeka, to će biti teže i skuplje ograničiti porast globalne temperature i neutralizirati njezine učinke na društvo, okoliš i gospodarstvo. EU će pružiti financijsku potporu i tehničku pomoć onima na koje će prelazak na zeleno gospodarstvo najviše utjecati. To će učiniti u okviru mehanizma za pravednu tranziciju unutar kojeg će se u razdoblju 2021. – 2027. godine mobilizirati najmanje 100 milijardi eura u najpogođenijim regijama (Europska komisija, 2021).

Europski zeleni plan sadrži okvirni plan s mjerama za unapređenje učinkovitog iskorištavanja resursa prelaskom na čisto kružno gospodarstvo te za zaustavljanje klimatskih promjena, obnovu biološke raznolikosti i smanjenje onečišćenja. U njemu se navode potrebna ulaganja i dostupni financijski alati te se objašnjava kako osigurati pravednu i uključivu tranziciju.

Slika 9 Europski zeleni plan poboljšat će dobrobit i zdravlje građana i budućih generacija

Izvor: Europska komisija, 2019.

Prema Europskoj Komisiji devet je područja politike u središtu Europskog zelenog plana: biološka raznolikost, održivo sustav proizvodnje hrane „od polja do stola“ (engl. „*Farm 2 Fork*“), održiva poljoprivreda, čista energija, održiva industrija, izgradnja i obnova, održiva mobilnost, uklanjanje onečišćenja i klimatsko djelovanje (slika 10). Elementi i područja djelovanja međusobno su povezani te se uzajamno podupiru.

Struktura Zelenog plana i pokrenute politike prilično su složene. Sam dokument uključuje i prilog s 47 inicijativa za 2020. i 2021. godinu (Europska komisija, 2019c). Te inicijative uključuje instrumente i kombinacije instrumenata, kojima se definiraju podciljevi. Također, u sebe uključuju strukturu mnogobrojnih inicijativa. Dosad su usvojene sljedeće inicijative (Europska komisija, 2021c):

- Financiranje zelene tranzicije: Plan ulaganja za Europski zeleni plan i Mehanizam za pravednu tranziciju (siječanj 2020.);
- Europski propis o klimi (ožujak 2020.);
- Europska industrijska strategija (ožujak 2020.);
- Akcijski plan za kružno gospodarstvo (ožujak 2020.);
- Strategija EU-a za biološku raznolikost do 2030. i Strategija „Od polja do stola“ (svibanj 2020.);

- Strategija EU-a za integraciju energetskog sustava i za vodik (srpanj 2020.);
- Strategija za val obnove – ozelenjavanje zgrada, otvaranje radnih mjesta, poboljšanje života; Strategija za metan i Strategija održivosti u području kemikalija (listopad 2020.);
- Strategija za energiju iz obnovljivih izvora na moru (studeni 2020.);
- Europski klimatski pakt: uključivanje građana, zajednica i organizacija u borbu protiv klimatskih promjena i izgradnju zelenije Europe (prosinac 2020.);
- Europski savez za baterije (prosinac 2020.);
- Novi europski Bauhaus (siječanj 2021.);
- Ekološki akcijski plan (ožujak 2021.);
- Akcijski plan za postizanje nulte stope onečišćenja (svibanj 2021.);
- Strategija za održivu i pametnu mobilnost (lipanj 2021.).

Slika 10 Elementi Europskog zelenog plana

Izvor: Europska komisija, 2019.

Europska komisija (2019b:23) navodi da: „Osim sporazuma o klimi, Komisija i države članice trebale bi se truditi da osiguraju dosljednu upotrebu svih dostupnih alata za planiranje kad je riječ o europskom zelenom planu.“. Nadalje tu dodaje: „Europski fondovi, uključujući

fond za ruralni razvoj, pomoći će ruralnim područjima da iskoriste mogućnosti u kružnom gospodarstvu i biogospodarstvu. Komisija će to uzeti u obzir u svojoj dugoročnoj viziji za ruralna područja. Posebnu će pozornost posvetiti ulozi najudaljenijih regija u europskom zelenom planu, uzimajući u obzir njihovu osjetljivost na klimatske promjene i prirodne katastrofe te jedinstvene značajke: biološku raznolikost i obnovljive izvore energije. Komisija će nastaviti rad na inicijativi za čistu energiju na otocima EU-a kako bi razvila dugoročni okvir za ubrzanje prelaska na čistu energiju na svim otocima EU-a.“

Da bi se ostvarile težnje Europskog zelenog plana potrebno je osigurati znatna ulaganja, a prema procjenama Komisije do 2030. biti će potrebna dodatna kontinuirana godišnja ulaganja od oko 260 milijardi eura, zbog čega će biti neophodno mobilizirati i javni i privatni sektor (Europska komisija, 2019b:15). 14. siječnja 2020. predstavljen je „Plan ulaganja za održivu Europu“, kao investicijska komponenta Europskog zelenog plana. U njemu su prikazani elementi financiranja kojima će se u sljedećem desetljeću prikupiti iznos od najmanje jednog bilijuna eura (Europska komisija, 2020:5).

Zakonodavni okvir provođenja Europskog plana je sljedeći: Europsko vijeće pruža političke smjernice za politike EU-a. Europska komisija Vijeću EU-a i Parlamentu podnosi prijedloge i inicijative objavljene u okviru Zelenog plana. Ministri i ministrice EU-a, koji se sastaju u okviru različitih sastava Vijeća, raspravljaju o predloženim zakonodavnim i nezakonodavnim mjerama. U slučaju zakonodavnih prijedloga konačan je cilj donošenje zakonodavnog akta, pri čemu se uglavnom primjenjuje redovni zakonodavni postupak u okviru kojeg Vijeće i Europski parlament odlučuju kao suzakonodavci (Vijeće Europske unije, 2021). Radi lakšeg utvrđivanja i ispravljanja nedosljednosti postojećeg zakonodavstva Komisija poziva dionike da iskoriste dostupne platforme za pojednostavnjenje zakonodavstva i utvrđivanje problematičnih slučajeva (Europska komisija, 2021b). Komisija će razmotriti te prijedloge pri pripremi evaluacija, procjena učinka i zakonodavnih prijedloga za Europski zeleni plan. Provedba i praćenje Europskog zelenog plana integrirat će se u europski semestar. Konačno, Europska komisija i države članice moraju osigurati da se politike i zakonodavstvo učinkovito provode.

Nažalost, Europski zeleni plan je odobren i počeo se razvijati istodobno s izbijanjem COVID-19 epidemije početkom 2020. godine. Neke države članice već su u ožujku 2020. zatražile ukidanje klimatskih mjera. Međutim, ti pozivi za ukidanje postojeće klimatske politike i strategije su neutemeljeni jer klimatske promjene neće nestati niti će biti riješene zbog pandemije. Klimatska politika možda više neće biti prvi prioritet EU, ali ni vraćanje na razvojni put s visokim emisijama stakleničkih plinova ne smije postati ekonomska strategija za izlazak EU-a iz krize. Europska komisija je s pravom opovrgla mišljenje da bi kriza javnog zdravlja trebala voditi na ukidanje prijedloga EU-a o klimatskim zakonima. Propis o klimi upravo je usmjeren na očuvanje „generacijskog izazova klimatskih promjena“ od hitnijih i neposrednih prioriteta. Zapravo, Propis o klimi može ojačati klimatsku politiku EU-a, što će vjerojatno biti neophodno za postizanje klimatskih ciljeva EU-a. Međutim, u kontekstu trenutne krize, Europska komisija može se suočiti s poteškoćama prilikom provođenja Propisa o klimi (Elkerbout, 2020:2).

Pandemija COVID-19 preokrenula je europsko gospodarstvo i tržišta rada. Iz okolišne perspektive, ta je kriza proizvela neke kratkoročne koristi, ali i neke loše i neželjene posljedice za okoliš. Također je pokrenula mnoga pitanja o predanosti EU-a Zelenom planu u budućnosti nakon korone. Pozitivne kratkoročne posljedice pandemije većinom su vezane s radikalnom usporavanjem gospodarstva zbog zatvaranja svih djelatnosti osim onih osnovnih i neophodnih te potenciranom radu od kuće zbog mjera socijalnog distanciranja. Tako su se razine zagađenja u urbanim područjima kratkoročno snizile uglavnom zbog gašenja nekih industrijskih aktivnosti i odsutnosti prometnih gužvi. S druge strane, jedna od negativnih i neželjenih posljedica jest povratak plastici za jednokratnu uporabu te stvaranje otpada na razini potrošača koji potiče na (ne)kulturu bacanja. Znanstveno neutemeljena zabrinutost zbog higijene hrane uslijed pandemije, primorala je pojedince i poduzeća da se okrenu zapakiranoj i plastikom zamotanoj hrani te plastici za jednokratnu uporabu. Također, nepotrebno skladištenje hrane i proizvoda, koji ostanu nepojedeni i neiskorišteni, te pribjegavanje hrani produžene trajnosti generira više ambalažnog otpada i otpada od hrane, što se kosi s politikom Zelenog plana (Munta, 2020:12).

Unatoč svemu, na Zeleni plan se može gledati kao plan za oporavak, s resursima usmjerenim prema pružanja potrebnih ekonomskih poticaja za oporavak od pandemijske krize i daljnjem poticanju prijelaza na niskougljično gospodarstvo. Komisija je u svibnju 2020. predložila dotad najveći paket sredstava EU-a za potporu oporavku Europe od pandemije. Na sastanku u srpnju Europsko vijeće postiglo je jednoglasan dogovor da će se osigurati 1.8 bilijuna eura kombinirajući novi privremeni instrument za poticanje oporavka Next Generation EU u vrijednosti od 750 milijardi eura i izmijenjeni proračun EU-a za razdoblje 2021.-2027. u iznosu od 1.074 bilijuna eura. Taj je paket namijenjen najteže pogođenim ljudima, poduzećima i regijama te izgradnji zelenije, digitalnije i otpornije Europe (Europska komisija, 2021:23).

Suočavanje s trenutnom pandemijom zahtijeva djelovanje u obliku novih politika i promjena prioriteta. Međutim, iako je COVID-19 trenutno u središtu pozornosti kao glavna globalna prijetnja, ne bi trebalo zanemariti i drugu globalnu prijetnju u vidu klimatskih promjena, osobito ako se pogrešno pretpostavi da je privremeni pad emisija tijekom pandemije omogućio odgodu odgovora na klimatske promjene.

4. STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Hrvatska je mala zemlja i po veličini teritorija i po broju stanovnika. To pogoduju održivom razvoju i općenito postizanju održivosti, posebice što posjeduje polazišne biološko-ekološke temelje i određene prirodne resurse (pitku vodu, čist zrak, plodno tlo i ugodnu klimu; more i šume, bogatstvo biološke raznolikosti i ekoloških sustava i krajolika itd.). Također, gledano u europskom kontekstu, Hrvatska ima relativno visoko očuvan okoliš, iako je stupanj njegove zaštite niži od prosjeka europskih razvijenih država.

Međutim, Hrvatsku i njezine stanovnike „muči“ rast. Ratna razaranja i privatizacija u procesu tranzicije već su u startu značajno hendikepirali hrvatsko gospodarstvo i materijalni rast. U tom se pogledu kratko vrijeme vratila mnogo godina unazad, a posebno neke regije i socijalni slojevi. Stoga su socijalna sigurnost, zaposlenost i ukupna izvjesnost življenja doživjeli svojevrsan slom. Europske integracije su ponudile prijedloge obrazaca gospodarskog rasta uz ekološko i ekonomsko održivo upravljanja resursima i zaštite okoliša (Lay, 2007:14).

„Pristup primjeni održivog razvoja u Hrvatskoj obuhvaća izradu programa strategije na razini države i u taj proces izrade i primjene trebaju biti uključeni svi sektori: država, lokalna uprava i samouprava, znanost i obrazovanje, civilni sektor, građani te poslovni sektor. Posebno mjesto ima uvođenje ekonomskih stimulansa i destimulansa jer država mora poticati primjenu održivog razvoja tržišnim mehanizmima. Također, posebnu cjelinu mjera čini osiguranje sustava kvalitete menadžmenta, obveza atestiranja proizvodnje, proizvoda i dodjeljivanje znaka okolišne prihvatljivosti proizvoda. Radi dobivanja strane podrške za osposobljavanje za prihvat prakse održivog razvoja, posebice transfer znanja i tehnologija te financijske pomoći, mogu se organizirano koristiti međunarodni financijski aranžmani usvojeni u okviru UN-a i EU-a“ (Črnjar i Črnjar, 2009:521).

Veoma je bitno podsticati znanstveno-istraživačke radove, stručno informiranje i obuke na svim razinama. „Cjelokupni sustav odgoja i obrazovanja treba prilagoditi konceptu održivog razvoja Hrvatske. Treba otvoriti proces stalnog učenja i istraživanja. Znanje i prateća tehnološka rješenja danas su fundamentalni resursi na kojem počiva društveno blagostanje te se rast blagostanja temelji na znanstvenicima koji stvaraju i primjenjuju novo znanje prenoseći ga na buduće generacije. Stvarajući nove proizvode, procese i usluge, znanstvena djelatnost potiče zapošljavanje i održivi gospodarski razvoj. Međutim, iako Hrvatska ima dugu tradiciju međunarodno priznate znanstvene izvrsnosti, pretvorba znanstvenih rezultata u nove ili unaprijeđene proizvode, usluge ili procese koji imaju komercijalnu primjenu i posljedičnu određenu tržišnu vrijednost i ekonomska korist do sada je bila vrlo mala. Uloga države i javnog sektora u poticanju transfera znanja i tehnologije potrebna je i opravdana jer inovacije, širenje znanja i tehnologija stvaraju značajne pozitivne društvene učinke“ (Vlada Republike Hrvatske, 2006:25). Stoga, kako bi se ostvarilo blagostanje, društvena stabilnost i trajan kulturni razvoj, Hrvatskoj je potreban inovativan, kreativan i svjetski priznat znanstveni rad koji, između ostalog, ostvaruje dugoročan i održiv gospodarski razvoj, uz osiguranje kvalitete svakodnevnog života (NN 108/03). U Hrvatskoj danas postoji odgovarajuća infrastruktura za transfer tehnologije, tj. uredi za transfer tehnologije koji imaju za cilj

pružanje potpore istraživačima na javnim znanstvenim organizacijama u svim fazama implementacije tehnologije (od ideje, identificiranja tržišnog potencijala, procesa zaštite i komercijalizacije intelektualnog vlasništva uz licenciranje ili osnivanje poduzeća temeljenih na znanju) i znanstveno-tehnološki park (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, n.d.). Međutim, znatan prijenos znanja iz akademske sfere u gospodarstvo još nije ostvaren.

Prema Pavić-Rogošić (2010:10): „Dosadašnji način donošenja odluka i planiranja razvoja, koji se odvija odvojeno po sektorima pridonosi razdvajanju gospodarskih, društvenih i ekoloških čimbenika. Na taj se način pridonosi nerazumijevanju veza između okoliša, društvenog i gospodarskog razvoja te se pri odlučivanju ne odabiru razvojni putevi koji su gospodarski učinkoviti, društveno pravedni te prihvatljivi po okoliš.“. Nadalje isti autor zaključuje da: „Pri razmišljanju o razvoju jedne zemlje treba sustavno i integrirano razmatrati utjecaje gospodarskih, društvenih, fiskalnih, energetske, poljoprivrednih, prijevoznih, trgovinskih i drugih programa i aktivnosti. U raspravi i odlučivanju o smjeru i načinu razvoja potrebno je uključivati i uvažavati različite društvene skupine – nacionalne, regionalne i lokalne vlasti, industriju, znanost, relevantne organizacije civilnog društva te širu javnost.“. U konačnici bi vlada trebala donijeti strategije održivog razvoja koje bi uključivale sva tri aspekta održivog razvoja i pripadajuće programe i u svim resorima i na svim razinama.

4.1 Povijest održivog razvoja u Republici Hrvatskoj

O problematici okoliša i naznakama budućeg koncepta održivog razvoja i u RH počelo se govoriti 1970-tih godina. Hrvatska je, bez obzira što je bila izvan europskih integracija, zbog svog položaja i odnosa s europskim susjedima slijedila europske trendove u razvoju politike okoliša i općenito u upravljanju okolišem te se institucionalno razvijala veoma slično europskim zemljama. „Procjena utjecaja ljudskog djelovanja na okoliš provodi se još od sredine 1970-ih godina, a zakonom je propisana 1980. godine. Nakon konferencije u Stocholmu održane 1972. godine, Hrvatska je, među prvim europskim zemljama, donijela *Rezoluciju o zaštiti čovjekove okoline u Hrvatskoj*. Osnivaju se civilne organizacije za zaštitu okoliša, a težište aktivnosti je na poticanju i razvoju individualne i društvene svijesti o okolišu“ (Drljača, 2012:11).

Usprkos teškom ratu koji se odvijao 1992. godine, a uoči Konferencije UN-a o okolišu i razvoju u Riju, Hrvatski sabor je, kao jedan od prvih dokumenata, donio Deklaraciju o zaštiti okoliša Republike Hrvatske. RH se time opredjeljuje za „gospodarski održiv razvitak temeljen na opstojnoj poljoprivredi i šumarstvu, pomorstvu i turizmu te gospodarstvu i industriji zasnovanoj na ekološki dopustivim tehnologijama“ (NN 34/92). „Kao što se može vidjeti prema ovim odrednicama, u Deklaraciji su sadržani samo aspekti okoliša i gospodarstva, dok je socijalni aspekt ostao izostavljen. Sustavno povezivanje zaštite prostora i okoliša s razvojem i socijalnim pitanjima ostalo je samo na načelnim opredjeljenjima u nizu pojedinačnih pravnih i programskih dokumenata. Tek od gospodarskog oporavka 2000. godine, pitanje održivog razvoja Hrvatske učestalije se javlja na agendi javnog, gospodarskog i civilnog sektora“ (Pavić-Rogošić, 2010:11).

„RH je podržala Agendu 21 i Plan djelovanja te preuzela obveze koje proizlaze iz Milenijske deklaracije i Milenijske razvojne ciljeve usvojene na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 2000. S tim u vezi RH je 2004. godine izradila Nacionalno izvješće o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije, koje je podneseno UN-u. U izradi izvješća svoj su doprinos dali svi relevantni dionici: resorna ministarstava, Vladini uredi i tijela, znanstvene institucije i civilne organizacije. RH je objavila svoje opće Milenijske ciljeve, bez jasnih pojedinačnih ciljeva i pokazatelja. Godine 2006. RH je podnijela UN-u i prvo Izvješće o napretku i ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja u Republici Hrvatskoj. Ono je sadržavalo jasno definirane statističke pokazatelje kojima će se pratiti napredak odgovornih tijela u postizanju ciljeva iz 2004., a prihvaćenih nacionalnim konsenzusom. Statistički pokazatelji usklađeni su s redovitim nadzorom i sustavom prikupljanja podataka koje hrvatske institucije prikupljaju svake godine (Bačun i sur., 2012:163). RH je sudjelovala i na Konferenciji UN-a o održivom razvoju 2012. godine i podržala je zaključni dokument *Budućnost kakvu želimo*“. (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019).

Već se u Strateškom okviru za razvoj 2006.-2013. iz 2006. godine ističe „da se ostvarivanje rasta, razvoja, zapošljavanja, socijalne uključenosti i pravednosti može postići samo istovremenim i usklađenim djelovanjem na nizu strateških područja. To su ljudi, znanje i obrazovanje, infrastruktura, informacijska povezanost i socijalna kohezija, makroekonomska stabilnost i djelotvorno financijsko tržište, održiv razvoj i ujednačen regionalni razvoj te sve to praćeno novom ulogom države koja se transformira u učinkovit i djelotvoran servis građana i poduzetnika.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2006:10). Nadalje se navodi i preferirani pristup u provedbi programa: „Održiv i konkurentan razvoj ne može se postići isključivo politikom i programima što se oblikuju na središnjoj državnoj razini, tj. pristupom „odozgo prema dolje“. Značajne razlike u regionalnoj (županijskoj) razvijenosti, različitost gospodarskih prilika, specifičnost problema s kojima se suočavaju pojedine županije - zahtijevaju specifična rješenja i jačanje pristupa „odozdo prema gore“.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2006:39).

U članku 44. Zakona o zaštiti okoliša, koji je stupio na snagu u studenom 2007., Strategija održivog razvitka RH određena je kao dokument koji „dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvitak te zaštita okoliša prema održivom razvitku Države. Strategijom se utvrđuju smjernice dugoročnog djelovanja definiranjem ciljeva i utvrđivanjem mjera za njihovo ostvarenje, uvažavajući postojeće stanje i preuzete međunarodne obveze.“ (NN, 110/07). Također je propisano da se nova strategija donosi svakih deset godina, a Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva odgovorno je za koordinaciju.

4.2 Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske

Temeljem prije spomenutog Zakona o zaštiti okoliša (NN, 110/07), Hrvatski sabor je 20. veljače 2009. godine na prijedlog Vlade donio Strategiju održivog razvitka Republike Hrvatske „kao dokument koji dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvitak te zaštitu okoliša prema održivom razvitku Republike Hrvatske“ (NN 30/09). Strategiju je izradilo Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva u suradnji sa središnjim upravnim tijelima nadležnim za poslove: gospodarstva, zdravstva i socijalne skrbi,

poljoprivrede, šumarstva, vodnog gospodarstva, prirode, obrazovanja, znanosti, mora, turizma, prometa i razvitka. Strategija i njeno donošenje bili su jedan od uvjeta koje je u pretpristupnom procesu RH morala zadovoljiti kako bi stupila u punopravno članstvo EU-a.

U Strategiji je održivi razvoj definiran kao „razvitak koji zadovoljava potrebe današnjice, a pritom ne ugrožava potrebe budućih generacija. Ostvaruje ravnotežu između zahtjeva za unapređivanjem kakvoće života (ekonomska sastavnica), za ostvarivanjem socijalne dobrobiti i mira za sve (socijalna sastavnica) te zahtjeva za očuvanjem sastavnica okoliša kao prirodnog dobra o kojima ovise i sadašnja i buduće generacije.“ (NN 30/09).

Održivi razvitak pretpostavlja ostvarivanje tri opća cilja:

- stabilan gospodarski razvoj;
- pravednu raspodjelu socijalnih mogućnosti;
- zaštitu okoliša.

Ti se ciljevi mogu ostvariti jedino u partnerstvu svih dionika te Strategija (NN 30/09) navodi što je potrebno za njihovo ostvarenje:

- zaštititi kapacitet Zemlje da održi život u svojoj raznolikosti, poštivati ograničenja koja postoje pri korištenju prirodnih dobara te osiguravati visoku razinu zaštite i poboljšanja kvalitete okoliša, sprječavati i smanjivati onečišćavanje okoliša i promicati održivu proizvodnju i potrošnju kako gospodarski rast ne bi nužno značio i degradaciju okoliša;
- uvažiti nacionalne osobitosti;
- promicati gospodarstvo temeljeno na blagostanju, razvojnim promjenama, natjecateljskom duhu i s društvenom odgovornošću, gospodarstvo koje osigurava kvalitetu života te punu zaposlenost;
- promicati demokratsko, socijalno uključivo, kohezivno, zdravo, sigurno i pravedno društvo koje poštuje temeljna prava i kulturnu raznolikost te koje stvara jednake mogućnosti i bori se protiv diskriminacije u svim oblicima;
- znanstvenim i stručnim spoznajama razvijati sustav zaštite zdravlja ljudi, uključujući sanaciju postojećih opterećenja okoliša;
- jačati uspostavu demokratskih institucija u regiji i svijetu te braniti njihovu stabilnost, polazeći od univerzalnog prava na mir, sigurnost i slobodu;
- aktivno promicati održivi razvitak u regiji i svijetu;
- jačati partnerstvo svih segmenata zajednice.

Nadalje, Strategija sadrži temeljna načela, postavlja osnovne ciljeve i mjere održivog razvoja gospodarstva, održivog socijalnog razvoja i zaštite okoliša te identificira ključne izazove u

njihovu ostvarivanju. Usmjerena je na dugoročnu preobrazbu prema održivom razvoju kroz djelovanje u osam ključnih područja na kojima se temelje i strateški pravci razvoja Hrvatske.

Usmjeravanje RH prema održivom razvoju vodit će se sljedećim općim načelima Strategije (NN 30/09):

- (a) „zaštitom ljudskog zdravlja;
- (b) promicanjem i zaštitom temeljnih ljudskih prava;
- (c) solidarnošću unutar generacija i među generacijama;
- (d) ostvarivanjem otvorenog i demokratskog društva;
- (e) uključivanjem građana;
- (f) uključivanjem socijalnih partnera;
- (g) društvenom odgovornošću poslodavaca;
- (h) integracijom gospodarskih, socijalnih i okolišnih sastavnica u izradi svih politika (smjernica);
- (i) obrazovanjem za održivi razvoj;
- (j) usklađenošću politika svih razina uprave i lokalne samouprave;
- (k) upotrebe najbolje moguće dostupne tehnologije;
- (l) obnavljanja (npr. ponovnim korištenjem ili recikliranjem) prirodnih resursa;
- (m) promicanjem održive proizvodnje i potrošnje;
- (n) predostrožnošću i prevencijom;
- (o) „onečišćivač plaća“ za onečišćenja koja nanosi okolišu.“

Održivi razvoj definira se kroz ciljeve održivog razvoja. Strategija definira osam ključnih područja/izazova ostvarenja održivog razvitka RH koji obuhvaćaju određene opće ciljeve:

1. STANOVNIŠTVO: poticaj rasta broja stanovnika;
2. OKOLIŠ I PRIRODNA DOBRA: očuvanje, zaštita i održivo gospodarenje tim dobrima;
3. ODRŽIVA PROIZVODNJA I POTROŠNJA: usmjeravanje na održivu proizvodnju i uravnoteženu potrošnju;
4. SOCIJALNA KOHEZIJA I PRAVDA: ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde;
5. ENERGIJA: postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije;

6. JAVNO ZDRAVSTVO: jačanje javnog zdravstva;
7. POVEZIVANJE REPUBLIKE HRVATSKE: razvijanje povezanosti unutar nje i s okruženjem;
8. ZAŠTITA JADRANSKOG MORA, PRIOBALJA I OTOKA.

„U Strategiji je naglašeno da je u svakom od osam ključnih izazova važno uspostaviti učinkovitu upravu, podići obrazovnu razinu svih građana, graditi društvo temeljeno na znanju te podupirati kulturu istraživanja i ulaganja u održivi razvoj. Također, Strategija naglašava potrebu intenzivnog i neprekidnog informiranja javnosti u cilju podizanja svijesti građana o održivom razvoju i poticanja na sudjelovanje u njemu. Strategija se provodi putem Akcijskih planova koji se izrađuju u suradnji svih dionika, uključujući civilne organizacije i poslovni sektor, a za koordinaciju izrade pojedinih akcijskih planova odgovorna su resorna ministarstva. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva koordinira izradu sljedećih Akcijskih planova za provedbu Strategije“ (Održivi turizam Hrvatska, n.d.):

- Akcijski plan za obrazovanje za održivi razvitak – u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa; usvojen u travnju 2011. godine;
- Akcijski plan za održivu potrošnju i proizvodnju – prijedlog nacрта je išao na javnu raspravu 2011. godine, ali plan nikad nije donesen;
- Akcijski plan za zaštitu okoliša – 2013. godine je donesen Zakon o zaštiti okoliša, koji je u međuvremenu nekoliko puta revidiran.

Strategija je odredila cjelovit skup specifičnih nacionalnih pokazatelja održivog razvitka koji će se razviti posebno za tu svrhu „tako da procjenjuju stanje za sve ključne izazove, na svim razinama ostvarivanja Strategije“ (NN 30/09). Tematski pokazatelji stanja održivost odabrani su tako da pokazuju ostvarivanje glavnih ciljeva za svih osam osnovnih izazova. U Strategiji (NN 30/09) se nadalje navodi da „nakon nekoliko godina njihova prikazivanja mora biti vidljivo o kakvim se procesima u Republici Hrvatskoj radi; kakvi su trendovi, odnosno odgovara li Republika Hrvatska bolje na neke od izazova održivosti, odnosno uspijeva li se naći očekivane odgovore na glavne probleme koji priječe pozitivne pomake“. Osim na temelju pokazatelja, proces usmjeravanja održivom razvoju valja pratiti i preko transparentnih i dostupnih periodičnih izvješća.

Hrvatska strategija je gotovo identična osnovnom tekstu Europske strategije uz neke izmjene i dopune. Posljednje poglavlje Strategije je izmijenjeno te je umjesto poglavlja „Globalno siromaštvo i izazovi održivom razvoju“ ubačeno poglavlje „Zaštita Jadranskog mora i priobalja“. Ova izmjena je u skladu je s nacionalnim ciljevima te omogućava provedbu u kojoj će se više pažnje posveti ključnim izazovima RH u koje se svakako uključuje zaštita priobalja i Jadranskog mora. Prema Matešiću (2009:325) „ovaj dokument u mnogim segmentima nudi dobru osnovu za razvoj aktivnosti i programa s ciljem učinkovite i efikasne provedbe ovih ciljeva koja se očekivano moraju preuzeti od strane resornih ministarstava i stručnih institucija te je za očekivati da će se ovi ciljevi prekriti i detaljnije razraditi u sektorskim strategijama“. I sama Strategija kaže da je „za provedbu Strategije važno pri

donošenju dugoročnih vladinih politika u svaku uvesti koncept održivog razvitka“ (NN 30/09). Također, Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. navodi da „zaštita prirode i okoliša treba biti integralna dimenzija razvoja infrastrukture, energetike, poljoprivrede, industrije, oblikovanja turističkog proizvoda, isto kao i očuvanja i razvoja jadranske obale, mora i otoka“ (Vlada Republike Hrvatske, 2006:41).

Promatrajući opće ciljeve Strategije, odmah je vidljivo kako su ciljevi 1, 6 i 7 upitni u kontekstu održivog razvoja. Nadalje, bez detaljnije analize i površnim uvidom može se zaključiti o razini ispunjenja ciljeva 1, 3, 4, 5 i 6. Lay i Šimleša (2012:21) u svojoj knjizi iznose istraživačke nalaze i podatke koji pokazuju da hrvatska državna uprava u razdoblju 1990.–2010. nije polučila pametan i učinkovit društveni razvoj. Također, Šimleša smatra da strategija nije zaživjela i da nije postigla veći utjecaj.

Pavić-Rogošić (2010:12) pregledno je izložila prepreke i mogućnosti za održivi razvoj u Hrvatskoj (slika 11).

Prepreke održivom razvoju	Povoljni trendovi za održivi razvoj
<ul style="list-style-type: none"> • Sektorski koncept rada Vlade – nedovoljna međuresorna koordinacija • Izostanak okomite i horizontalne suradnje (centralizirano odlučivanje) • Slabost lokalne uprave i ostalih dionika na lokalnoj razini • Slabost gospodarstva i civilnog društva kao partnera središnjoj vlasti • Kratkotrajnost programskih i financijskih poticajnih mjera 	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojena Strategija održivog razvitka RH (SOR RH) u veljači 2009. • Započela izrada akcijskih planova za provođenje SOR RH • Izrađeni regionalni i lokalni razvojni programi i planovi • Ciljani programi ohrabrenja i poticanja održivog lokalnog razvoja, posebice u području regionalnog i ruralnog razvoja • Pristupni fondovi EU • Bilateralni projekti održivog (lokalnog i ruralnog) razvoja • Politika jačanja razvojnih kapaciteta i sposobnosti različitih dionika • Razvoj civilnog sektora – smanjivanje nejednakosti među sektorima u društvu

Slika 11 Prepreke i povoljni trendovi za održivi razvoj u Republici Hrvatskoj

Izvor: Pavić-Rogošić, L. (2010) Održivi razvoj. Zagreb: Održivi razvoj zajednice – ODRAZ.

4.3 Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.

Hrvatska se tijekom pregovora za usvajanje UN-ovog Programa za održivi razvoj do 2030. snažno zalagala za univerzalnost ciljeva održivog razvoja. Na službenoj stranici Ministarstva vanjskih i europskih poslova (2019) stoji: „Imajući na umu svu kompleksnost provedbe Agende 2030, njezinu ovisnost o drugim sektorskim politikama, strategijama i mjerama kao i, konačno, neizbježan utjecaj na ukupni društveni i gospodarski život i razvoj u RH, odmah po njezinom usvajanju 2015. godine u RH se pristupilo raspravi o potrebi za uspostavom središnjeg nacionalnog koordinacijskog tijela na najvišoj razini izvršne vlasti RH.“.

Budući da je pitanje održivog razvoja horizontalno, trebalo bi se raspravljati i pratiti na razini Vlade. Iz tog razloga, njegov položaj unutar Ministarstva zaštite okoliša i energetike nije bio prikladan, jer se radi o širem konceptu koji zahvaća sva područja ljudske djelatnosti (Pavić-Rogošić, 2017:2). Stoga je u svrhu koordinacije provedbe ciljeva održivog razvoja, Vlada RH osnovala je u siječnju 2018. Nacionalno vijeće za održivi razvoj. Prema Odluci o osnivanju Nacionalnog vijeća za održivi razvoj (NN 7/18) Vijećem predsjednika Republike, a članovi su čelnici nadležnih ministarstava, predstavnik Ureda predsjednika Republike, kao i predstojnici Vladinog ureda za ljudska prava i nacionalne manjine, Vladinog ureda za civilni sektor, Vladinog ureda za ravnopravnost spolova i Zavoda za statistiku. Temeljna zadaća Vijeća je da Vladi RH „predlože mjere i aktivnosti, prioritete, obveznike, dinamiku i potrebna sredstva te prati, analizira i koordinira provedbu prvih šesnaest Ciljeva održivog razvoja Razvojne agende Ujedinjenih naroda do 2030.“ (NN 7/18). Stručne i administrativne poslove Vijeća obavlja Ministarstvo vanjskih i europskih poslova..

Prvi Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva održivog razvoja Hrvatska je predstavila u srpnju 2019. godine u New Yorku, na zasjedanju Političkog foruma na visokoj razini. To je predstavljanje za Hrvatsku bila prigoda za vrednovanje dosadašnjih postignuća u ispunjavanju ciljeva održivog razvoja. Dobrovoljni nacionalni pregled izradila je Vlada Republike Hrvatske na temelju doprinosa svih tijela državne uprave čiji su čelnici članovi Nacionalnog vijeća za održivi razvoj. Na službenoj stranici Ministarstva vanjskih i europskih poslova (2019) navodi se da su: „U njegovu izradu bili su uključeni i predstavnici poslovne zajednice, čiji su primjeri dobre poslovne prakse objedinjeni od strane Hrvatske gospodarske komore, kao i predstavnici civilnog društva i ostalih civilnih udruga.“

Izrada Dobrovoljnog nacionalnog pregleda provedena je usporedno s izradom Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine, kao temelja za provedbu UN-ove Agende 2030 u Republici Hrvatskoj, pa je ovo bila prilika za objektivnu procjenu postignuća u različitim sektorima i planiranje daljnjih koraka povezanih s ostvarenjem ciljeva održivog razvoja. Zaključeno je da će u svrhu osiguranja provedbe ciljeva održivog razvoja u okviru Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine, Hrvatska daljnje djelovanje usmjeriti na sljedeće (Vlada Republike Hrvatske, 2019:106):

- „unapređenje institucionalnog ustroja s jasno utvrđenom organizacijskom, koordinacijskom i nadzornom strukturom;
- definiranje intervencijske logike kojom se uspostavlja veza između strateških ciljeva, predviđenih provedbenih mehanizama, strukturnih reformi i strateških projekata u okviru Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine;
- jačanje nacionalnih statističkih kapaciteta;
- provođenje trajnih informativnih i obrazovnih aktivnosti u svrhu podizanja svijesti o održivom razvoju, življenju i provedbi ciljeva održivog razvoja na nacionalnoj i globalnoj razini.“

„Nacionalna razvojna strategija (NRS) strateški je dokument RH za razdoblje do 2030. godine čini temelj za oblikovanje i provedbu svih javnih politika na nacionalnoj i subnacionalnoj razini. Uspostavom integriranog sustava strateškog planiranja omogućit će se ostvarivanje vizije Hrvatske kao otvorene i globalno konkurentne zemlje koja svoj gospodarski rast i razvoj temelji na ciljevima održivog razvoja UN-ove Agende 2030. Donesena je na 6. sjednici 10. saziva Hrvatskoga sabora 5. veljače 2021.“ (Vlada Republike Hrvatske, 2021a).

Njezina vizija je Hrvatska koja je 2030. godine „konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve“ (NN 13/21). Ostvarenju vizije pridonijet će postizanje zadanih strateških ciljeva i usklađena provedba politika u četiri razvojna smjera na čije je definiranje utjecala novonastala globalna kriza uzrokovana COVID-19 pandemijom, koja se snažno odrazila na hrvatsko gospodarstvo i sve segmente društva. U Strategiji (NN 13/21) se navodi sljedeće: „Utvrđeni razvojni smjerovi i strateški ciljevi trebaju pridonijeti tome da Hrvatska što bolje iskoristi svoje potencijale, da se otklone gospodarske i društvene štete prouzročene globalnom krizom i potakne što brži oporavak Hrvatske. Pritom su uzeti u obzir ciljevi postavljeni u okviru Europskog zelenog plana i Europskog teritorijalnog programa 2030. Sve to bit će temelj održivom, uključivom i inovativnom razvoju Hrvatske, uz postizanje otpornosti društva i gospodarstva na globalne krize.“.

Pandemijska kriza potaknula je na promišljanja o mogućim promjenama koje će bitno utjecati na svjetska gospodarstva i društva u budućim godinama, uključujući one koje se odnose na ulogu države i institucija, međunarodnu suradnju, industrijsku politiku, samodostatnosti u određenim proizvodnjama (hrane, energije, lijekova i sl.) i regionalizaciju lanaca opskrbe. Stoga je neophodno da Strategija definira viziju budućeg razvoja Hrvatske, vodeći računa o globalnim i europskim trendovima te o naporima koje će trebati uložiti za ublažavanje posljedica ove pandemije, kao i o teškim posljedicama potresa koji su pogodili Hrvatsku u 2020. godini. Osnovni je cilj ubrzanje uključivog gospodarskog rasta kako bi se podigao životni standard i stvorili što bolji uvjeti života za sve hrvatske građane. Pritom je važno voditi računa o:

- Tehnološkim promjenama i rastućoj ulozi umjetne inteligencije;
- Starenju stanovništva i nepovoljnim demografskim trendovima u Europi;
- Klimatskim promjenama i održivom korištenju resursa;
- Rastućoj urbanizaciji i očuvanju kvalitete života;
- Sigurnosnim izazovima.

Nadalje se u Strategiji (NN 13/21) ističe sljedeće: „Hrvatska će trebati bolje iskoristiti svoje razvojne potencijale u cilju jačeg gospodarskog rasta i podizanja životnog standarda u zemlji, pri čemu se posebno ističu povoljan geostrateški položaj, čist okoliš, sigurnost, sve izraženija globalna prepoznatljivost te inovativni i kreativni ljudi.“. U tu svrhu trebaju se riješiti sljedeći izazovi:

- Ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije;
- Dostupnost financiranja;
- Fiskalna stabilnost i učinkovitost javnog sektora;
- Značajna prisutnost države u gospodarstvu;
- Povećanje kvalitete javnih institucija;
- Povećanje izvoza robe i usluga;
- Demografski izazovi, tržište rada i jačanje ljudskog kapitala;
- Siromaštvo, socijalna isključenost i društvena kohezija;
- Znatne regionalne razlike u životnom standardu i siromaštvu;
- Rizici u očuvanju prirodne i kulturne baštine kao naslijeđenog kapitala.

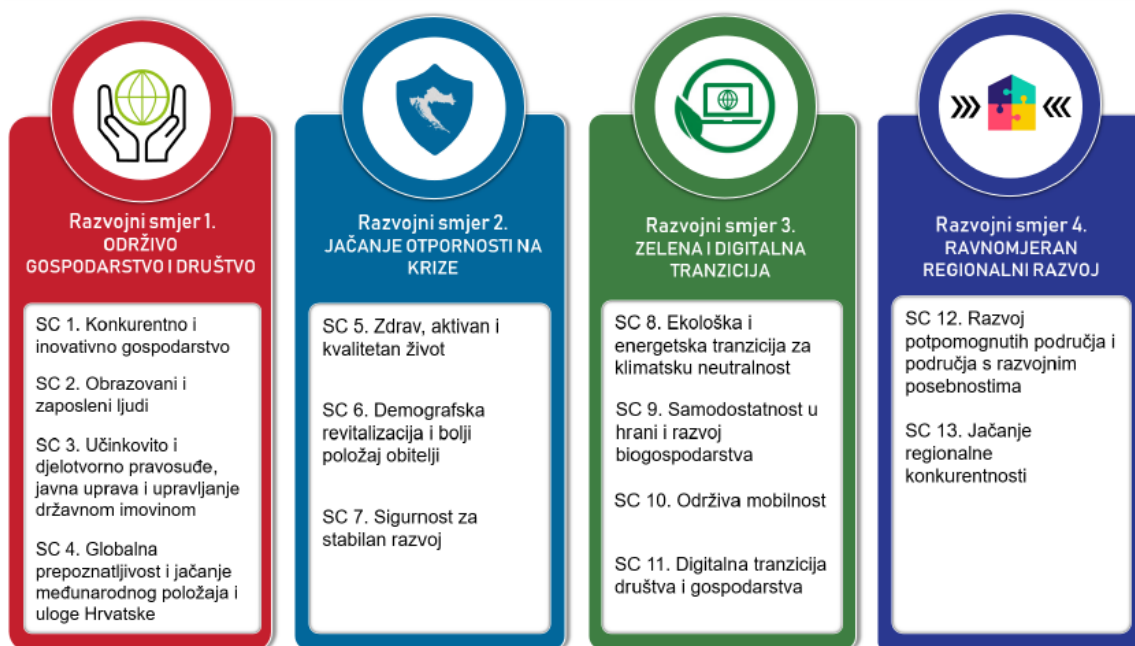
Gospodarski i društveni razvoj u ravnoteži s prirodom predviđen je unutar četiri razvojna smjera, s ljudima u središtu svih ulaganja (slika 12).

Slika 12 Razvojni smjerovi Hrvatske do 2030.

Izvor: Narodne novine 13/2021.

Nadalje, u okviru četiri razvojna smjera definirano je ukupno 13 strateških ciljeva koji će pridonijeti ostvarenju vizije Hrvatske 2030. godine (slika 13), a napredak u njihovom postizanju mjerit će se s 23 pokazatelja učinka.

Slika 13 Prikaz razvojnih smjerova i strateških ciljeva NRS-a 2030.

Izvor: Narodne novine 13/2021.

4.3.1 Razvojni smjer 1 : Održivo gospodarstvo i društvo

Prema službenoj stranici Vlade Republike Hrvatske posvećenoj Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. godine (2021b): „Hrvatska će svoj gospodarski rast i razvoj temeljiti na povećanju produktivnosti u javnom i privatnom sektoru, stvaranju i primjeni znanja te poticanju ulaganja, inovacija i novih tehnologija u svrhu ostvarivanja tehnološki dinamičnog i izvozno orijentiranog gospodarstva.“

Nadalje isti izvor navodi je za razvoj gospodarstva neophodna „djelotvorna javna uprava i pravosuđe, koji će ujedno odgovoriti na očekivanja građana u pogledu kvalitete javnih usluga i izgradnje društva zasnovanog na vladavini prava.“ Unapređivanje ljudskih potencijala temeljit će se na „ulaganju u ljude, na učenju kroz život i za život te na uključivanju svih društvenih skupina u svijet rada“.

Održivom gospodarstvu i društvu pridonosit će politike usmjerene prema ostvarivanju sljedećih strateških ciljeva te prioriternih područja javnih politika:

SC1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo – pokazatelji uspješnosti: BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a; indeks globalne konkurentnosti (GCI); vrijednost izvoza roba i usluga, u % BDP-a; udio ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj (GERD) u BDP-u; Europska ljestvica uspjeha u inoviranju;

1. Razvoj globalno konkurentne, zelene i digitalne industrije
2. Razvoj poduzetništva i obrta

3. Razvoj znanosti i tehnologije
4. Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma
5. Poticanje razvoja kulture i medija

SC2. Obrazovani i zaposleni ljudi – pokazatelji uspješnosti: program međunarodne procjene znanja i vještina učenika (PISA); obuhvat djece od 4 godine do početka obveznog obrazovanja (predškolski odgoj); duljina vremena kojeg učenici provode u nastavnom procesu (primarno i sekundarno obrazovanje); stopa sudjelovanja odraslih (dobna skupina 25-64) u cjeloživotnom obrazovanju; stopa zaposlenosti u dobnoj skupini 20-64 godine; postotak visokoobrazovanih u dobnoj skupini 30-34 godine;

1. Pristupačnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
2. Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija
3. Unapređenje visokog obrazovanja
4. Usklađeno i perspektivno tržište rada

SC3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom – pokazatelji uspješnosti: pokazatelj vremena rješavanja prvostupanjskih parničnih i trgovačkih predmeta; indeks globalne konkurentnosti (GCI) - Stup 1. Institucije;

1. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe
2. Borba protiv korupcije
3. Kompetentna, dostupna i učinkovita javna uprava
4. Poboljšanje upravljanja državnom imovinom

SC4. Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske – pokazatelji uspješnosti: indeks globalne konkurentnosti (GCI);

1. Jačanje položaja Hrvatske unutar Europske unije
2. Jačanje položaja Hrvatske u srednjoj Europi i na Sredozemlju
3. Jačanje globalnog položaja Hrvatske na bilateralnom i multilateralnom planu
4. Jačanje položaja Hrvata Bosne i Hercegovine i hrvatskih manjina te zajedništva domovinske i iseljene Hrvatske.

4.3.2 Razvojni smjer 2: Jačanje otpornosti na krize

Globalna kriza, kao što je trenutna pandemijska kriza uzrokovana COVID-19 virusom, iskušava zdravstvene sustave i sustave socijalne skrbi, društva i gospodarstva te način zajedničkog života i rada. Prema službenoj stranici Vlade Republike Hrvatske posvećenoj Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. godine (2021c) jačanju otpornosti na krize pridonijet će „poboljšanje zdravlja građana, podizanje razine društvenih usluga i promicanje društvene uključenosti, kao i borba protiv siromaštva te stvaranje poticajnog okruženja za obitelj, povećana sposobnost javnih službi za prevenciju različitih sigurnosnih prijetnji, demografska obnova i primjerene razine mirovina“. U konačnici će to voditi na podizanje kvalitete života svih građana.

Jačanju otpornosti na krize pridonosit će politike usmjerene prema ostvarivanju sljedećih strateških ciljeva te prioriteta područja javnih politika:

SC 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život – pokazatelji uspješnosti: očekivani broj godina zdravog života; osobe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti;

1. Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb
2. Zdravlje, zdrave prehrabene navike i aktivni život kroz sport
3. Dostojanstveno starenje
4. Socijalna solidarnost i odgovornost
5. Zaštita dostojanstva hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji te civilnih stradalnika Domovinskog rata i članova njihovih obitelji

SC 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji – pokazatelji uspješnosti: totalna stopa fertiliteta;

1. Ublažavanje negativnih demografskih trendova i izgradnja poticajnog okruženja za mlade i obitelj
2. Jačanje povezanosti s Hrvatima izvan Hrvatske i povratak hrvatskog iseljeničtva

SC 7. Sigurnost za stabilan razvoj – pokazatelji uspješnosti: BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a; pojava kriminala, nasilja ili vandalizma po postotku prijave;

1. Jačanje obrambene sposobnosti Hrvatske vojske
2. Jačanje unutarnje sigurnosti
3. Borba protiv radikalizma, ekstremizma i terorizma
4. Jačanje otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite
5. Unaprjeđenje sustava vatrogastva

4.3.3 Razvojni smjer 3: Zelena i digitalna tranzicija

Prema službenoj stranici Vlade Republike Hrvatske posvećenoj Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. godine (2021d) zelena i digitalna tranzicija ostvarit će se „prelaskom na čistu energiju, poticanjem zelenih i plavih ulaganja, dekarbonizacijom zgrada, razvojem kružnog gospodarstva, jačanjem samodostatnosti u proizvodnji hrane, razvojem biogospodarstva te očuvanjem i obnovom ekosustava i bioraznolikosti“.

Hrvatska ima priliku postati predvodnica u zelenom gospodarstvu i uvođenju čistijih, jeftinijih i zdravijih oblika prijevoza promicanjem sigurne i održive prometne politike. Svoj doprinos u izgradnji digitalne budućnosti Europe može dati kroz ulaganja u digitalnu infrastrukturu i poticanje uvođenja digitalnih rješenja.

Zelenoj i digitalnoj tranziciji pridonosit će politike usmjerene prema ostvarivanju sljedećih strateških ciljeva te prioriteta područja javnih politika:

SC 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost – pokazatelji uspješnosti: emisije stakleničkih plinova (bazna godina - 1990.); stopa recikliranja komunalnog otpada; udio obnovljivih izvora energije u bruto ukupnoj potrošnji energije;

1. Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena
2. Energetska samodostatnost i tranzicija na čistu energiju

SC 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva – pokazatelji uspješnosti: produktivnost rada u poljoprivredi

1. Povećanje produktivnosti poljoprivrede i akvakulture i njihove otpornosti na klimatske promjene na ekološki prihvatljiv i održiv način
2. Doprinos klimatskoj neutralnosti, smanjenje upotrebe pesticida i povećanje ekološke proizvodnje u skladu s novim smjerovima EU-a u okvirima Zelenog plana te Strategije „od polja do stola“ i Strategije EU-a za bioraznolikosti
3. Jačanje konkurentnosti i inovativnosti u poljoprivredi i akvakulturi
4. Oživljavanje ruralnih područja i unaprjeđenje kvalitete života u ruralnim i obalnim područjima

SC 10. Održiva mobilnost – pokazatelji uspješnosti: indeks globalne konkurentnosti, komponenta „infrastruktura“;

1. Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom
2. Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost
3. Razvoj pomorskog prometa i prometa unutarnjim vodnim putovima
4. Razvoj zračnog prometa

SC 11. Digitalna tranzicija društva i gospodarstva – pokazatelji uspješnosti: DESI indeks gospodarske i društvene digitalizacije, ukupna vrijednost;

1. Digitalna tranzicija gospodarstva
2. Digitalizacija javne uprave i pravosuđa
3. Razvoj širokopoljnih elektroničkih komunikacijskih mreža
4. Razvoj digitalnih kompetencija i digitalnih radnih mjesta

4.3.4 Razvojni smjer 4: Ravnomjeran regionalni razvoj

Ravnomjeran regionalni razvoj važna je sastavnica održivog i kontinuiranog rasta, demografskog oporavka i smanjivanja socijalnih razlika. Podupiranjem regionalnih strategija omogućit će se ravnomjerniji regionalni razvoj te pridonijeti boljem standardu i kvaliteti života svih dijelova Hrvatske. Prema službenoj stranici Vlade Republike Hrvatske posvećenoj Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. godine (2021e) tako će se „potaknuti razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima (brdsko-planinska područja i

otoci) jačati regionalna konkurentnosti kroz pametnu specijalizaciju i jačati uloga velikih gradova u policentričnom razvoju urbanih područja“.

Ravnomjernom regionalnom razvoju pridonosit će politike usmjerene prema ostvarivanju sljedećih strateških ciljeva te prioritetnih područja javnih politika:

SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima – pokazatelji uspješnosti: razlika u regionalnom BDP po stanovniku, omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija);

1. Razvoj potpomognutih i brdsko planinskih područja
2. Razvoj pametnih i održivih otoka

SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti – pokazatelji uspješnosti: regionalni indeks konkurentnosti;

1. Pametna specijalizacija i jačanje pozicije regionalnog gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti
2. Razvoj pametnih i održivih gradova

4.3.5 Pokazatelji učinka

Napredak u ostvarivanju razvojnih smjerova i strateških ciljeva NRS-a 2030. mjerit će se kroz ključne pokazatelje učinka koji su zajedno s početnim i ciljnim vrijednostima te prosjekom EU-a prikazani u nastavku (slike 14-17).

 Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo 				
STRATEŠKI CILJ NRS-a 2030.	POKAZATELJ USPJEŠNOSTI	POČETNA VRIJEDNOST	CILJNA VRIJEDNOST 2030.	PROSJEK EU-A
SC 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo	BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a	65 % (2019.)	75 %	100 % = 31.970,00 EUR (2019.)
	Indeks globalne konkurentnosti (GCI)	63. mjesto (2019.)	< 45. mjesta	-
	Udio ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj (GERD) u BDP-u	0,97 % (2018.)	3%	2,12 % (2018.)
	Europska ljestvica uspjeha u inoviranju	25 mjesto u EU-u (2020.)	<18. mjesta	-
	Vrijednost izvoza roba i usluga, u % BDP-a	52,30 % (2019.)	70%	45,80% (2019.)
SC 2. Obrazovani i zaposleni ljudi	PISA - Program međunarodne procjene znanja i vještina učenika	479 bodova (čitalačka pismenost) (2018.)	Dostići prosjek zemalja OECD-a	-
	Obuhvat djece od 4 godine do početka obveznog obrazovanja (predškolski odgoj)	83 % (2019.)	> 97 %	95 % (2019.)
	Duljina vremena kojeg učenici provode u nastavnom procesu (primarno i sekundarno obrazovanje)*	Primarno obrazovanje: 1890 sati Niže sekundarno obrazovanje: 2651 sat (2019.)	Dostići prosjek EU-a	Primarno obrazovanje: 4062 sata Niže sekundarno obrazovanje: 2956 sati (2019.)
	Postotak visokoobrazovanih u dobnoj skupini 30-34	33,1 % (2019.)	Dostići prosjek EU-a	41,6 % (2019.)
	Stopa zaposlenosti (dobna skupina 20 - 64 godine)	66,70 % (2019.)	75%	73,90 % (2019.)
	Stopa sudjelovanja odraslih (dobna skupina 25 - 64) u cjeloživotnom obrazovanju	3,5 % (2019.)	Dostići prosjek EU-a	10,8 % (2019.)
SC 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom	Udio privremeno zaposlenih u ukupno zaposlenima (ugovori na određeno vrijeme)	18,1 % (2019.)	Dostići prosjek EU-a	15 % (2019.)
	Pokazatelj vremena rješavanja prvostupanjskih parničnih i trgovačkih predmeta	374 dana (2018.)	250 dana	207 dana (2018.)
	Indeks globalne konkurentnosti (GCI) - Stup 1 „Institucije“	77. mjesto (2019.)	< 60. mjesta	-
SC 4. Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske	Indeks globalne konkurentnosti (GCI)	63. mjesto (2019.)	< 45. mjesta	-

* Pokazatelj duljine vremena kojeg učenici provode u nastavnom procesu prikazuje prosjek 38 europskih zemalja (istraživanje uključuje 43 obrazovna sustava u 38 zemalja) Ciljna vrijednost pokazatelja „Dostići prosjek EU-a“ i „Dostići prosjek zemalja OECD-a“ odnosi se na vrijednost pokazatelja na razini EU-a i OECD-a u 2030. godini

Slika 14 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 1: Održivo gospodarstvo i društvo

Izvor: Narodne novine 13/2021.

Razvojni smjer 2. Jačanje otpornosti na krize

STRATEŠKI CILJ NRS-a 2030.	POKAZATELJ USPJEŠNOSTI	POČETNA VRIJEDNOST	CILJNA VRIJEDNOST 2030.	PROSJEK EU-A
SC 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život	Očekivani broj godina zdravog života	58,5 godina žene 56,5 godina muškarci (2018.)	> 64 godine žene > 64 godine muškarci	64,2 godine žene 63,7 godina muškarci (2018.)
	Osobe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti	23,30 % (2019.)	< 15 %	21,40 % (2019.)
SC 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji	Stopa totalnog fertiliteta	1,47 djece (2018.)	1,8 djece	1,54 djece (2018.)
SC 7. Sigurnost za stabilan razvoj	BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, u % prosjeka EU-a	65 % (2019.)	75 %	100 % = 31.970,00 EUR (2019.)
	Pojava kriminala, nasilja ili vandalizma po postotku prijava	2,7 % (2019.)	Ostati najbolji u EU	12,5 % (2019.)

Slika 15 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 2: Jačanje otpornosti na krize

Izvor: Narodne novine 13/2021.

Razvojni smjer 3, Zelena i digitalna tranzicija

STRATEŠKI CILJ NRS-a 2030.	POKAZATELJ USPJEŠNOSTI	POČETNA VRIJEDNOST	CILJNA VRIJEDNOST 2030.	PROSJEK EU-A
SC 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost	Emisije stakleničkih plinova (bazna godina – 1990.)	75,23 % (2018.)	65 %	79,26 % (2018.)
	Stopa recikliranja komunalnog otpada	25,30 % (2018.)	55 %	47,40 % (2018.)
	Udio obnovljivih izvora energije u bruto ukupnoj potrošnji energije	28,02 % (2018.)	36,40 %	18,88 % (2018.)
SC 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva	Produktivnost rada u poljoprivredi	6.107 eura/GJR* (2019.)	10.000,00 eura/GJR*	20.120 eura/GJR* (2019.)
SC 10. Održiva mobilnost	Indeks globalne konkurentnosti (GCI), komponentna „Infrastruktura”	32. mjesto (2019.)	< 28. mjesta	-
SC 11. Digitalna tranzicija društva i gospodarstva	DESI indeks gospodarske i društvene digitalizacije	47,60 (20. mjesto u EU-u) (2020.)	Dostići prosjek EU-a	52,57 (2020.)

* GJR – godišnja jedinica rada (eng. Annual Work Unit)

Ciljna vrijednost pokazatelja „Dostići prosjek EU-a” odnosi se na vrijednost pokazatelja na razini EU u 2030. godini

Slika 16 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 3: Zelena i digitalna tranzicija

Izvor: Narodne novine 13/2021.

Razvojni smjer 4. Ravnomjieran regionalni razvoj

STRATEŠKI CILJ NRS-a 2030.	POKAZATELJ USPJEŠNOSTI	POČETNA VRIJEDNOST	CILJNA VRIJEDNOST 2030.	PROSJEK EU-A
SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija))	3,10 (2017.)	2,50	-
SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti	Regionalni indeks konkurentnosti (EU)*	32 (2019.)	38	0 Najmanje konkurentna EU NUTS 2 regija 100 Najkonkurentnija EU NUTS 2 regija

* Sve NUTS 2 regije EU skalirane između najmanje konkurentne regije (0 bodova) i najkonkurentnije regije (100 bodova). Početna vrijednost za Hrvatsku je prosjek 2 NUTS2 regije.

Slika 17 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 4: Ravnomjerni regionalni razvoj

Izvor: Narodne novine 13/2021.

Za kraj se mogu istaknuti horizontalni prioriteti ove Strategije, a to su promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti. U Strategiji (NN 13/21) stoji: „Hrvatska će u narednom desetljeću biti društvo u kojemu nema diskriminacije na temelju rase ili etničke pripadnosti, vjere, spola, spolne orijentacije, nacionalnog ili društvenog podrijetla i invaliditeta, u kojem su svi hrvatski građani jednako prisutni na svim područjima javnog i privatnog života, imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava i jednaku korist od ostvarenih rezultata.“ Tako su razvoj i jačanje poduzetništva temelj gospodarskog blagostanja cijeloga društva, ali ne smiju ugroziti zaštitu prava i dostojanstvo rada i radnika. Ravnopravnost žena i muškaraca odraz je nacionalnog identiteta te važan preduvjet konkurentnog i inovativnog gospodarstva. U strategiji (NN 13/21) stoji da: “Danas ravnopravnost žena i muškaraca donosi više radnih mjesta i veću produktivnost...“. Hrvatska u svojem ustavu prepoznaju nacionalne manjine te jamči „ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina, slobodu izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom te kulturnu autonomiju“ (NN 13/21). Također su i osobe s invaliditetom ravnopravni članovi društva i zaslužuju jednake mogućnosti kakve imaju i drugi građani.

5. ZAKLJUČAK

Održivi razvoj složeni je proces čiji je temeljni zadatak osiguranje ravnoteže u svijetu kroz ekonomske, društvene i okolišne učinke s temeljnim ciljem, a to je briga za dobrobit čovječanstva. Stoga se može reći da održivi razvoj započinje i završava s ljudima, a cilj mu je istovremeno osigurati održivosti i blagostanje gospodarstva i društva u zdravom i prirodnom okolišu. Na taj će se način očuvati sadašnji način života te unaprijediti živote sljedećih generacija.

Održivi razvoj podrazumijeva određivanje pravila kako bi se rasipna potrošnja i onečišćenje zamijenili štednjom i očuvanjem, a privilegije i protekcionizam za izabrane pravičnim i ravnopravnim mogućnostima za sve ljude. Temelj održivog razvoja jest sustav otvorenih i konkurentnih tržišta na kojima cijene sadrže i ekološke troškove, a ne samo troškove ostalih resursa. Konkurencija je primarna pokretačka snaga za stvaranje novih tehnologija koje su nužne za daljnje smanjenje onečišćenja, uz podržavanje gospodarskog razvoja. Dosadašnji društveni i ekonomski razvoj ne pokazuje da mu je održivost urođena, što znači da je održivi razvoj normativna kategorija, koju čovjek treba pokrenuti i podržavati. Važno je uočiti da cilj takvog pokretanja nije neko stanje koje treba dosegnuti, već je svojstvo održivosti razvojnog procesa da se odvija ne razarajući svoju okolinu. Upravljanje održivim razvojem na globalnoj i lokalnoj razini je višeslojan proces koji je povezan s interakcijom državnih, gospodarskih i civilnih organizacija te je u izravnoj vezi s okolišem, odnosno prirodnim resursima i ekološkim problemima današnjice.

Danas održivi razvoj, iako nepotpuno definiran i otvoren za različita, pa i djelomično suprotstavljena tumačenja, ulazi kao načelo u strategije razvoja svih zemalja. Koncept održivog razvoja teži gospodarskom rastu koji omogućuje model razvoja koji donosi pravedne ishode za čitavo čovječanstvo, a da se pritom ne troši više resursa nego što ih Zemlja može ponuditi. To znači da se gospodarstvo mora modernizirati kako bi se prilagodilo održivim obrascima potrošnje i proizvodnje, ispravile neravnoteže u prehrambenom sustavu te usmjerilo mobilnost, proizvodnju i potrošnju energije te dizajn građevina na put održivosti. Modernizacijom društva na uključiv način, potpunim prihvaćanjem kružnog gospodarstva i iskorištavanjem prednosti novih tehnologija, primjerice umjetne inteligencije, može se težiti klimatskoj neutralnosti i boljem planetu za buduće generacije. Kako bi se u tome uspjelo i ostvarilo ciljeve održivog razvoja, neophodno je angažirati cjelokupnu znanost, financije, porezni sustav i upravu.

Europska unija, kao globalni predvodnik održivog razvoja, tijekom posljednjih desetljeća napravila je značajna dostignuća. Međutim, Europa neće ostvariti svoju viziju održivosti „dobrog života unutar granica našeg planeta” daljnjim promicanjem ekonomskog rasta i pokušajima upravljanja mjerama koji utječu na stanje okoliša i društva. Bez hitnih mjera tijekom sljedećih 10 godina u borbi protiv alarmantne stope gubitka biološke raznolikosti, povećanja utjecaja klimatskih promjena i pretjerane potrošnje prirodnih resursa Europa neće ostvariti ciljeve za 2030., a kamoli konačni cilj Europskog zelenog plana – klimatsku neutralnost do 2050. Bit će potrebne dodatne političke mjere kako bi se postigla temeljna

promjena u ključnim sustavima proizvodnje i potrošnje na kojima se temelji europski moderni način života, poput onih iz područja prehrane, energije i mobilnosti, koji imaju značajan utjecaj na okoliš. Europa treba preispitati kako upotrebljava postojeće inovacije i tehnologije, na koji bi se način mogli poboljšati proizvodni procesi, kako se mogu poticati istraživanja održivosti i njezin razvoj te kako se mogu potaknuti promjene u obrascima potrošnje i načinu života. Postizanje takve promjene zahtijevat će ulaganje u održivu budućnost i prestanak upotrebe javnih sredstava za subvencioniranje aktivnosti štetnih za okoliš. Međutim, u konačnici EU ima priliku ostvariti znatnu korist od takve promjene prioriteta ulaganja zbog gospodarskih i socijalnih prilika koje može stvoriti.

U kontekstu krize COVID-19, Europski zeleni plan imenovan je strategijom rasta za oporavak nakon krize i za budućnost Europe. Njegova se važnost čak povećala tijekom pandemije jer velika javna ulaganja u gospodarstvo trebaju služiti budućim generacijama. Oporavak od pandemijske krize trebao bi biti u skladu s ciljem klimatske neutralnosti, tako da se u budućnosti može očekivati značajan napredak u području obnovljivih izvora energije.

Nameće se pitanje kako trenutno Hrvatska stoji u pogledu održivosti u odnosu na ostale države članice EU-a. Važno je ustanoviti što Hrvatska čini ili barem planira činiti na temu održivog razvoja i postoje li neka mjesta u kojima prednjači ili zaostaje pred drugima da bi se dobio uvid u prednosti i nedostatke postojeće strategije. Strategije su dokumenti koji usmjeravaju i kao takve djeluju indirektno te uspješnost njihove implementacije ovisi o razini suradnje među različitim državnim institucijama, što je općepoznati problem hrvatske politike. Nažalost, prihvaćanje strateških dokumenata u Hrvatskoj prečesto se pogrešno shvaća kao završetak, a ne početak procesa jer se vrlo teško može pratiti da se godišnji proračuni i planovi aktivnosti donose sukladno s ciljevima strategija. Na taj način većina preporuka, prioritetnih ciljeva i željenih promjena ostaje samo na papiru. Stoga je goruće pitanje kolike su šanse da održivi razvoj postane još jedna u nizu propuštenih prilika koje mogu kratkoročno i dugoročno poboljšati kvalitetu života i održivost življenja hrvatskih građana te što Hrvatska planira dalje činiti na temu održivog razvoja.

6. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Ante Brkljačić

Matični broj studenta: 02-023/19-1

Naslov rada: Strategije održivog razvoja u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

05.srpnja 2021.

7. POPIS LITERATURE

7.1 KNJIGE, ČLANCI I DOKUMENTI

1. Arsoski, S. (2016) *Održivi razvoj i zaštita okoliša*. Pitomača: Srednja škola Stjepana Sulimanca.
2. Bačun, D., Matešić, M. i Omazić, M. (2012) *Leksikon održivog razvoja*. Zagreb: Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj.
3. Brigljević, K., Brnčić, A., Gotovac, I. i Očuršćak, M. (2010) *Mali leksikon europskih integracija*. Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.
4. Buzov, I. (2008) Obrazovanje za okoliš: kratak pregled razvoja koncepta. *God. Titius* 1(1), 303-315.
5. Črnjar, M. i Črnjar, K. (2009) *Menadžment održivoga razvoja (udžbenik)*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji.
6. Drljača, M. (2012) Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja. *Kvalitet i izvrsnost* 1(1-2), 20-26 i i 110.
7. Elkerbout, M., Egenhofer, C., Ferrer, J.N., Catuti, M., Kustova, I. i Vasileios, R. (2020) The European Green Deal after Corona: Implications for EU climate policy. *Policy Insights, Thinking ahead for Europe* 2020-06, 1-11.
8. Europska komisija (2001) *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development. Izvještaj br. COM(2001)264*. Bruxelles: Europska komisija.
9. Europska komisija (2005) *Working together for growth and jobs: A new start for the Lisbon Strategy. Izvješće br. COM(2005)24*. Bruxelles: Europska komisija.
10. Europska komisija (2010) *Europa 2020.: Strategija za pametan, održiv i uključiv rast. Izvješće br. COM(2010)2020*. Bruxelles: Europska komisija.
11. Europska komisija (2014a) *Živjeti dobro unutar granica našeg planeta*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
12. Europska komisija (2014b) *Provjera napretka strategije Europa 2020. za pametan, održiv i uključiv rast. Izvješće br. COM(2014)130*. Bruxelles: Europska komisija.
13. Europska komisija (2015a) *Europa 2020.: europska strategija rasta*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.

14. Europska komisija (2015b) *Rezultati javnog savjetovanja o strategiji Europa 2020. za pametan, održiv i uključiv rast. Izvješće br. COM(2015)100*. Bruxelles: Europska komisija.
15. Europska komisija (2016) *Budući koraci za održivu europsku budućnost: europsko djelovanje za održivost. Izvješće br. COM(2016)739*. Strasbourg: Europska komisija.
16. Europska komisija (2017) *Bijela knjiga o budućnosti Europe: Razmatranja i scenariji za EU27 do 2025. Izvješće br. COM(2017)2025*. Bruxelles: Europska komisija.
17. Europska komisija (2019a) *Dokument za razmatranje: Prema održivoj Europi do 2030. Izvješće br. COM(2019)22*. Bruxelles: Europska komisija.
18. Europska komisija (2019b) *Europski zeleni plan. Izvješće br. COM(2019)640*. Bruxelles: Europska komisija.
19. Europska komisija (2019c) *Europski zeleni plan. PRILOG. Izvješće br. COM(2019)640 ANNEX*. Bruxelles: Europska komisija.
20. Europska komisija (2019d) *EU kao globalni predvodnik (informativni pregled)*. Bruxelles: Europska komisija.
21. Europska komisija (2019e) *Što ako ne učinimo ništa? (informativni pregled)*. Bruxelles: Europska komisija.
22. Europska komisija (2019f) *Što time dobivamo? (informativni pregled)*. Bruxelles: Europska komisija.
23. Europska komisija (2020) *Plan ulaganja za održivu Europu. Izvješće br. COM(2020)21*. Bruxelles: Europska komisija.
24. Europska komisija (2021) *Opće izvješće o aktivnostima Europske unije: EU 2020*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
25. Hrvatska gospodarska komora (2019) *Podržimo održivo. Ubrzajmo promjene. 25. (brošura)*. Zagreb.
26. Kesner-Škreb, M. (2007) Lisabonska strategija. *Financijska teorija i praksa* 31 (4), 441-443.
27. Kordej De Villa, Ž., Stubbs, P. i Đokić, I. (2009) *Participativno upravljanje za održivi razvoj*. Zagreb: Ekonomski institut.
28. Korošec, L. i Smolčić Jurdana, D. (2013) Politika zaštite okoliša - integralni dio koncepcije održivog razvoja Europske unije. *Ekonomski pregled* 64 (6), 605-629.
29. Korov, T. (2020) *Model strateškog upravljanja destinacijom vjerskog turizma (doktorski rad)*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.

30. Lay, V. (2007) *Vizija održivog razvoja Hrvatske; Prinosi artikulacije polazišta i sadržaja vizije*. U: Lay, V. (ur) *Razvoj sposoban za budućnost; Prinosi razmišljanju održivog razvoja Hrvatske*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, str. 13-52.
31. Lay, V. i Šimleša, D. (2012) *Nacionalni interesi razvoja Hrvatske kroz prizmu koncepta održivog razvoja*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
32. Mance, D. (2014) *Upravljanje zajedničkim dobrima na tržištu emisija u okoliš europske unije (doktorski rad)*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet.
33. Matešić, M. (2008) *Strategija održivog razvoja: krovni razvojni dokument Republike Hrvatske*. *Soc. ekol. Zagreb* 17 (4), 405-410.
34. Matešić (2009) *Principi održivog razvoja u strateškim dokumentima RH*. *Soc. ekol. Zagreb* 18 (3-4), 323-339.
35. Matešić, M. (2012) *Društvene pretpostavke održivog razvoja Republike Hrvatske (doktorski rad)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
36. Munta, M. (2020) *The European Green Deal: A game changer or simply a buzzword?* Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung.
37. Pavić-Rogošić, L. (2010) *Održivi razvoj*. Zagreb: Održivi razvoj zajednice – ODRAZ.
38. Pavić-Rogošić, L. (2017) *Novi izazov – Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030*. Zagreb: Održivi razvoj zajednice – ODRAZ.
39. Šimleša, D. (2008) *Prepreke i mogućnosti za održivi razvoj Hrvatske, Analiza indikatora održivosti - ekološki otisak stopala i indeks ljudskog razvoja (doktorski rad)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
40. Vlada Republike Hrvatske (2006) *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013*. Zagreb: Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU.
41. Vlada Republike Hrvatske (2019) *Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi Programa UN-a za održivi razvoj 2030*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
42. Vojvodić, V. (2012) *Konferencija Ujedinjenih naroda o održivom razvoju. Zaštita okoliša*. *Kem. Ind.* 61 (11-12), 551-552.

7.2 INTERNETSKI IZVORI

1. Ekovjesnik (2020) *Čovječanstvo je s današnjim danom potrošilo sve Zemljine resurse za 2020*. Preuzeto s: <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/3198/covjecanstvo-je-s-danasnjim-danom-potrosilo-sve-zemljine-resurse-za-2020> (08.06.2021.)
2. EUR-Lex (n.d.) *Bijela knjiga*. Preuzeto s: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/white_paper.html?locale=hr (12.06.2021.)

3. EUR-Lex (n.d.) *Otvorena metoda koordinacije*. Preuzeto s https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/open_method_coordination.html?locale=hr (09.06.2021.)
4. Europska komisija (2020) *Europski propis o klimi*. Preuzeto s: https://ec.europa.eu/clima/policies/eu-climate-action/law_hr (13.06.2021.)
5. Europska komisija (2021a) *Europski zeleni plan*. Preuzeto s: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr (13.06.2021.)
6. Europska komisija (2021b) *Iznesite svoje mišljenje: može jednostavnije!* Preuzeto s: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say-simplify_hr
7. Europska komisija (2021c) *Redoslijed zbivanja*. Preuzeto s: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr#kronologija (14.06.2021.)
8. Europski parlament (n.d.) *Ugovor iz Amsterdama*. Preuzeto s: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam> (08.06.2021.)
9. Hrvatska enciklopedija (2021a) *Održivi razvoj*. *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (mrežno izdanje)*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44778> (22.05.2021.)
10. Hrvatska enciklopedija (2021b) *Zaštita okoliša*. *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (mrežno izdanje)*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66938> (06.06.2021.)
11. Human Development Reports (2021) *Human Development Indicators: Croatia*. Preuzeto s: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/HRV> (08.06.2021.)
12. ICTtrain (2017) *Povijest EU zakonodavstva vezanog za okoliš*. Preuzeto s: <http://www.hiz.hr/icttrain/hr/trainings/01/01.html> (08.06.2021.)
13. Laboratorij održivog razvoja (n.d.) *Što je održivi razvoj*. Preuzeto s: <https://lora.bioteka.hr/sto-je-odrzivi-razvoj/> (07.06.2021.)
14. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (n.d.) *UNEP – Program Ujedinjenih naroda za okoliš*. Preuzeto s: <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-programe-i-projekte-eu-europske-i-medjunarodne-poslove-6108/medjunarodna-suradnja/unep-program-ujedinjenih-naroda-za-okolis/1134> (06.06.2021.)

15. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2002) *Izješće o UN Svjetskom skupu na vrhu o održivom razvoju u Johannesburgu*. Preuzeto s: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-starog-ijvhj/ujedinjeni-narodi-\(un\)--staro/republika-hrvatska-i-un/gospodarsko-socijalna-pitanja/izvjesce-o-summit-o-odrzivom-razvoju-johannesburg-\(jar\)-/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-starog-ijvhj/ujedinjeni-narodi-(un)--staro/republika-hrvatska-i-un/gospodarsko-socijalna-pitanja/izvjesce-o-summit-o-odrzivom-razvoju-johannesburg-(jar)-/) (06.06.2021.)
16. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2019) *Održivi razvoj*. Preuzeto s: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/globalne-teme/odrzivi-razvoj/> (06.06.2021.)
17. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (n.d.) *Transfer tehnologije*. Preuzeto s: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/znanost/transfer-tehnologije/122> (15.06.2021.)
18. Održivi turizam Hrvatska (n.d.) *Strategija održivog razvitka*. Preuzeto s: <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=4510> (15.06.2021.)
19. Škoro, I. (2015) *Prva konferencija o zaštiti okoliša*. Preuzeto s: <https://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/prva-konferencija-o-zastiti-okolisa> (06.06.2021.)
20. Vijeće Europske unije (n.d.) *Pariški sporazum o klimatskim promjenama*. Preuzeto s: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/climate-change/paris-agreement/> (13.06.2021.)
21. Vijeće Europske unije (2021) *Europski zeleni plan*. Preuzeto s: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/green-deal/> (14.06.2021.)
22. Vlada Republike Hrvatske (n.d.) *Europa 2020*. Preuzeto s: <https://vlada.gov.hr/europa-2020/19454> (10.06.2021.)
23. Vlada Republike Hrvatske (2021a) *Usvojena Nacionalna razvojna strategija*. Preuzeto s: <https://hrvatska2030.hr/vijesti/> (17.06.2021.)
24. Vlada Republike Hrvatske (2021b) *RAZVOJNI SMJER 1. Održivo gospodarstvo i društvo*. Preuzeto s: <https://hrvatska2030.hr/rs1/> (18.06.2021.)
25. Vlada Republike Hrvatske (2021c) *RAZVOJNI SMJER 2. Jačanje otpornosti na krize*. Preuzeto s: <https://hrvatska2030.hr/rs2/> (18.06.2021.)
26. Vlada Republike Hrvatske (2021d) *RAZVOJNI SMJER 3. Zelena i digitalna tranzicija*. Preuzeto s: <https://hrvatska2030.hr/rs3/> (18.06.2021.)
27. Vlada Republike Hrvatske (2021e) *RAZVOJNI SMJER 4. Ravnomjeren regionalni razvoj*. Preuzeto s: <https://hrvatska2030.hr/rs4/> (18.06.2021.)

7.3 ZAKONI I PROPISI

1. *Ugovor iz Amsterdama o izmjeni ugovora o Europskoj uniji, ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata*, Official Journal C 340, 10/11/1997.
2. *Deklaracija o zaštiti okoliša u Republici Hrvatskoj*, Narodne novine 34/1992.
3. *Strategija razvitka Republike Hrvatske "Hrvatska u 21. stoljeću" – Znanost*, Narodne novine 108/2003.
4. *Zakon o zaštiti okoliša*, Narodne novine 110/2007
5. *Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske*, Narodne novine 30/2009
6. *Odluka o osnivanju Nacionalnog vijeća za održivi razvoj*, Narodne novine 7/2018
7. *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*, Narodne novine 13/2021.

8. POPIS SLIKA

Slika 1 Milenijski razvojni ciljevi do 2015.	12
Slika 2 Ciljevi održivog razvoja.....	15
Slika 3 Usporedba Ciljeva održivog razvoja s Milenijskim razvojnim ciljevima.....	16
Slika 4 Povezanost Ciljeva održivog razvoja i Milenijskih razvojnih ciljeva.....	16
Slika 5 Ravnoteža između elemenata održivog razvoja.....	18
Slika 6 Nacionalni ekološki otisak po osobi u ovisnosti o stupnju ljudskog razvoja.....	27
Slika 7 Prikaz ekološkog otiska do 2005. godine te scenariji od 2005. do 2050. godine	28
Slika 8 Pokazatelji UN-ovih ciljeva održivog razvoja za EU i države članice postignuti do 2018. godine	42
Slika 9 Europski zeleni plan poboljšat će dobrobit i zdravlje građana i budućih generacija ...	45
Slika 10 Elementi Europskog zelenog plana.....	46
Slika 11 Prepreke i povoljni trendovi za održivi razvoj u RH	55
Slika 12 Razvojni smjerovi Hrvatske do 2030.....	58
Slika 13 Prikaz razvojnih smjerova i strateških ciljeva NRS-a 2030.....	59
Slika 14 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 1: Održivo gospodarstvo i društvo	63
Slika 15 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 2: Jačanje otpornosti na krize.....	64
Slika 16 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 3: Zelena i digitalna tranzicija.....	64
Slika 17 Pokazatelji učinka za razvojni smjer 4: Ravnomjerni regionalni razvoj	65

9. ŽIVOTOPIS

Europass Životopis

Osobni podaci

Ime i prezime **Ante Brkljačić**
Adresa Milana Rešetara 44, 10090 Zagreb, Hrvatska
Broj mobilnog telefona 098 1314 292
E-mail antebrklj@gmail.com
Državljanstvo Hrvatsko
Datum rođenja 17. kolovoza 1982.
Spol muški

Radno iskustvo

Datumi	02.2017. –
Zanimanje ili radno mjesto	Bankarski službenik
Glavni poslovi i odgovornosti	Rad s klijentima na području financijskog poslovanja i poslovanja s gotovinom, informiranje klijenata o proizvodima i uslugama Banke
Ime i adresa poslodavca	Privredna banka Zagreb d. d., Radnička cesta 50, 10000 Zagreb, Hrvatska
Vrsta djelatnosti ili sektor	Privatni bankarski sektor
Datumi	05.2013. – 01.2017.
Zanimanje ili radno mjesto	Prodavač
Glavni poslovi i odgovornosti	Prodaja i preuzimanje robe, kontrola ispravnosti zaprimljene robe, skladištenje robe
Ime i adresa poslodavca	LUKOIL Croatia d.o.o. Capraška 6, 10000 Zagreb, Hrvatska
Vrsta djelatnosti ili sektor	Privatna naftna kompanija
Datumi	08.2008. – 04.2013.
Zanimanje ili radno mjesto	Ekonom – referent
Glavni poslovi i odgovornosti	Vođenje i organiziranje kantine; robno knjigovodstvo (ulaz i izlaz robe)
Ime i adresa poslodavca	Hrvatske autoceste d.o.o., Širolina 4, 10000 Zagreb, Hrvatska
Vrsta djelatnosti ili sektor	Javni sektor
Datumi	05.2002. – 08.2008.
Zanimanje ili radno mjesto	Cestar
Glavni poslovi i odgovornosti	Održavanje autoceste
Ime i adresa poslodavca	Hrvatske autoceste d.o.o., Širolina 4, 10000 Zagreb, Hrvatska
Vrsta djelatnosti ili sektor	Javni sektor

Obrazovanje i osposobljavanje

Datumi	11.2019. –
Naziv dodijeljene kvalifikacije	Stručni specijalist projektnog menadžmenta (struč. spec. oec.)
Glavni predmeti / stečene profesionalne vještine	Priprema i vođenje projekata
Ime i vrsta organizacije pružatelja obrazovanja i osposobljavanja	Veleučilište Baltazar, Vladimira Novaka 23, 10290 Zaprešić
Datumi	10.2016. – 10.2019.
Naziv dodijeljene kvalifikacije	Stručni prvostupnik ekonomije (bacc. oec.)
Glavni predmeti / stečene profesionalne vještine	Poslovna ekonomija i financije
Ime i vrsta organizacije pružatelja obrazovanja i osposobljavanja	Veleučilište Baltazar, Vladimira Novaka 23, 10290 Zaprešić
Datumi	02. – 05.2013.
Naziv dodijeljene kvalifikacije	Samostalni knjigovođa
Glavni predmeti / stečene profesionalne vještine	<ul style="list-style-type: none">• Pravo trgovačkih društava• Računovodstveno procesiranje promjena na pozicijama imovine, obveza i kapitala te prihoda i rashoda• Specifičnosti računovodstvenog obračuna poslovanja u djelatnosti proizvodnje i trgovine• Sastavljanje financijskih izvješća na praktičnom primjeru trgovačkog društva• Korištenje aplikativnog knjigovodstvenog kompjuterskog programa
Ime i vrsta organizacije pružatelja obrazovanja i osposobljavanja	RRiF učilište za poduzetništvo, Vlaška 68, 10000 Zagreb
Datumi	02. – 05.2011.
Naziv dodijeljene kvalifikacije	Sistemska i mrežni administrator – specijalist
Glavni predmeti / stečene profesionalne vještine	<ul style="list-style-type: none">• Administriranje Windows Servera• Mrežne infrastrukture
Ime i vrsta organizacije pružatelja obrazovanja i osposobljavanja	Algebra učilište, Maksimirska 58a, 10000 Zagreb
Datumi	1997. – 2001.
Naziv dodijeljene kvalifikacije	Ekonomski tehničar
Glavni predmeti / stečene profesionalne vještine	<ul style="list-style-type: none">• Knjigovodstvo• Poduzetništvo• Gospodarska politika
Ime i vrsta organizacije pružatelja obrazovanja i osposobljavanja	Prva ekonomska škola, Medulićeva 33, 10000 Zagreb

Osobne vještine i kompetencije

Materinski jezik(ci) **hrvatski**

Drugi jezik(ci) **engleski**

Samoprocjena	Razumijevanje		Govor		Pisanje			
<i>Europska razina (*)</i>	Slušanje	Čitanje	Govorna interakcija	Govorna produkcija				
Jezik	C1	Iskusni korisnik	B2	Samostalni korisnik	B1	Samostalni korisnik	B1	Samostalni korisnik

Društvene vještine i kompetencije

- Timski duh
- Dobre komunikacijske vještine stečene dugogodišnjim radnim iskustvom

Organizacijske vještine i kompetencije

- Iskustvo u organizaciji i logistici (nabava, vođenje knjiga)
- Rukovođenje

Tehničke vještine i kompetencije

- Financijsko i računovodstveno poslovanje
- Rad u trgovini i uslužnoj djelatnosti

Računalne vještine i kompetencije

Vješto baratam Microsoft Office alatima, Microsoft Windows operativnim sustavom i serverom

Vozačka dozvola

kategorija B